

Proemium libri de Anima.

Ad laudem gloriam et

honorum suprene dicte trinitatis patris et filij et spūs sancti. christifere intemerate virginis Marie. necnon glorio-
sissimi fidei athlete et hereticorum maliij Hieronymi. ad p-
secutum deniq; in palestra philosophica agonizantium. qui
summis lucubrationibus famosissimū illud delphicū apol-
lis oraculum nothifelsitos (quod saryricus ille Juuenas-
lis diuinā et celestem appellat sententiā) implere desudāte
Incipiūt pmentaria stromatheca triū librorū. quos archi-
phus Arelloteles de anima intitulauit. ad vnguem cas-
tigata et vigilantī studio limata burse Laurentiane Lo-
loniensis pcellam pinentia. In quibus textu fm intentio-
nem magni Alberti exposito formare quādam disputabiles
positiones cum dubijs vbi materie difficultas exposcit
annectuntur

Quorum hono-

rabilium noticiam opinantes
magis aut alteram altera. aut
fm certitudinem. aut ex eo q
meliorū quidem et mirabilioz

est propter vtraq; hec. anīne historiā rōnabi-
liter vtiq; in primis ponemus

Iste est sextus liber naturalis phie in quo phus deter-
minat de anima et potentijs eius. Et diuiditur in tres li-
bros partiales. In pmo docet modū pcedendi in inquisi-
tione noticie ipsius aie. In secūdo determinat de ea quo
ad quidditatem. et de potentijs anime vegetatiue et sens-
ficius exterioribus. In tertio de sensib; interioribus. intellec-
tu et virtute moriua. secūda ibi. Que qdē a prioribus dic-
ta sunt. tertia ibi. Quoniam animam duab; differentijs
Primus liber diuiditur in duos tractatus. in quoz pri-
mo ponit proemium. et in secūdo determinat de anima
fm opinionē antiquoz. Proemium diuiditur in quinq; ca-
pitula. In pmo iuxta doctrinā Marci Tullij in pncipio
sue theorie tria facit. Primo reddit auditores tenuios
los. ad est bone volūtatē ad audiendū et hoc quo ad vos
luntate. In secūdo reddit eos dociles id est dispositos ad
receptōem doctrine quo ad intellectum. In tertio red-
dit eos attentos quo ad memoriā. Primū facit osten-
dendo dignitatē et vtilitatē siue bonitatem istius scientie
eo q bonū est volūtatē obiectū. Secūdū facit ostendens
do ordinem pcedendi. q; facilius hoc intelligit qd ordi-
nate pponitur. Tertiu ostendendo difficultatem. q; in dif-
ficilib; necesse est diligenter attendere. Et p dicta tria in
sequentibus quatuor capitulis magis dearticular et distins
guit. Quo ad pmiū dicit in textu. Cū nos opinemur certū
sime omnē scientiam esse de numero bonoz honorabilū.
eo q omnis vera scientia est de se appetibilis. vna tū scien-
tia est altera magis de numero honorabilū. ppter alteraz
duarū causarū. aut ppter duas causas simul. Quarū vna
est certitudo quaz facit de suis pclusionibus p firmissimas
demonstrationes. que pcedūt ex pmissis et veris. vel ex his
que ex pmissis et veris sumpsērūt fidē. Sicut geometriam
et arithmeticā in mathematicis videmus omnes alias
excellere ppter eam eā. Altera aut est q melioz subiec-
torū et mirabilioz est. Meliora vocamus nobiliora. sicut
incorruptibilia meliora sunt corruptibilib;. Mirabilioz

ra autē que altiores et magis difficiles et remotas habent
causas. talia em oīs sapiens mirat et inquiri. Sicut in do-
ctrinis mathematicis videmus astronomiā oēs alias sci-
entias excellere ex parte illius q incorruptibilis subiecti ē
cuius passionēs et passionū causas omnes mirant vt lune
et solis eclipses. Quz igit ppter decās duas cās vna scia sit
sup aliā aut ppter alterā istarū causarū. scia de aia ppter
vtrāq; istaz prioritate dignitatis debet poni pma. Nobi-
lioris em subiecti est q; aliqua scientia corporū. et mirabilio-
ris. q; omnis sapiens mirabil de causa lucis intellectus
anime et passionibus eius. Et qualiter est quodāmodo om-
nia intelligibilia quo ad fieri p intellectū possibilē. et quo
ad facere p intellectū agentem. Etā hec scientia est certis-
sima demonstratiō. q; licet quo ad nos sit occultā ha-
bens pncipia. eo q oculus nostri intellectus se habet ad ma-
nifestissima in natura sicut oculi noctue ad lūmē solis. nū-
nihil manifestius est in natura q; solis et origo omnis cog-
nitionis qui est lumen intelligentie in nobis. Ad illud em
certificat omne qd scit. et tūc scitur qū illi pueniens inue-
nit. sicut etiā mediū virtutis moralis qd nō est idē omni-
bus. examinat et pportional illi medio qd natura intus est
in quouiter. et tūc satis est qū illi pportionatur

Videat aut et ad veritatem omnē cognitio
ipsius multū pficere maxime autē ad naturam
Est em tanq; pncipium animalū

¶ Hic phus reddit auditores tenuios ex vtilitate scis-
cur phus hoc fecit ex dignitate dicens q; vtilis est hec scia
de aia. q; ad omnīū scibilū pitatez cognoscendā. pficere. et
maxime siue pncipue ad noticiā veritatis rerū naturalium
cū ipsa sit pncipiū formale et essentiale aialū. q; sunt max-
ma pars nature quoz noticia dependet ab aia. In corpo-
rib; vero aiatōz sunt duo. pncipio simplicū siue elemen-
torū. et ipsa simplicia. ergo puenienter scia de aia. pficat ad
noticiā omnū corporū naturalū. Ad veritatē aut omnū
pfcit inq̄tum apud se hz lumen qd est oīs veritatis exa-
men. et hoc trib; modis nō simul sed diuisim. Quoz vn-
est. q; pfcit ad naturā veritatē. eo q ipsa est ps nobilissi-
ma scie naturalis. Secūdu est q; pfcit ad sciam diuinā
q; in ista scia manifestat nobilior pars subiecti scie diuine
manifestat em in ista scia q; intelligentia est. et q; separata
est. et qualiter agit intelligibilia. de quibus oib; pmi phus
inquit. licet nō inquit de istis inq̄tū sunt hec opa aie. et
et pres aie. Tertius est q; pfcit ad qsdā alias. q; dat eis
plurima pncipia sicut ad moralia. quia dat eis eligentis-
am et rationem rectam et pheresim et imulea alia p q regū-
tur ciuitates in moribus. Etā virtutes morales in aia sub-
iectantur siue aie potentijs

Inquirim; aut p̄siderare et cognoscere natu-
rā ipsius et subam. Postea quecūq; accidūt cir-
ca ipsam. Quoz alie p̄prie passionēs videntur
Alie aut cōes et ppter ipsam aialibus inesse

¶ In hac pte scda. p̄mij reddit phus auditores docis-
les. dicens q; ea que inq̄rim; cognoscere de aia p demōstra-
tionē et p̄siderare p signa sunt natura ipsius. quia p̄stituit
aiati corporis naturā. et suba ipsius qua ipsa est fm se. Et
hoc inquirim; rōnabiliter. Primo eo q; vnus istoz p̄ues-
nit aie fm q; est forma. et alterū fm q; est qdā suba incor-
porea distincta a natura corporis. Postea scdario inquis-
rimus cognoscere quecūq; accidūt circa ipsam aiam p se.
et nō fm accūs. id est que sunt accidentia p̄pria et nō cōia-

Libri primi de aia

Tantum autem accidentium priorum due sunt differentie. Quaedam enim ipsorum sunt proprie passionis anime secundum quod ipsa in se considerat non in intellectu corpore, sicut intellectus voluntas et ratio. Alia vero sunt accidentia communia sibi et corpori quod habet animam, tamen accidunt corpori non secundum quod est corpus tamen sed potius ex eo, quod anima est in tali corpore animato quod est corpus animatum. Et illorum accidentium sive passionum iterum sunt duo generationes. Una quoddammodo illorum est passio que incipit ab anima et expletur per corpus, sicut visus auditus et omnino sensus et vegetatio. Aliud vero est passio que incipit in corpore et redudat in animam, ut somnus et vigilia, que incipiunt ab evaporatione cibi et efficiuntur ligamentum vel solutio virium anime. Hec igitur duo querimus cognoscere de anima ut perfecte cognoscamus eam quoniam sciendo naturam ipsius et substantiam, scimus quid ipsa est, sed quid potest scimus ex passionibus et viribus eius.

Omniino autem et penitus difficillimorum est accipere aliquam fidem de ipsa, cum enim sit questio communis multis alijs. Dico autem eam que circa substantiam et eam que quod quod est, fortassis alicui videbitur una quedam methodus esse de omnibus de quibus volumus cognoscere subam sicut et eorum que secundum accensu propriorum demonstratio est. Quare querendum utique erit methodus ista. Si autem non est una quedam, et communis methodus de eo quod quid est, amplius difficillius est negotiari. Oportebit enim accipere circa unumquodque quod demonstratio aliqua sit, aut divisio, aut et aliqua alia methodus, adhuc multas habet dubitationes et errores ex quibus oportet querere, alia enim aliorum sunt principia sicut numerorum et planorum.

Ista est tertia pars, penultima in qua redditur discipulis attemptos ostendendo difficultatem istius scie dicere, quod aliqua fidem ad est aliqua certitudine accipere de anima est omnino id est perfecte et penitus difficile, et hoc tam quo ad modum querendi quam etiam quo ad questum. Quo ad modum querendi siue definiendi, quod difficile est cognoscere quomodo debet investigari definitio anime. Quia primo dubium est utrum sit una via investigandi quidditatem anime cum via investigandi quidditates et definitiones aliarum rerum. Et primo probat duabus rationibus quod sic. Prima est ista. De quibus est una questio de illis erit una investigatio, sed de quidditate anime et aliarum rerum est una questio, quod videlicet queritur quid est, ergo erit unus modus investigandi omnes definitiones. Secunda ratio est, quod sicut est una via cognoscendi omnium priorum accidentium, que vocatur demonstratio sic etiam videtur quod erit una via investigandi quidditates res omnium substantiarum. Passiones enim omnes investigantur per demonstrationem, ergo substantie omnes investigantur per definitionem. Si ergo aliquis sic dicat, tunc oportet querere, si substantia et quid est ipsius anime sit secundum doctrinam illius scientie vel non, et hoc erit valde difficile, cum talis definitio sit componenda per genus et differentiam, et cum occulta sint genera et differentie rerum spiritualium, difficillimum erit inuenire definitionem anime secundum doctrinam illius methodi. Si vero dicat aliquis quod

Tractatus primus

non est una communis scientia determinata in secundo posteriorum, sufficiens ut per eam cognoscatur omne illud cuius querimus quid est siue definitionem substantiales tunc erit magis difficile negotiari ad venandum anime definitionem. Quia tunc oportet primo circa quodlibet genus rei inuenire propriam viam quam difficile est inuenire. Et cum manifestum sit quod est aliquis modus proprius cuiuslibet rei ad sciendum substantiam ipsius, tunc querendum est quis sit iste modus, utrumque ex prioribus est sicut demonstratio, sicut dixit Hippocrates. Aut ex posterioribus sicut procedit divisio sicut dixit Plato. Aut est aliqua via que est collectio definitum per divisionem, et compositio eorumdem definitum, sicut docuit philosophus.

Ex parte rei quee etiam multas habet dubitationes et errores, ex quibus proprijs principijs anime quidditatem oportet querere, eo quod rerum diversarum diversa sunt principia essentialia, sicut alia sane principia numerorum, et alia planorum siue superficialium, et secundum illa proprie variantur definitiones. Et istud potissime necessarium est in anima que non videtur habere eum alijs formis penitus aliquam convenientiam sicut inferius magis patebit.

Primum autem fortassis necessarium est dividere in quo generum sit et quid sit. Dico autem utrum hoc aliquid et substantia sit, aut qualitas aut quantitas, aut in quiddam aliud diversorum predicamentorum. Adhuc autem utrum eorum que sunt in potentia aut magis entelechia quedam sit, differt enim non parum.

Istud est secundum capitulum In quo philosophus istas difficultates incipit magis dearticulare monstrans de ipsa anima difficultatem ut est totum diffinitivum, in quantum ostendit quod difficile sit propriam anime definitionem inuenire, dicens quod ad definiendum animam aliqua definitione, que debet necessario ex genere et differentia consistere, oportet fortassis primo querere in quo genere sit anima. Dicit autem fortassis, quia anima forte non est res que sit in genere directe, sicut genus species vel individuum, sed forte est in genere sicut principium generis. Potentia enim et actus principia sunt generum et eorum que sunt in genere, quoniam principium alicuius non directe constituitur sub ipso, sed est ante ipsum, esse autem in genere est esse sub genere, sicut in predicabilibus dictum est. Querendum igitur quocumque modo utrum sit in genere querendum est utrum sit aliquid quod est substantia, aut quantitas, aut sit aliquid aliorum generum. Licet omnes conveniant eam esse aut substantiam, aut qualitatem, postea vero habito genere quod est substantia, oportet querere de diversis anime qualiter sit in genere, an scilicet sit in genere sicut potentia, sicut dixerunt illi qui posuerunt eam humorem quedam, an sit in numero eorum que grece vocantur entelechie, quod latine sonat actus siue perfectiones sicut sunt forme essentielles actus et complementa rerum naturalium. Necessarium enim est hec de ipsa querere. Quia actus et potentia non parum differunt.

Considerandum autem et si partibilis sit aut impartibilis. Et utrum sit similis speciei omnibus anima an non.

De preemialibus eiusdem

¶ Nec phis mouet difficultates de anima fm q est totū potentiale. dices q dubiū est de anima an sit partibilis lo caliter. et subiectaliter diuisibilis. an impartibilis. quia qdā dixerunt in omnibz corporibz esse vnā aiām specie et numero. que tamen pro diuersitate corporū diuersa operatur. Alij vt Plato et sui sectatores dixerūt etiā in vno corpore plures esse animas specie differentes. ita q intellectiua esset in cerebro. percipibilis siue appetitiua in epa te. irascibilis in felle siue cy feli. vitalis in corde. et generatiua in testiculis. sicut posterus particularis in scdo tractatu istius pmi patebit. Si vero dicatur q sit impartibilis siue indiuisibilis. tūc oportet querere vtrū sit similis speciei omnis aiā et tūc diuidatur per indiuidua. Aut non sit similis spci omnis anima. Et si concedatur q nō sit similis speciei tūc oportet querere vtrum sit tū specie differēs. et sint omnes species anime sub vno et assignato genere. Aut cū hoc etiam differant genere. Hoc autem inquirere est valde necessarium. quia quidāz supponebāt omnīū animatorum esse easdem animas specie. et quādo tractant de anima solum loquūtur de humana. et per hoc credunt se sufficienter de omni anima determinasse. eo q omnes anime vt credūt in specie cōueniunt cum anima humana. Et in hoc peccato videtur fuisse plato. qui dixit omnē spēm anime esse in corpore hominis. et in corpore humano spēs plures esse animarū subiecto differētes et for/ ma. Hec autē non est sententia Aristotelis et peripateti/ corū. sed potius q anima hoīs vna sit substantia et subiec/ ro. et habet pluralitatem in virtibz et potestatibz siue poten/ tijs suis. vt postea dicitur.

¶ Si autē nō similis speciei vtrum specie dif/ ferant aut genere. Hunc quidam em dicētes et querentes de anima. de humana solum vi/ dentur intendere. Formidandum autē quate/ nus nō lateat vtrum vna ratio ipsius sit sicut animalis aut fm vnūquodqz altera. vt equi ca/ nis hominis deiqz. animal autem vniuersale aut nihil est aut posterius. Similiter autē et si aliquod cōmune aliud predicetur.

¶ Nec phis assumit partem negatiuā predicere diuisio/ nis dicens. Supposito q anime non sunt eiusdem speciei tunc inquirendum est omni studio sic q nullo modo nos lateat vtrum sit vna ratio omnis anime. sicut est vna ras/ tio generis fm omnes suas species. aut sit altera et altera ratio anime. sicut est altera et altera ratio specierum. Luz em̄ quesiuimus vtrū aiā sit vnū genus ad omnes aiās vel nō. tūc oportet nos cauere ne ignoremus vniuocatio/ nem vel equiuocatiōem sue definitionis. vtrū scz definitio data de aiā sit vniuoca tribz animabz. vegetabili scz. sensib/ bil. et rōnali. sicut est vna rō aiālis siue vni ad ea que pri/ uent sub eo. aut nō est sic. Scz est altera et altera rō fm vnū quāqz triū animaz. sicut est altera ratio equi et canis ho/ minis et dei. Iouis scz vel Esculapij. Hec autē ideo dicun/ tur q animal vltē vt vniuersale. aut nihil est de qditate particularis et realis animalis. aut posterius est ipso. Et si nō est de oi cōi qd vltter pdicaf de aliquo.

¶ Amplius autē et si nō multe anime sed partes vtz oportet querere pus totā aiām aut partes. Difficile atē et hāz determinare quales apte na/ te sunt altere adinuicem esse. Et vtrum partes

oportet prius querere aut opera ipsarum vt iq/ telligere aut intellectiuum et sentire aut sensi/ tiuum. Similiter autē et in alijs. Si autē ope/ ra prius. iterum vtiqz dubitabit aliquis. si ob/ iecta horum prius querenda sint. vt sensibile sensitiuo: et intelligibile intellectiuo.

¶ Istud est terciū capitulum in quo postqz philosophus mouit dubitacōes de anima fm quod est totū potentia le et fm q est totum vniuersale. Consequenter cōtinuat dubitationem de ea incōtum est totum potentiale dicens. Si dicamus q in vnoquoqz corpore hominis vel altes/ rius animalis nō multe sunt anime sed vna in substātia que pluralis est in partibus potestatijs. tunc est questio vtrū prius oportet inquirere de tota anima fm genus. vel prius de partibz. Lum autem multe sunt partes dif/ ficile erit determinare differentias partium ad se inuicem quales apte nate sunt habere. Quia inferior semper clau/ di videtur in superiori. sicut minor potestas clauditur in maiori potestate eiusdem ordinis. Sicut potestas presis/ dis vel tribuni clauditur in potestate imperatoris. est tas/ men hoc in quibusdam magis difficile qz in alijs. Du/ bium autem iterum est vtrū partes anime que sunt por/ tie pus querende sunt. aut opera siue actiones potentiarū. Exemplum est vt vtrum pus querendum sit de intelli/ gere et sentire. que sunt opera siue actiones potentiarum vel de intellectiua et sensitiua potentijs prius sit inquirendum. Similiter autem et in alijs. Et si constiterit q de operibz potentiarum prius sit inquirendum tunc iterum aliquis dubitabit an oportet primo querere de oppositō/ id est de obiectis circa que sunt opera. aut de ipsis operibz prius et postea de obiectis. Exemplum est vt querendū est. an prius determinandū sit de sensibili vel de sensu et de sentire. vel de intelligibili aut de intellectu et intelligere aut econuerso.

¶ Videtur autē non solum quod quid est cog/ noscere vtile esse ad cognoscendū causas acci/ dentium in substantijs. sicut in mathematicis quid rectum et quid obliquū. aut quid linea et planū. ad cognoscendū q rectis trianguli an/ guli sunt equales. sed ecōtrario accidentia cō/ ferunt magnam partem ad cognoscendum qd quid est. Lum em̄ habeamus tradere fm fanta/ siam de accidentibz aut omnibz aut pluribus tunc et de substantia habebimus aliquid di/ cere oportunitum. omnis em̄ demonstrationis principium est quod quid est. Quare fm quas/ cūqz definitiones non ptingit accidentia cog/ noscere sed neqz imaginari de ipsis facile. ma/ nifestum autē est dyalectice dicte sunt et vane omnes.

¶ Nec consequēter philosophus p̄tinuat difficulta/ tem de anima fm qd est totum diffimibile dicens. q non solum videtur vtile in scientia de anima. vt cognoscām⁹ substantiā per essentialia ipsius. que sunt quidditas eius vt per illam cognoscām⁹ causas eoz que accidunt p se

Libri primi de anima.

Tractatus primus

ipsis subiectis quorum quid dicitur accepimus. sed etiam econuerso. cognitio eorum que per se accidit alicui substantie multum confert ad quid dicitur substantie. verbi gratia. sicut si volumus cognoscere quot numero anguli trianguli rectilinei sunt equales rectis. utile est nobis ut cognoscamus tam quid dicitur substantie quam quid dicitur passionis. ut verbi gratia sciamus quid dicitur recti et quid dicitur obliqui que sunt passionis. et quid dicitur linee et plani siue superficiem que sunt subiecta in geometria. tunc enim bene concludemus quod triangulus qui est planum trigonum rectilineum habet tres numero angulos equales duobus rectis et non pluribus. et sic est in multis que aliquando posteriora sunt nobis magis nota. que sunt accidentalia rei. et aliquando econuerso substantialia sunt nobis magis nota que sunt priora. In omnibus enim mathematicis que vocantur scientie doctrinales priora in natura et re sunt magis nota. et ex illis certificamus posteriora. et ideo ille scientie sunt certissime. In physicis autem frequenter sunt occulta nobis magis manifestantur. et oportet nos tunc ex posterioribus incipere et venire in principia. Et ideo scientie physice in quibusdam non habent veram certitudinem sicut mathematicas. Sed quando incipimus ab accidentibus oportet que illa accidentia sine se conuenientia et nota nobis ad sensum et phantasiam et imaginationem. Quoniam in illis primo accipimus physica. et ideo quodcumque bene et exquire scruerimus tradere rationem accidentium ad phantasiam et imaginationem nobis notorum et cognitorum. tunc etiam expediri erimus ad tradendum rationem de substantia et de eo quod quid est. quia per accidentium cognitionem statim deuenimus in rationem et cognitionem substantie. eo quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. sed cum procedimus a priori in posterius tunc procedemus per demonstrationem per quam passio ostenditur subiecto inesse. Omnis autem demonstrationis principium sicut medium est ipsa definitio dicitur rei quid dicitur. ergo ipsum quod quid est est principium cognoscendi accidentia. Ex quibus inferimus quod definitiones dialectice que dantur ex communibus essentialibus subiecto vel passioni (que communia collecta sunt per intentiones dialecticas) sunt casse et vane. eo quod non inducunt ad certitudinem demonstrationis veram. Sicut si dicatur. Ira est appetitus vindicte. per definitionem illam non possunt cognosci passiones irati et causam propter quam inest ira ipsi irato. et subiectum cui inest et sic de alijs. sicut melius determinabitur in dubijs. et ergo tales definitiones sunt casse et vane.

Uitationes autem habent et passiones anime utrum sint omnes communes et habentis an sit aliqua et anime propria ipsius. Hec enim accipere quidem necessarium est non autem leue. Videtur autem plurimorum quidem nullum sine corpore pati neque facere ut irasci. considerare desiderare et omnino sentire. maxime autem assimilatur proprio intelligere. Si autem est et hoc phantasia que dam aut non sine phantasia non continget utique neque hoc sine corpore esse.

¶ **I**stud est quartum capitulum in quo philosophus mo

net difficultatem de anima ex parte accidentium. dicitur quod dubitationem habent etiam passiones anime. Utrum omnes sint communes anime et corpori. vel sibi et habenti corpus. id est toti composito. Aut sit aliqua passio sibi propria. que nec communitur corpori. nec communitur habenti corpus. hoc autem necessarium est accipere ex doctrina anime ad sciendum utrum ipsa separatur a corpore vel non. sed tamen non est istud leue determinare.

Quia possibile est quod substantia incorporea existens in corpore ut actus corporis communitur corpori. Et possibile est ut non communitur corpori sed communicantur corpori. Et possibile est ut neque illo neque illo modo communitur sed habeat operationes. que nullam ad corpus habeant dependentiam. et hoc inquirere de anima est necessarium valde ad sciendum utrum ipsa sit separata in agendo vel non et ista est questio quam homines maxime desiderant scire de anima. Videtur autem in pluribus suis passionibus et partibus anime nihil omnino pati aut facere sine corpore. Quia neque sine motu et passione corporis irascitur neque phidit. neque desiderat. neque sentit vniuersaliter sine omnem sensum. Ira enim est accensio sanguinis circa cor cum euaporatione fellis. Confidentia autem est ex protensione spiritus et sanguinis ex corde ad exteriora. Sertire autem fit recepta sensibilis forma in organo sensus. que omnia dicuntur motus et passiones corporis. Maxime vero proprium et separatum opus videtur esse intelligere. eo quod vniuersale quod est simplex demudatum a materia et materie appenditijs intelligitur. et ideo non est forma imposita alicui membro corporali. cuius motu expleatur intelligere. sed potius est simplex conceptus mentis sine hic et nunc et vbi que et semper in eadem ratione manens. quod non conuenit alicui forme corporali. Si vero hoc ipsum scilicet intelligere quod est operatio possibilis intellectus quando in actu fit est phantasia. aut non sine phantasia. tunc nec etiam tale opus scilicet intelligere erit sine corpore quod mouetur vel patitur in ipsa operatione. et tunc non erit separatum pueniens ipsi anime sine se.

Si quidem igitur est aliquid anime operum aut passionum proprium. continget utique ipsa separari. Si vero nullum est proprium ipsius non erit utique separabilis: sed sicut recto in quantum rectum multa accidunt. ut tangere eneas spheram sine punctum. non tamen tanget ab hoc separatum rectum. Inseparabile enim siquidem semper cum quodam corpore est.

¶ **H**ic sequenter philosophus ponit causam quare necessarium fuit determinare questionem prius motam. volens quod ex eo fuit necessarium questionem istam determinare. quod ex determinatione istius questionis cognoscetur aliquid quod omnes homines scire desiderant. scilicet an sit anima separabilis a corpore an non. Unde dicit philosophus. Si anima habet aliquam passionem aut operationem propriam qua non communitur corpori. nec communitur corpori tunc utique contingit animam esse separata a corpore operatio non potest esse magis separata quam potentia et potentia quam essentia. Si vero nullam habet operationem propriam tunc etiam non contingit ipsam separari sine esse et substantia licet forte sine definitionem aliquam. Et erit tunc de ipsa anima sicut de mathematicis. que non habent esse. nisi in hac sensibilis materia. et tamen quedam accidunt eis sine esse quid dicitur.

De proemialibus etusdem

uum quo concipiunt non ut in materia. Sicut est videre in recto. quia linee recte multa accidunt que non conveniunt ei secundum quod est in sensibili materia. Sicut quod sphaera aenea tangit ipsum in puncto que tamen sphaera aenea nunquam tangit ipsum separatim in puncto secundum actum. sed potius tangit ipsum coniunctum cum materia sensibili non in puncto sed in superficie. quia tactus est corporum. et tamen rectum acceptum secundum intellectum et non in materia argentea vel aurea vel alia materia sensibili non tangitur a quacunque sphaera nisi secundum punctum et sic erit etiam de anima. Si enim in omnibus suis partibus aut comunicat corpori aut comunicat comunicantibus corpori. tunc potest accipi separatim secundum intellectum in quantum agit operationem que non expletur motu alicuius partis corporis. Tamen secundum esse et veritatem nature nunquam erit separata quia semper indiget vel exigit illius cooperatione quod corpori comunicat. sicut sphaericum quod separatim intelligitur et definitur. et tamen secundum esse inseparabile est a corpore sensibili.

¶ Videntur autem de anime passionibus omnes esse cum corpore. ira mansuetudo. timor. misericordia. confidentia. adhuc gaudium et amare et odire. Simul enim patitur aliquod corpus. Indicat autem hoc aliquando quidem duris et manifestis passionibus coincidentibus nihil exacerbari propter frigiditatem complexionis et nihil propter animi constantiam timere. Aliquando et a parvis et debilibus moveri cum accedatur corpus et sic se habeat sicut cum irascatur. Adhuc autem magis hoc manifestum. Nullo enim terribili imminente in passionibus fiunt his aliqui timentes.

¶ Hic manifestat philosophus quod supra dixit. scilicet quod quedam passionibus sunt communes anime et corpori dicens quod videntur anime passionibus omnes esse cum corpore. licet in una sit plus quam in alia comunicans. Quia quedam non sunt sine motu corporis. et alteratione physica. immutata corpora vel pres corporum. Quedam sunt sine motu locali partium corporis. et sine physica alteratione. sed tamen non sunt sine receptione forme vel intentionis forme. que est alteratio communiter dicta. Cum motu autem et alteratione corporis fiunt desiderium. mansuetudo. timor. confidentia. Adhuc autem gaudium et amare et odire. In his namque omnibus cor movetur secundum diastolem id est dilationem. et systolem. id est constrictionem. et comparat anime corpus. Hoc autem indicat diversitas hominum in his passionibus. Quia quidam homines in duris et manifestis periculis passionibus coincidentibus id est contingentibus nihil prouocantur ad iram propter complexionem firmam et constantem in eis. et aliqui eorum non timere in talibus. sicut habentes multum sanguinem et calida corda. Aliquando vero aliqui a parvis causis et infimis periculis mouentur et prouocantur ad iram. quando corpus irascibile ita dispositus est. ac si irascatur. sicut est in cholericis calida habentibus corda. et sanguinem leuem qui facile diriguntur sursum. Et amplius manifestantur hec in his qui timentes fiunt ex sui corporis dispositionibus quando nulla causa terrores est in passionibus sicut accidit mul-

tis viris qui sicci sunt et frigidi pauci spiritus. et pauci caloris in corde. qui ad fontem decidit folium de arbore mouentur.

¶ Si autem sic se habet manifestum quoniam passionibus rationes in materia sunt. Quare termini tales ut irasci. motus quidem talis corporis aut partis aut potentie ab hoc et gratia huius et propter hoc igitur iam physici est considerare de anima aut omni aut huiusmodi.

Hic philosophus infert conclusionem principaliter intentam corollarie dicens. Si sic se habet ut dictum est immediate nunc scilicet quod passionibus sunt communes anime et corpori. ita quod esse habent in physica materia. tunc termini eorum siue definitiones dari debent per materiam. eo quod unum quodque definitur sicut habet esse. Et ideo harum passionibus sunt tales rationes. ut si dicatur. Irasci est mors huius corporis. cuius sanguis accensus est aut partis huius supple corporis. puta cordis. quod mouetur primo in ira secundum systolem quando conturbatur iratus. et post secundum diastolem. quando petit vindictam siue recontristationem. Aut potest quod conuicta est huic corpori. aut parti corporis. que est potentia irascibilis. que est causa efficiens talis passionis. Et ab hoc supple nocimento illa ro. Et propter hoc malum inferendum in vindictam. Cum igitur omnia predicta in physica materia descripta sunt. physici est considerare de anima. aut omni si omnis anima est talis. aut de anima huiusmodi que talium est operum et passionibus.

¶ Differenter autem definiunt physici et dialectici unum quodque ipsorum ut iram quid est. Hic quidem enim appetitum recontristationis. aut aliquid huiusmodi. Ille autem feruorem sanguinis aut calidum circa cor. Horum autem alius quidem as signat materiam. alius vero speciem et rationem. Ratio quidem enim hec species rei. Necessesse est autem hanc esse in materia huius. si erit sicut domus. Ratio quidem talis corporis quedam. quia cooperimentum prohibens corruptiones a ventis et umbribus et caumari bus. hec autem dicit lapides et lateres et ligna. Alia vero in his speciem propter ista.

¶ Istud est quintum et ultimum capitulum in quo philosophus ostendit differentiam in modo definiendi inter dialecticum et physicum. Dicens quod differenter definiunt dialecticus et physicus opera anime et passionibus. Quia

Libri primi de anima.

dialecticus definit tñ per formam. Si em querimus qd est Ira. intendentes querere de definitione. Dialecticus dicit q ira est appetitus contrarij doloris vel appetitus vindicte. vel aliquid hmoi definiens per cõmunes intentiones formales. que non sunt causa propria rei sed intentiones cõmunes inuente in pluribus. z nulli pprie. z ideo definit per formam dialecticus que forma de se cõmunis est z non appropriatur ad esse rei nisi per propriam materiam vniuscuiusq rei. Phisic^o vero dicit q Ira est ebullitio vel accensus z calefactio sanguinis circa cor. rangens propriam causam efficientem. que est accensus z calefactio sanguinis. z propriam materiam que est sanguis cordis bulliens. z subiectum quod est cor. Et sic phisicus reddit materiam propriam. dialecticus vero intentionem forme simplicem. z cõmunem que est ratio rei cõmunis. Sic em pñsiderat rõne siue intentione cõmunẽ rei. eo q nõ descendit ad propria. Ille autem considerat pñcipia realia que dant esse rei. talia vero pñcipia realia necesse est esse in materia huiusmodi. que determinata est z propria si debent habere esse in natura sicut etiaz ratio siue definitio domus diuersimode data est. z assignata a dialectico. et mechanico qui naturalem imitatur. sicut ars naturam. vnde dialecticus dicit Domus est cooperimentũ siue receptaculum prohibens corruptõnes aeris. que sunt excellentia frigoris z caloris. z corruptõnes imbrũ z caumasum. Mechanicus vero dicit q. Domus est lateres ligna z lapides sic compaginata vel composita. Alius vero ab his duobus est qui in materialibus determinatis prebet in definitione sua speciem siue formam tantũ. que e intentio domus propter finem qui dicitur est. hoc est v. prohibeat corruptõnes. Et quibus patet q est triplex z finitio. quedam que datur per materiam tñ. quedam p formam tñ. quedam per materiaz z formam simul sicut iam exemplificatum est de ira z de domo.

Que igitur naturalis. harum vtrũq circa materiam. rationem autem ignorans. aut que circa rationem solum aut magis que est ex vtrũq. Illoz autem quis vterq.

Hic phisosophus ostendit que predictarum est phisica dicens q nunc querendum est que illarum definitio sit phisica. an sit illa que considerat materiam z ignorat rõne intentionis forme. aut illa q solũ cõcipit rõnez siue formã. aut que est ex vtrũq simul. qd ex differẽtia data inter mechanicũ z dialecticũ possumus cognoscere illũ qui est perfectus phisicus aut q est perfecta definitio phisica. qz dicitur est q quedam definitio est ex vtrũq scilicet materia z forma illa scz que prebet formã rei. ppter determinatũ finem inductam z prebet eã in determinata materia in qua fm rem habet esse.

At vero est aliquis qui circa passione materie non sepabiles neqz inq̄stum sepabiles sed circa omnes phisicus quecunqz talis corporis et huius materie opera et passionis sunt. Circa quasque autem nõ inq̄stum hmoi alius vt de quibusdã qdẽ est artifex si ptingat vt instructor aut medicus. non sepabilium qui/

Tractatus primus

dem. inq̄stum autẽ non talis corporis passiones sed ex remotione alias abstractione mathematicus. scdm autem q separate primus phisosophus.

Hic phisosophus ostendit differentiam phisici ab alijs artificibus dicens. Concesso q definitio phisica perfecta verumqz concipit. querendum est vtrum ipsa sit circa alias formas q̄ sint forme que sunt passionis materie determinate. que in nomine suo z definitione concernunt materiam corporis mobilis. vt mobile. z non separantur ab ipsa per nomen z definitõnem siue rõnem z an considerat phisicus tales inq̄stum non separantur. etiã si fm aliam aliquam rãõnem separari possent. Exemplum est vt phisicus considerat carnem que nec nomine nec rãõne separatur a phisica materia que est corpus transmutabile inq̄stum est transmutabile. z si in alia materia carnis nomen z species esse ponatur. erit equiuocum nomen z species fm veritatem non est illa. sed fm similitudinem solum. Mathematicus vero considerat quantitatem que non est forma sequens transmutabile corpus inq̄stum transmutabile sed potius sequens corpus inq̄stum corpus. sed phisicus non considerat sic quantitatem sed potius fm q non separatur a transmutabili corpore inq̄stum est mutabile. quia considerat quantitatem non fm q est quantitas. sed fm q est terminus magnitudinis. augmenti. vel diminutionis. Aut fm q est dispositio mobilis localiter. Phisicus quidem est circa omnia illa quecunqz sunt phisici corporis inq̄stum est sic transmutabile. z considerat omnia opera illius materie. z omnes passionis eius. Quecunqz vero sunt in phisico corpore et non sunt his similia. id est non sunt forme z opera. et passionis phisici corporis in eo q est phisicum. sed potius a voluntate z arte ducunt in phisica corpora. illa sũt alterius cõsideratõnis scz manualis siue mechanici sicut est mechanicus. qui dicitur instructor siue architecto. q̄ estructuras facit. vel medicus qui circa corpus humanus facit clisterium z alia instrumenta. Scire em causas corporis humani. phisici est. z non mechanici id est cyrurgici. Sed forme que fm esse non sunt separabiles a phisicis corporibus. sed semper inueniuntur in eis. z tamen nõ sequuntur corpus phisicum inq̄stum phisicum est. eo q non sunt phisici corporis inq̄stum mobile est sed fm rõnem ante ipm. z sequuntur corpus inq̄stum est corp^o sũc consideratõnis alterius phisosophi. qui vocatur mathematicus. cui^o tamen omnia considerata sunt in phisico corpore sed tamen non trahunt rãõnem ab ipõ. z nõ concipiunt in nominibus suis. materiam sensibilez z mobilem sed intellectualem z magnitudinem tñ. Et hui^o causa est quia nihil definitur per ea que sequuntur ipsum fm naturam. sed potius per ea que ipm fm naturam antecedunt. Et cum omnia que sunt transmutabilis corporis principia. consequantur fm naturam ea que sũt pñcipia corporis simpliciter accepti. oportet necessario q nihil eorum que sunt phisici corporis. vt est phisicũ. concipiatur in rãõne siue definitione eoz que sunt corporis vt corpus est. Non tamẽ sunt illa separata omnino. quia cõcipiunt in rãõnibus suis subiectum intellectualem quod est magnitudo que fm naturam antecedit corpus vt corpus est. Sicut enim corpus per naturam antecedit corpus phisicum. Ita ens et substantia. z huiusmodi per na

De proemialibus

euram antecedunt corpus et magnitudinem. et sunt ista
sua se separata et per accidens coniuncta cum materia cor-
porum. que sunt quantia et mobilia. quoniam ista sua esse
et realiter inveniuntur ante hec in intelligentijs. et substan-
tijs separatis et de talibus que sic preueniunt determinat
metaphysicus.

Sed redeundum est unde venit sermo. Di-
cebamus autem quod passiones anime non se-
parabiles a physica materia animalium in quan-
tum tales existunt furor et timor et non sicut li-
nea et planum. Intendentes autem de ani-
ma necesse est simul dubitantes de quibus ab-
undare oportet pertranscuentes primorum o-
piniones comprehendere quicunque aliquid
de ipsa enunciauerunt ut bene quidem dicta
accipiamus si vero aliquid non bene hoc ve-
reamur.

Hic phis reuertitur ad positum quia fecit digressio-
nem a proposito. Dicens quod redeundum est ad continus
andum dicta in superioribus. Dicitur enim est quod passio-
nes quales sunt furor. timor desiderium. non sunt separabi-
les a materia physica animalium sua quod animalia sunt. Et
non habent se tales forme sicut linea vel planum id est sus-
perficies. que habent intelligi sine materia sensibili et sequun-
tur magnitudinem ut magnitudo. et non physicum cor-
pus sua quod est physicum. Anime enim passiones definiti ha-
bent cum corpore ut tactum fuit. ergo physice intenden-
tes de anima determinare necessarium est. ut simul cum
his que intendimus dubitemus de his. de quibus dubi-
tare oportet bene volentem determinare de anima. et hoc
est ut attendamus diligenter opiniones antiquorum phylo-
sophorum. recitando omnes eorum sententias. Et hoc
ideo quia si in aliquo bene dixerunt. hoc rationabiliter ac-
ceptandum est in nostro processu. si vero aliquid ab eis
non bene dictum est. id ipsum vitandum est.

Circa predicta mouen- tur questiones quedam. Prima

Utrum scientia de anima inter naturales phy-
losophie partes conuenienter posita est pars
sexta.

Et videtur primo contra suppositum quod non sit ali-
qua scientia de anima. Probat quia omnis scientia siue co-
gnitio nostra oritur a sensu. sed anima non cadit sub sensu.
ergo de ea non est scientia. Maior est philosophi in
fine secundi posteriorum. Minor probatur quia solum acci-
dens sensibile est anima non est accidens. Igitur non ca-
dit sub sensu. Secundo sic. Ad omnem scientiam vera-
m requiruntur aliquae passiones. sed anima non habet ali-
quas passiones. ergo de anima non potest esse scientia. Minor
probatur quia si haberet aliquas passiones. maxime eent
potentie sue. sed hoc non. Minor probatur. Quia omnis
passio fluit ab illo quod est completum subiectum. sed sunt
multe potentie que non sunt in anima. sed in corpore et
anima sicut sunt potentie vegetative et sensitive. ergo non
debent dici passiones anime. Tercio sic. Omnis scien-
tia est alicuius vniuersalis. quod est forma totius. predica-

bilis de pluribus. sed anima non est forma totius. sed for-
ma partis. ergo non videtur esse scientia de ea. Quar-
to sic. Scientia de anima non est naturalis. Probat. quia
sicut se habet subiectum ad subiectum. ita scientia ad scie-
ntiam. sed subiectum istius libri non continetur sub subiec-
to philosophie naturalis. ergo non est scientia naturalis.
Maior est manifesta. Minor probatur. quia subiectum
istius libri est anima. sed naturalis philosophie subiectum
est corpus mobile. Anima autem est incorporea substan-
tia que non potest contineri sub corpore mobili. Quin-
to arguitur contra secundum quod non est naturalis phylos-
ophie pars sexta. quia dicit philosophus in textu. quod prop-
ter utraque hec. anime historiam rationabiliter utique in pri-
mis ponemus. ergo non est sexta pars. Pro veritate
tamen suppositi et quesiti est. Aristoteles et ponitur iste
discursus.

Maior Anima descendendo a comuniori
bus ad specialia. est forma vltima considerabi-
lis in naturali philosophia. a qua corporis ania-
ti dependet noticia. Minor Huius poten-
tias. passiones. obiecta. et opera. notificat hec
scientia. Conclusio Ergo iuxta ordinem
in proemio librorum naturalium prelibatum
obtinere conuenienter locum sextum.

Maior habet duas partes. Prima est quod anima est for-
ma vltima que consideratur a naturali philosopho. Se-
cunda est quod ab ea dependet noticia corporis animati.
Prima pars probatur quia forma que maxime cadit sub
consideratione phi naturalis est forma naturalis. talis au-
tem est illa que dat esse sue materie. per modum actus p-
mi eandem informans. Anima vero quilibet est forma
supra naturam eleuata. ut in secundo huius dicit. habes
posse mouendi suam materiam. et specialiter anima ratio-
nalis que non educitur de potentia materie sed increatur.
Iuxta sententiam Augustini dicentis Anima in creando
infunditur. et infundendo creatur. ergo vltima forma in
qua sicut consideratio naturalis est anima. que tamen ab
eo consideratur in quantum est actus materie siue corporis.
Secunda pars probatur. Quia ipsa est formale principij
p-rii corporis animati. modo eadem sunt principia essendi
et cognoscendi salte formalia. cuius vnumquodque cognosca-
tur per suam formam ergo ad noticiam animati corporis
requiritur noticia anime supple a priori. et propter quid.
Quo ad nos vero sic econtra deuenimus in cognitionem
cause per effectus et spiritualis per corporale. et mouentis
per mobile. Sicut philosophus octauo physicorum proce-
dit ad cognitionem primi motus ex cognitione p-rii motus.
Minor patebit per totum processum huius libri. Co-
clusio sequitur ex premissis. Et potest sic amplius osten-
di. Quia subiectum physice est corpus mobile. Et h-psi
derati potest dupliciter. scilicet aut incontracte aut contracte.
Si primo modo consideretur sic est de eo liber physicorum
in quo agitur de corpore mobili hoc modo et eorum
passionibus eius que sunt motus. infinitum. locus. vacu-
um. Si secundum hoc est dupliciter quia vel contrahitur
ad vbi vel ad formam. Si primum sic de eo determinat in li-
bro de celo et mundo. cuius subiectum est corpus mobile ad vbi.
id est corpus contractum ad specialem motum. qui est lo-

Libri primi de aia

Tractatus primus

calis Si secundum hoc est dupliciter. Quia vel contra
hinc ad formam simplicis elementi vel ad formam mix
ti si primum sic est liber de generatione et corruptione. Si se
cundum hoc est dupliciter vel contrahitur ad formam mix
ti imperfecti. et sic est liber meteororum. Vel ad formam
mixti perfecti et hoc est dupliciter. vel inanimati et sic est
liber de mineralibus sicut sunt aurum. argentum. plum
bum. de quibus Albertus pulcrum edidit librum. Vel
animati et hoc dupliciter. Quia vel determinatur de prin
cipio animarum. et sic est liber de anima de quo nunc est
sermo. vel in speciali et sic sunt libri de vegetabilibus et
plantis. et de animalibus. Ex quibus luce clarius patet
quod liber de anima secundum illum processum sextum obtinet lo
cum.

Ad obiecta in opposi tum.

Ad primum est dicendum. Quia licet anima non ca
dat sub sensu quo ad substantiam suam et naturam. ta
men cadit sub sensu quo ad operationes suas. ex quibus
devenit in cognitione substantie. Et ergo dicit Albertus
quod deus gloriosus ad hoc nobis dedit rationem et intellectum
ut et intellectus referri ad sensum non tantum sensibilia. sed
etiam que sub sensibilibus latent accipiant et pertractent
Latent autem sub sensibilibus insensibiles substantie. et
quiditates. que per operationes nobis innotescunt. Sic
etiam insensibilem cause innotescunt quando comparat
mus sensibilia ad suas causas. et aduertimus oppositas esse
proprietates sensibilibus effectuum et insensibilium. Et
ter igitur omnis nostra cognitio a sensibilibus incipit
tamen profundata circa ea omnia que sensibilibus quos
cumque modo attribuuntur. non semper stat et terminatur
circa sensibilia. sed extollit vehementer in immensum ad
ordina et remota a sensibilibus. sicut causam primam. et in
telligentias. et seipsum. eo quod aduertit circa sensibilia nego
ciando ratiocinando et intelligendo sensibilibus quidita
tes. ac per hoc incipit querere de seipso et de seipso habet scientiam no
bilissimam.

Ad secundum est dicendum. Quia duplices sunt
potentie ipsius anime. Quaedam sunt intellective sicut in
tellectus agens. possibilis. et voluntas. et de illis manifes
tum est quod sunt proprietates anime sicut in textu dictum
est. quia fluunt ab ea sicut a completo subiecto. quas etiam
habet post separationem sui a corpore. Alie sunt potentie
que fluunt ab anima et corpore simul. sicut potentie vegeta
tive et sensitive. Et de illis est dicendum. licet non fluunt
ab anima sicut a completo subiecto. fluunt tamen ab ani
ma. sicut a completo principio et sicut a subiecto principa
li quia licet potentie ille sunt in anima et corpore. principa
lus tamen sunt in anima quam in corpore. et ideo demonstrat
ur de ea sicut de subiecto principali quibus non totali. Al
bertus pro proportionabiliter ad ista sicut circa textum tactus
fuit dicit quod dupliciter sunt accerta propria anime. Quaedam sunt pri
ma et secundum quod ipsa in se habet considerat non intellectus corpore
et talia sunt intellectus et voluntas. Alia sunt accerta communi sibi
et corpori quod habet anime. non accidit corpori secundum quod corpus
est tantum. sed potius secundum quod anima est in tali corpore animato quod est corpus
animatum. Et illorum accerta que passionibus vocantur adhuc sunt duo
genera quod una est passio que incipit ab anima et explet per corpus
sicut visus. auditus. et oino sensus. et ois vegetatio. Alia
est passio que incipit in corpore et redundat in anime. ut somnus
et vigilia que incipit ab evaporatione cibi. et efficiuntur ligamen
tum vel solutio virtutis anime. Et de oibus his passionibus tractat

hic liber. et sunt passionibus. que diversimode de anima ostendi
possunt. et falsum est quod assumit anime passionibus non habere.

Ad tertium est dicendum quod anima considerat dupliciter. Uno
modo secundum quod est forma partis ipsius corporis animati. Constituens cum eo
unum inesse reale existentie et sic non est de ea scientia. Alio
modo accipit ut est quedam forma totius respectu suarum specierum
saltem in esse notionali et intellectuali. respectu scilicet anime vegeta
tive. sensitive. et intellective. et sic de ea est scientia. Ad quod
tamen respondet Albertus licet anime substantia. passio
nes eius. et opera non sint corpus mobile. quod est subiec
tum naturalis philosophie. est tamen anima principium
essentiale talis corporis. et ideo scientia de anima est natura
lis et physica. Et istud manifestum est de anime vegeta
tiva et sensitive. De rationali quedam vero dubitant utrum
ipsa sit principium corporis animati. et forma. eo quod habet
operationes quasdam quas non explet organum corpus
reale. sicut sunt intelligere et velle. Sed certum est anime
rationalem esse in corpore hominis et esse perfectionem eius
dem secundum quod homo est. et secundum quod est eius perfectio non habet
affixionem cum hominis aliqua parte. sed potius in eo quod
libere et vultur intelligit. et vult. dividitur siue distinguit
ab omnibus alijs. cum quibus in natura generis conue
nit. et in quantum talis anime perfectio est huiusmodi animati. ut
quod cadit sub scientia naturali. Et hoc est quod philosophus in ethicis
dicit. Distinguens quedam esse naturalia homini ex ge
nere. et quedam ex differentia que est constitutiva speciei
humane et communitate homines in concupiscere et sentis
re etiam cum alijs animalibus secundum communionem generis
esse tamen hominis in quantum homo est. tantum intellectuum
est. Ad quintum est dicendum quod scientia de anima secundum ordinem digni
tatis et perfectionis propter causas in textu tractas est in prin
cipio ponenda sed secundum ordinem doctrine inter scientias na
turales est pars sexta et non prima ut dicit Albertus.
Quia ordo doctrine non sequitur prioritate dignitatis
sed ordinem rationis tenet. secundum quem de eorum prior est specu
lario. sicut in proemio physicorum dicitur est. Sed dices
secundum ordinem dignitatis. scientia que est de toto. est di
gnior ea que est de parte. sed scientia libri de sensu et sensa
to est de toto et ista de parte. Ergo illa precederet secundum or
dinem dignitatis. Ad quod dicendum est quod in aliqua sci
entia dupliciter determinat de toto. Uno modo descen
dendo etiam ad singulas partes hoc est de toto synathe
gorum et sic scientia de toto est dignior scientia de
parte. Quia scientia de toto etiam includit scientiam de
parte. et cum hoc plus. et hoc modo liber de sensu et sensato
et de animalibus non determinat de toto. Alio modo
potest fieri in aliqua scientia determinatio de toto catho
gorum et sic scientia de toto est dignior scientia de parte quia
contingere potest quod partes habeant nobiliores propieta
tes quam totum ut homo. et sic est de anima. quia anima habet
absolue nobiliores passionibus quam corpus.

Questio secunda

Utrum predicta anime scientia. inter ceteras
naturales magis difficilis sit utilis ac honesta.

Et videtur primo quod non sit magis difficilis. Probat
sic. Quia nullum certum videtur esse difficile. sed scientia de
anima est certissima. igitur non videtur magis difficilis

Handwritten marginal notes in a cursive script, likely a commentary or gloss on the main text. The notes are dense and cover several lines on the left margin.

De proemialibus

Eiusdem

¶ Maior est phi in textu. Et pfirmat sic. Quia ois cognitio est pntiam obiecti. s; aia e maxime sibi presens. ergo sequitur q maxime sit sibi ipsi nota. et pns non est difficilis.

¶ Secundo q no est magis utilis probatur. Quia omnis scia ut dicit in textu est de numero bonoz honorabilium. sed vtile delectabile. et honestum ex opposito dunt bonu. ergo no potest esse vtilis scia de anima.

¶ Tertio sic. Copatius presupponit positium. sed non omnis scia est honesta siue honorabile bonu. ergo no videtur ista esse magis honesta vel honorabilis. Maior patet qd quedam sunt sciee prohibite. que vocantur magice sicut necromantia. pyromantia. geomantia. et sic de alijs. Etiam physica que et medicina dicit. et scia legu prohibentur sacerdotibus. Pro veritate questit est pbs in textu. et ponitur iste discursus.

¶ Maior Substantiam. partes. et accidentia anime. sciantialiter inuestigare. multum est difficile. Maior Horum nihilominus inquisitionem. intellectus dociles et attenti non deserunt. sed demonstrationis firmitas. subiecti mirabilis bonitas. et finis vtilitas beniuole coram allicunt. **Conclusio** Est igitur hec scia inter physicas difficilior. magis vtilis. ac honorabilior.

¶ Maior est phi in textu. ostendentis varias difficultates circa sciam de anima tam in modo procedendi q in modo inuestigandi ipm quod qd est. in cognitione partiu accidentium et aliorum. Et ergo dicit Albertus in summa de homine. q est duplex via in cognitione anime. quaru vna est. q p cognitio nem substantie ipius et nature. cognoscuntur cause accidentium que sunt passiones partium aie. omnis em passio causatur a principijs substantie et hec via prior est. et difficile est sic procedere quia substantie anime noticia est difficilis. Alia est via. a passionibus sive accidentibus proprijs (que inferunt sibi passiones) procedens in cognitionem partiu anime. quibus illa accidentia inferunt passiones sicut color visus. sonus auditus. et sic de alijs et hec est via posterior. et iterum difficilis est vt dearticulat philosophus in textu. Quia autem ista via sit a posteriori manifestum est. quia principia cognitionis sunt accidentia que supponuntur cognita. non autem cognoscuntur nisi ex causis. causa autem accidentium est substantia. et natura subiecti illius cui accidunt accidentia illa. et ita vtraq; via est necessaria ppter qd dicit pbs in textu. Videt aut non solum q quid est. vtile esse ad cognoscendum causas accitii subiectis inesse sed e contrario accidentia magna parte conferunt ad cognoscendum qd quid est. et psequens hec noticia difficilis est. Maior patet quia tacta in ppe factiunt sciam appetibilem. si igitur hec scia habet predicta ipa erit appetibilis et per psequens attente querenda et sic dociles intellectus et attenti. horu inquisitionem no deserunt sed predicta eos beniuole allicunt. Et iuxta Tullium in rhetoricis quilibz doctoz in proemio sui libri debz facere tria. scz reddere discipulos tenuolos. dociles. et attentos. Beniuolos quidem reddit ostendendo sciee bonitatem. dociles ostendendo ordinem. attentos tangendo difficultates vt in exordio textus tactu fuit. Quia aut i hac scia sunt demonstratio nis firmitas et subiecti mirabilis

bonitas ostendit p ordinem. Primo q hic sit firmitas de demonstrationis. quia licet quo ad nos fm Alter. occulta habet principia eo q nostri intellectus oculus se habz ad ea que manifestissima sunt fm naturam sicut oculus vespertilionis ad lumen solis tamen nihil est manifestius in natura qz fons et origo omnis cognitionis qui est lumē intellegentie in nobis. Ad illud enim lumen certificat quicqd certe scitur. et tunc sciri iudicatur quando illi conueniens inuenitur. Sic em medium virtutis moralis quod no est idem omnibz examinatur et pportionatur illi medio. qd natura intus est in quolibet et tunc est satis quando illi congruit sic necesse est absqz dubio primu lumen (ad qd exas men refertur veroz intelligibiliu) intus esse a natura propter quod dicit pbs principia nobis quodammodo esse. in nata sicut imnata est quodammodo forma materie. Luz igit sic sit anima certificans ad seipam quicquid certificatur. oportet ipam sciaz de aia esse certissimā et firmissimā de demonstrationu. Secdm scz q hic sit subiecti mirabilis bonitas pbatur quia ipa vt dicit Albertus est nobilioris subiecti qz quicqz alia scia corporum et mirabilioris. Quia omnis sapiens admirabitur de causa lucis intellectus aie et passionibus eius et qualiter e omnia intelligibilia quodammodo et qz ad facere oia intelligibilia et veru ois ania sit sepabilis vel non. Etiam dicitur mirabile subiectum eius fm quod est in aliqua sui parte de numero substantiarum separaru. Ille em substantie ppter hoc q multu eleuatus est supra sensum et imaginationem admirabile esse hie in contemplantibus eas. **Conclusio** sequitur ex presmissis quia ex maiori habetur q sit difficilis. et minore q e magis vtilis et honesta inter ceteras scias naturales. cum hic sit coparatio in genere et no simpliciter quo ad omnes scias. Quia hoc modo metaphysica que e de deo et intelligentijs principaliter est alijs honorabilior. Sed forte qreses quomodo hec scia dicat vtilior. **Solutio.** Quia noticia siue scia anime proficit ad veritatem omnium. Quod sic ostendit Albertus in summa de homine. quia omnia dicuntur res et rationes. Res autem sūt vel a natura vel ab anima. Ab anima sunt res ethice que sunt opera voluntatis et mechanicæ quorum principium est intellectus factiuus. Res autem a natura sunt in motu fm esse et rationem. et ille sunt sensibiles. Vel fm esse quidem sunt in motu. fm rationem autem abstracte a motu. et ille sūt mathematice vel imaginabiles. Vel fm esse et rationem sunt separate a motu et sic sunt diuine que sunt intelligibiles tantum. Unde anima quoddam principium est omnium per intellectum siue rationem. Rationalium quidem per proheresim id est eligentiam siue voluntatem. et per intellectum actiuum principium agibilium et per intellectum factiuum actionum mechanicarum et principium veritatis. naturalium per sensum. et principium veritatis mathematicarum per imaginationem. et veritatis diuinorum per intellectum. Unde dicit philosophus in libro de anima. q ipsa est quodammodo omnia. et similiter dicitur in mathematica q sciens et sentiens mensurant quodammodo omnia que sunt. Anima enim dicitur bonum. nobile. honorabile. et mirabile. Et fm istam rationem dicitur anima bonum et optimum fm q ipsa est vltimus finis in natura. Ab eo em q est finis est bonum. et ab eo q est vltimus e optimum. et hoc patet ex ratione forme que ponitur primo physiceorum. in qua dicitur est diuinum optimum et appetibile. Secdm po q aia differente rone habet a natura. et aliter mouet qz qualis

tates actiue et passiue et non habet principium materiale ex quo fit. sic dicitur nobile. Et hoc patet ex eo quod dicitur ante finem primi de anima. impossibile est aliquid esse melius aia. Inconuenientius adhuc est intellectum esse vt materiam. Rónabilissimū em̄ esse. aia habet nobilissimū et p̄p̄riū fm naturam. Rónabilissimū est qđ maxime speciei et rónis est tributiuū. Nobilissimū autē est cum sic non alligatur materie sicut qualitas quedā elementalis fm quam est agere et pati sed mouet corpus fm p̄p̄rietas re suarum virtutum. vt infra patebit. Propriū enim est fm naturam quia distinctū ab alijs phisicis est. Aliter em̄ anima generat qđ ignis vel aliud elementū. quia aia generat determinata virtute. determinato organo. p̄ decessionem superflui nutrimenti corporis cuius ipa est actus et motor. Alia vero corpora inanimata non sic. et simili modo est dicendū de alijs moribz et actibus. Dicit etia animi ma honorabilis per relationē ad ea que perficiunt ipam scđm bene esse vt sunt scientie et virtutes quibus nō ē alia natura perfectibilis puta asini leonis vel plante.

Ad obiecta in opposi-

rum. Ad primū est dicendū qđ scientia de aia est difficilissima nobis. quo ad cognitiōnem propter quid et a priori. licet sit certissima in se fm naturam. p̄pter qđ dicitur secūdo metaphisice qđ intellectus noster se habet ad manifestissimam naturam sicut oculus noctue ad lumen solis. Ad cōfirmatiōnem est dōm licet aia sit sibipsi maxime presens in esse nature vt p̄bat argumentū non tamē in rōne obiecti intelligibilis. quia sic non intelligit se nisi postqđ intellexerit alia vt in tertio huius dicitur. Ad secūdū est dicendū qđ diuisio boni in bonū vtile delectabile et honestū nō est diuisio in oppositas res sed in oppositos modos et ergo vnū est idem bonū dici potest honestū et vtile. qđ sicut dicit Tullius in libro de amicitia. Omne honestū plurimas sibi habet adiunctas virtutes licet neqz nomē neqz diffinitionem fortia ex illis. Ad tertū est dōm dupliciter. p̄mo qđ magice ille sunt honorabiles q̄ntū ad id sciētię sue noticię qđ est in eis. sed phibite sunt et male inq̄tū peruertunt affectum et p̄pter illicitam discipuli cū tali doctore pactonem. de qua verificat illud. Percussisti fedus cum morte. Vel dōm est melius qđ triplici de causa scia aliqua phibetur. Vno modo ex parte sciaz. et sic phibentur pitomantia. geomantia. necromantia que cōmunicantur homini a demone ex pacto vero vel interpretatiuo in isto cum eo. et iste scientie sunt simpliciter phibite qz non licet alicui christiano habere pactum cum demone qđ nunqđ docet aliquam veritatem nisi in finem deceptōnis. Secundo dicuntur scientie phibite p̄pter vsum quia timeatur de malo vsu earum q̄uis in se sint bone sicut scientia conficiendi toxicum. Tertio sunt aliquę scientie phibite in ordine ad discipulum et certam personam q̄uis in se sunt bone et etiam hoibus necessarie. et sic interdicitur phisobryteris studium medicine et legum. Quia debent esse in teni altiori studio pura theologie et sacroz canonum.

Circa predicta sūt mul-

ta dubia. Primū est. Vtrum de aia sit vna scia. Et vt dicitur p̄mo qđ non. Quia de infinitis nō est scientia vna. sed anime sunt infinita. ergo de eis non est vna scia. Quod non patet quia indiuidua in specie humana sunt infinita.

sed qđlibet tale habet aiam. Secūdo sic. Illa que sunt diuersoz generū non cadunt sub vna scia. sed aia vegetatiua sensitua et intellectua sunt diuersoz generū. ergo nō cadunt sub vna scientia. Vnoqz p̄batur quia differūt sicut corruptibile et incorruptibile. Solutio sic. quia habet vnū subiectū. qđ sub vna rōne formali considerat. sed a subiecto formaliter accepto sumit vnitatem sciētię. Primū p̄batur qđ subiectū vt statim dicitur est aia fm qđ ipa ē p̄ncipium originale suaz potentiaz. Ad obiecta in oppositum. Ad primū est dōm qđ aie accipiūtur dupl̄. Vno modo fm numerum et sic sunt infinite id est indeterminate. Nec est etiam eaz numerus. quia indiuidua fm Porphiriū sunt infinita tam quo ad nos qđ quo ad naturam. Alio modo accipiūt aie fm spēs suas. et postea fm suas spēs subalternas. et sic sunt finite et habet finitas potentias de quibz in posterioribus erit sermo. Ad scđm est dōm qđ illa que sunt diuersoz generū scibiliū nō cadunt sub vna scientia. sed illa que sunt diuersoz generū phisicaliu. vt lo gicaliu. cadere possunt sub vna scia. sicut patet de subiecto et p̄p̄ia passione. et de decem p̄dicamentis que sunt p̄mo diuersa. Anime vero diuersę sunt bene diuersi actus diuersarum materiaz. et tamē cōuenit eis vna cōmunis ratio et definitio vt in secūdo huius patet.

Secundū dubium est

Vtrum ista scientia de aia sit pars phie naturalis. Et vt dicitur p̄mo qđ non. Quia aia rónalis est quedam intelligētia creata vt dicit Isaac in orizonte eternitatis et ep̄is igitur est metaphisice cōsideratiōnis in qua determinat de deo et de itelligētijs et p̄ p̄ns nō cadit sub p̄sideratiōe phisici. Et cōfirmat qđ mouentia non mota nō sunt phisice cōsideratiōnis. vt vult phisico scđo phisicoz. sed aia mouet corpus. et nō mouet. igitur non est phisice cōsideratiōnis.

Solutio sic. quia illa scientia est naturalis siue pars phie naturalis. que considerat de corpore mobili vel parte ei⁹ sed sic est de ista. Vnoqz p̄batur. quia aia de qua est ista scientia est pars aiatū corporis. eo qđ corpus aiatū cōstituitur ex aia et corpore. Secūdo illa scientia naturalis est que cōsiderat de forma que necessario habet esse in materia vel necessario habet creati in materia. sed sic est de aia. Quia aia vegetatiua et sensitua necessario habent esse in materia. Ita qđ nunqđ sine ea esse possunt. Anima vero rationalis necessario habet creati in materia quia non sunt create as nime ante corpora vt erronee putauit Plato. licet post se parationem a materia. sine corpore possunt manere vt quidam intelligētię. Ad obiecta in oppositū. Ad p̄mum est dōm. qđ aia intellectua accipit dupliciter. Vno modo fm se siue fm esse suū superi⁹. et sic est quedā intelligētia cadens sub consideratiōne metaphisici. Alio modo accipitur fm esse suū inferius siue fm qđ est anima animas ipm corpus et sic est forma materie (que saluo gradu sue entitatis) sine materia p̄ducti vel creati nō potest. et sic vtrūqđ est phisice p̄sideratiōnis eo qđ de omni forma materie phisicus se intromittit. Ad secūdū est dōm qđ licet anima per se non moueatur est tamen p̄ncipium formale corporis mobilis. Et hoc sufficit quia scientia non est in eoz que sunt vnū sed etiam eoz que sunt ad vnū. Et sic illa que quocūqz modo ordinē habet ad subiectū. illa sub scientia cadunt. Sed forte dices. Consideratio anime spectat ad moralem phiam. Igitur non ad naturalem. Ans p̄batur quia virtutes de quibus determinatur in

De proemialibus

moralis phia sunt accidentia anime. modo ad eandem scientiam spectat de terminare passionibus et subiecto. Ad quod dicendum est quod moralis phia non tractat de anima in communi, sed tamen de anima rationali, quia illa solum potest virtutibus informari. Nec tamen de ea tractat eo modo quo naturalis phia, quia naturalis phia tractat de ea in quantum est perfectio corporis siue materie, sed moralis phia sicut est informabilis virtutibus intellectualibus et moralibus.

Tertium dubium est An

anima considerata secundum suam substantiam et partes suas subiectivas et potestativas sit hic subiectum. Et videtur primo quod non. Quia scientia per subiectum distinguitur ab alia scientia, sed per animam non distinguitur ista scientia ab aliis, igitur non est subiectum. Minor probatur, quia anima est subiectum cuiuslibet scientie. Secundo sic, omne subiectum debet sustinere aliquibus passionibus, sed anima non potest sustinere passionibus, ergo non est subiectum. Minor probatur, quia forma simplex secundum Boerium nullius subiecti esse potest, sed anima est forma simplex, ergo nullius subiectum esse potest. Tercio sic, corpus animatum est subiectum, ergo non anima. Consequentia est manifesta. Antecedens probatur quod potentie de quibus phia determinat (quales sunt ipsi anime vegetative et sensitive) sunt totius phie et non anime tantum. Et confirmatur, quod si corpus animatum non esset subiectum tunc ista scientia non esset subordinata phie naturali, quod sic anima non trahit subiectum quod est corpus mobile.

Quarto sic, de subiecto debet recognosci quid est et quod est, sed in hoc libro investigatur quod est ipsius anime, ergo non est anima subiectum. Minor patet in secundo huius ubi phia venat duas definitiones eius. Quinto sic, de corruptibili non potest esse scientia, sed anima est corruptibilis, ergo de ea non potest esse scientia. Minor pars de vegetativa et sensitiva animae. ¶ Solutio sic, quod illud est subiectum scientie quod est principaliter in scientia intentus, et ad quod omnia in scientia considerata quadam analogica reductione reducuntur, sed sic est de anima. Minor patet quod in primo libro et in una parte secundi determinat de substantia anime, et in alia parte secundi de partibus subiectivis, quae sunt anima vegetativa sensitiva et intellectiva, et in alia de partibus potestativis que sunt potentie, sicut generativa, augmentativa, auditiva, visiva, olfactiva.

¶ Ad obiecta in oppositum. Ad primum est dicendum quod est duplex subiectum scientie, scilicet inhesionis et attributi onis. Subiectum inhesionis omnis scientie est anima, sed non est subiectum attributi onis per quod est distinctio unius scientie ab alia. Ad secundum dicendum est, ad probandum minoris, quod forma dicitur quadrupliciter simplex. Uno modo quod est in fine simplicitatis, et sic solus deus est forma simplex et talis non potest esse subiectum alicuius accidentis, eo quod in deo nullum cadit accidens, potest tamen esse subiectum positionis, ut patet dicendo, Deus est bonus, est miseris, coris, est iustus, et sic de aliis. Secundo dicitur forma simplex, quia non est composita ex materia et forma, et sic angeli dicuntur forme simplices, quia non sunt compositi ex materia et forma, licet ex quod est et quo est, siue hylitatum et esse et talis forma simplex bene potest esse subiectum accidentis, sicut in angelo sunt intellectus et volutas que sunt de secunda specie qualitatis. Tercio dicitur simplex per oppositionem ad mixtum, et sic dicitur phia in primo de celo quingentesimo esse corpora simplicia, et quod illo modo simplex est potest

esse subiectum accidentis materialis, sicut patet de elementis que subiacent suis qualitatibus. Quarto dicitur forma simplex, quod non includit in se multitudinem suppositorum secundum quod homo, et sic species specialissima est simplex. Anima vero non est simplex primo modo, sed est secundo modo simplex, quod non est composita ex materia et forma, ut in tertio huius dicitur. Ad tertium est dicendum, quod corpus animatum non potest esse subiectum, quod non est commune omnibus consideratis in ista scientia, quod licet hic determinetur de quibusdam potentibus communibus toti phie, tamen etiam determinatur de intellectu agente et possibili, que sunt potentie immateriales et inorganice et non totius coniuncti. Sed anima in communi ad omnia illa se extendit. Et etiam licet hic determinetur de potentibus que sunt communes toti phie, tamen de eis hic determinatur in quantum ab anima tanquam ab originali principio dependent, et in libro de sensu et sensato in quantum sunt totius phie. In cuius signum ibi omittit determinationem de intellectu, et de articulat magis materiam propositionem organorum, et generationem obiectorum, ut ibi videbitur. Ad confirmationem est dicendum quod est duplex contractio iuxta superius dicta. Quedam est ad partem subiectivam, et sic non trahit subiectum istius libri subiectum naturalis phie. Alia est contractio ad partem integram, et sic anima etiam trahit corpus mobile, quod ipsa est pars integralis eiusdem. Ad quartum est dicendum, quod de subiecto debet presupponi quia est et quod est in actuali demonstratione, per phia innuit primo posteriorum, sed in principio scientie bene possunt predicta inuestigari, et sic fit in proposito. Ad quintum est dicendum, licet anima vegetativa et sensitiva corruptantur secundum esse numerale, non tamen secundum esse specificum. Etiam corruptibile accipitur dupliciter. Uno modo ut dicitur aptitudines ad corruptionem actualem, et sic de corruptibili potest esse scientia ut de subiecto, eo quod potest cognosci siue demonstrari ipsum esse corruptibile, et hoc est verum et necessarium, sed non potest de eo esse scientia tanquam de conclusione demonstrata. Alio modo accipitur corruptibile impropre et sic significat actualem corruptionem, vel quod actu non corrumpitur tamen aptum natum est actu corrumpi, sicut fortis vel platis modo sunt corruptibiles. Et sic non est de corruptibili ut de subiecto scientia. Quia tale non potest habere passionem que dicatur incorruptibiliter de eo.

Quartum dubium est.

circa primam propositionem textus. An bonum venienter dicitur sum est in utile delectabile, et honestum. Et videtur primo quod non, quia phia primo ethicorum dividit bonum in decem predicamenta, igitur non videtur sufficienter in hec tria membra divisum. Secundo sic, est aliquod bonum laudabile terminans appetitum, ergo non est divisio sufficientis. Tercio sic, bonum honestum et bonum delectabile sunt unum et idem bonum, ergo non est triplex bonum. Antecedens probatur per philosophum dicentem quod phia quod est bonum honestum habet mirabiles delectationes amenas. Quarto sic, bonum delectabile et utile coincidunt. Probatur, quia portio medicinalis dulcis utilis et delectabilis.

¶ Solutio sic, quia bonum dicitur a boare quod est vocare, quia vocat ad se appetitum, dicente phia primo ethicorum. Bonum est quod omnia appetunt. Sed dupliciter aliquid appetitur, scilicet vel ut sit

Libri primi de anima.

nis vel vt ordinatum in finem. Si secundum sic est vtile quia tale ordinatur in finem. Sicut diuitie dicuntur bonum vtile in quantum non propter se sed propter finem alium scilicet felicitatem sunt quoniam quoniam quaedam organa eiusdem. Si appetitur vt finis hoc est dupliciter quia vel est finis appetitus sensitiui aut intellectiui. Si primum sic est delectabile quod tamen queritur propter delectationem. Si secundum sic est bonum honestum quod propter se queritur. De quo dicit Tullius quod ipsum sua vi nos trahit et sua dignitate nos allicit.

¶ Ad obiecta in oppositum Ad primum est dicendum quod bonum accipitur dupliciter. Uno modo transcendenter vt queritur cum ente et sic diuiditur in decem predicamenta. Alio modo accipitur vt est terminus appetitus et sic diuiditur modo praeteracto. Quia istis tribus modis terminatur appetitus. Ad secundum est dicendum quod bonum laudabile reducitur ad honestum. Pro illo tamen notandum est quod laudabile accipitur dupliciter. Uno modo vt illud dicitur laudabile quod formaliter habet in se rationem honesti quod scilicet propter se appetitur et sic coincidit cum honesto quia laus et honor solum differunt secundum rationem. Quia honor debetur bono honesto secundum se accepto sed laus debetur sibi per comparationem ad finem et sic bona laudabilia sunt honesta propter finem. Alio modo accipitur laudabile improprie secundum quod laudamus aliqua naturalia ordinata ad virtutem et sic laudabile potest contineri sub bono vtili sed sic improprie accipitur quod dicit philosophus tertio ethicorum quod ab his que a natura insunt non laudamur neque vituperamur. Ad tertium est dicendum quod ista tria bona possunt capi dupliciter. Uno modo cum perfectione in se in vno genere inuenitur honestum et in alio precise vtile et in alio delectabile et sic distinguitur quia aliquid reperitur quod est solum honestum sicut scientia speculativa et beatitudo et reperitur etiam aliquid quod precise est vtile et tamen non delectabile neque honestum sicut portio medicinalis amara quae est vtilis et tamen non est delectabilis. Et hoc modo aliquid quod est delectabile quod nec est vtile nec honestum sicut suppletio vini. Alio modo accipiuntur ista tria sine perfectione et sic possunt materialiter in eodem concurrere licet formaliter distinguantur in quantum est alia ratio vtilis et delectabilis sicut pars de dulci portione vini que absolute accepta est delectabilis sed relata ad finem scilicet sanitatem est vtilis. Et sic illa diuisio est analogi in sua analogata eo quod bonum dicitur primo de bono honesto quod est simpliciter bonum secundo de bono delectabili quod terminat appetitum simpliciter et tertio de vtili quod solum terminat secundum quid in quantum est subfinale ordinatum in finem et non finis. Et secundum istam distinctionem est etiam triplex amicitia. Vna est que fundatur in bono honesto et illa est permanens et vera. Alia in bono delectabili et illa cito perit sicut delectabile cito vertitur in amarum. Tercia que fundatur in bono vtili et illa statim habet finem quia cessante tali bono siue mouente cessat amicitia.

¶ Ad quartum est dicendum quod bonum delectabile accipitur dupliciter. Uno modo generaliter secundum quod hoc est delectabile quod delectat sensum vel intellectum et sic coincidunt bonum delectabile et honestum. Quia sunt multa bona que delectant intellectum et sic dicitur est quod philosophia habet multas delectationes sinceritate et puritate. Alio modo accipitur delectabile pro eo quod delectat sensum et sic distinguitur contra honestum quia nunquam est honestum quod sensum delectat.

Tractatus primus

Quintum dubium est

Utrum omnis scientia sit de numero bonorum honorabilium. ¶ Et videtur quod non. Quia scientie speculatiue amminiculares non queruntur propter se sed propter aliud siue alias scientias ergo non sunt de numero bonorum honorabilium et consequens non omnis scientia est de numero bonorum honorabilium.

¶ Solutio omnis scientia speculatiua est de numero bonorum honorabilium non autem practica non tamen parte quelibet notitia sed illa que vere scientia est. Quaedam vero sunt scientie quas non querimus propter se sed vt nobis amminiculentur ad alias sicut sunt scientia topicorum problematum et scientia de instrumento scientiarum quod vocatur syllogismus et vniuersaliter scientie sermocinales. Et ille non sunt vere scientie sed modi omnium scientiarum et notitia talium non vere vt dicit Albertus est de numero bonorum honorabilium sed potius de numero vtilium bonorum. Quia honorabile est quod propter se querimus vtile vero vt tactus fuit quod querimus propter aliud. Honor enim primum virtutis est et precipue virtutis que hominis est vt homo que est virtus contemplatiua vt scientia sapientia intellectus prudentia et ars vt dicit philosophus in sexto ethicorum. Vtile vero est sicut instrumentum quo aliquid propter ipsum intenditur per ipsum adipisci. Et per illud pars solutio ad obiectum.

Sextum dubium est

Quare ista notitia vocatur a philosopho historia. ¶ Solutio Quia philosophus tractat hanc de anima in quadam summa non perueniendo ad finalem intentionem. Quod patet quia de potentia anime primum sibi et corpori tractat latius in libris paruorum naturalium et completa notitia intellectus pertinet ad primum philosophum. Etiam procedit hic ex operationibus viuentium secundum omnem vitam quas in nobis experimur sed tractat de gestis et operibus humanis vocatur soler historia.

Septimum dubium est.

Quare philosophus in textu ponit tamen duos modos inuestigandi ipsum quod quid est cum tamen sint plures. ¶ Solutio Quia iste due opiniones tempore suo fuerunt magis famose quarum vna fuit Hippocratis quam tangit in posteriorum improbandam eam. Alia vero Platonis qui dixit quod quidditates essent inuestigande per viam diuisionis syllogistice sed philosophus vult quod definitio per viam diuisionis inuestigari potest sed non syllogistice sicut dixit Plato et illa via diuisionis coincidit cum via compositionis quod ad hoc genera diuiduntur vt postea opponantur cum eis differentie ad definiendum et certificandum ipsum definitum.

Octauum dubium est

An actus et potentia non differunt parum sicut dicit in textu cum tamen dicat philosophus nono metaphysice quod potentia identice transit in actum et sic mer actus.

¶ Solutio. Duplex est potentia scilicet actiua et passiva. Actiua est triplex secundum triplex genus cause agentis scilicet

De proemialibus

cause efficientis formales et finalis Potentia effectiua et finalis distinguitur a suis actibus essentialiter. cuius finis et efficiens sunt cause extrinsece. Unde efficiens agit transiue sicut finis retransiue. Sed potentia cause formalis et suus effectus non differunt nisi modaliter. sicut essentia et esse. lux et lucere. quia forma agit intransiue seipsam possendo in materiam. ita quod esse quod dat forma materie non est aliud quam ipsa forma diffusa in subiectum. Potentia vero passiuua est duplex. scilicet subiectiua. et formalis formabilis. Potentia subiectiua est essentia materie. dicere commemoratoe. materia substantiuatur per posse. et hec potentia distinguitur essentialiter ab actu. Sed potentia formalis formabilis que uocatur inchoatio forme conueniens materie secundum quod stat sub actu causalitatis causarum efficientium et generantium. illa est que identice transit in actum et fit actus. De prima loquitur philosophus in textu. et illa non parum differt ab actu

Nonum dubium est

An animal uniuersale nihil est aut posterius est.
Solutio. sic. quo ad actum uniuersalitatis. non autem quo ad aptitudinem. Cum enim duo sunt de ratione uniuersalis scilicet unitas et communicabilitas. et hec solum sunt in intellectu. uniuersale erit necessario posterius singularibus. Quod sic ostendit Albertus. quia natura animalis que est principium esse huius vel illius animalis. est in ipso esse animalis. et est particularis non precedens ipsum tempore. sicut uoluit Plato. quia si precederet ipsum non possemus habere notitiam particularis. nisi per ipsum. sicut non cognoscimus modo res nature nisi scitis causas ex quibus sunt. Natura ergo forme generis vel differentie que est in ista re demonstrata in esse nature. est in uno et non in alio. Sed cum intellectus noster accipit intentiones essentialium principiorum huius rei demonstrare que sunt potentia et actus. et abstrahit eas a materia et ab alijs indiuiduantibus. tunc agit in eis uniuersaliter. Et hoc modo uniuersale acceptum ut uniuersale posterius est. et non prius. sicut dixit Plato. uolens quod precederet secundum esse omnia sua singularia. Hec tamen natura que est principium essentialis huius particularis demonstrati. secundum quod est forma causam et intellectum que res principata per se quia aliter non esset causa eius essentialis. Quod autem ista uera sint que dicitur sunt testatur translatio Aristotelis arabica que sic dicit. Et debemus preseruare nos ne ignoremus uerum definitio eius sit eadem ut definitio uini. aut sit alia in qualiter. Verbi gratia definitio equi. hominis. et dei. Unum autem uniuersale aut nihil est aut posterius est. Et hoc exponit Auerois modo predicto Greca autem translatio discordat ab hac. et est mendosa ut putat Albertus. habet enim sic. Videndum est autem quate nus non lateat utrum una ratio ipsius anime sit an sicut animalis secundum unumquodque altera. Et si deberet concordari cum arabica sic deberet habere. Utrum una ratio ipsius sit sicut animalis. aut sit secundum unumquodque altera. Tunc enim plana esset. Sed quia in multis inueniuntur translationes grece emendatioris quam arabice. ideo sustinendo grecam dicendum est. quod animalis in ratione generis considerari est una ratio. que est ista scilicet. substantia animata sensibilis. sed eius in speciebus accepti et per differentias contracti. ratio est altera et altera. Et licet hec solutio sit quidem uera prout ad longum circa

definitionem uniuersorum in predicamentis declaratus est. primum tamen magis conueniens est ad propositum Pro cuius ampliori noticia Albertus distinguit triplex uniuersale. scilicet ante rem. in re. et post rem. et quia de illa diuisione et membris satis diffuse disputatum est circa secundum tractatum Petri hispani. et Flagogas Porphyrii. ideo de ea superlegendum est hoc in loco

Decimum dubium est.

An accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Solutio. Sic. Illa que oriuntur ex principijs essentialibus spectantur appropriati effectus et notionalia signa. proprius enim effectus uniuersaliter gerit in se similitudinem sue cause secundum quam potest suam causam aliquantulum manifestare. que tamen manifestatio non est nisi quia est et a posteriori. A priori uero demonstratur passio de subiecto per medium quod est definitio passionis. ut in secundo posteriorum dictum est. Accidentia uero communia ducunt tamen in cognitionem dispositionis materialis sue complexionis quam consequuntur. eo quod talia non causantur a principijs essentialibus. sed tamen complexionibus. ut circa capitulum de accidente dictum est.

Undecimum dubium est

An intelligere sit proprium soli anime nullo modo in hac parte corpori communicanti.

Pro responsione ad dubium Notandum est secundum doctorem minimum Albertum quod aliud est communicare corpori in actione uel passione anime. et aliud est communicare ei quod communicat corpori. Communicat enim illud corpori in actione uel passione. cuius actio uel passio non expletur nec fit nisi in instrumento corporali per uirtutem affixam organo sicut ambulatio et uisus que fiunt motu uel passione corporis et per uirtutes affixas ipsis membris. quorum unum motu explet operationem. alterum autem passione. Quia recipit speciem coloris. Communicare autem ei quod communicat corpori dicitur illud cuius operatio licet non fiat motu uel passione alicuius partis corporis. tamen non expletur sine alia operatione que fit uel motu uel passione alicuius partis corporis. sicut pater de operatione intellectus intelligentis sensibilia uel mathematica. Quia licet intelligere tale non expletur motu uel passione alicuius corporalis membri. tamen non fit sine acceptione forme sensibilis et imaginabilis per phantasiam que communicat corpori in hoc quod operatio ipsius non expletur sine motu et passione membri corporalis. quod est organum phantasie. oportet enim formas imaginationis et phantasie fieri per motum a sensu factum in spiritu animali deferere formas huiusmodi. et recipi oportet easdem in parte cerebri que est organum phantasie. et sic aliud est communicare corpori et communicare communicanti corpori. Istis igitur notis dicendum est quod intelligere est operatio propria anime et intellectus in qua licet non communicat corpori. cum nullius corporis secundum philosophum sit actus. tamen communicat communicanti corpori intelligendo physica et mathematica. Sed intelligendo metaphysica uertit ad seipsum et non ad phantasmata. et nec communicat corpori nec communicanti corpori. et hoc modo non proprie dicitur intelligere. sed potius sapere nec tunc proprie ut hoc intelligit. sed ut in eo est existens quiddam diuini.

Duodecimū dubiū est.

Quomodo intelligendū est dicitur philosophi. quo dicitur intellectus vel est phantasia vel non est sine phantasia
Solutio Alteri non est intelligendum quod possibilis intellectus simpliciter sit phantasia quandoque. sed pro tanto quia intellectus possibilis accipit formam que est ex phantasmate. et sic oportet quod motus phantasiae terminetur ad intellectum. Quidam autem sunt homines idcirco non discernentes vniuersale a particulari. sed profertur rationem vniuersalis in particulari permixtam. et illorum intelligere est phantasia formalis. que est species siue forma impressa organo phantasiae. eo quod immixtus est ei. Alii vero accipiunt vniuersale distinctum a particulari quod est in phantasia formali. et illorum intelligere. eo quod oritur a phantasia non est sine phantasia formali. quia licet non communicat intellectus intelligendo corpori. communicat tamen communicanti corpori. Et isto modo curatur error Alexandri qui dixit in omnibus animam communicare corpori. et non esse separabilem a corpore. quia postea dicitur quod id quod communicat non corpori sed ei quod est communicans corpori sibi se separatū est. neque corrumpitur simpliciter sed cum sibi quid.

Decimūterciū dubiū ē.

Utrum dyalecticus definit per formam solam et physicus simul per materiam et formam. Et videtur primo contra primum quod non. Quia partes definitionis debent posse predicari de definito. sed forma non potest predicari de aliquo. ergo non definit dyalecticus per formam. Unde not probatur. quia pars non potest predicari de toto. quia non dicimus Homo est anima. sed forma est pars rei ut manifestum est ex philosopho. ij. physicozum. Secundo sic. Actus et potentia sunt principia cuiuslibet generis et precipue substantie. cum igitur logicus sumat predicata genera et species. videtur quod omnia illa sunt composita ex actu et potentia. et sic non erunt intentiones solius forme sed totius. Tercio sic. Omnis definitio composita est cum nullum simplex definiatur. et hoc solum sit vniuersum igitur definitio que libet complectatur plura. videtur quod dictum philosophi non sit verum. Quarto sic. Physicus non definit per materiam. quia sola materia non est principium cognoscendi rem. ergo oportet physicum omnes causas inducere. ut dicitur. ij. physicozum.

Solutio sic. ut in textu declaratum fuit
Ad obiecta in oppositum dicendum est per ordinem. Primo ad primum. quod forma rei dupliciter potest considerari sicut dicit Avicenna. Uno modo consideratur. ut est actus rei et pars esse eius. et hoc modo non predicatur de re. sicut anima non potest predicari de sorte. quod non dicimus sortes est anima. Alio modo consideratur ut est intentio rei abstracta a re. et sic predicatur quia est intentio totius et non partis. Totum enim potest significari sub qualibet forma que in ipso est siue sit generis siue differentie. siue speciei siue proprii siue accidentis. Et sibi quod consideratur stans sub aliqua illarum formarum. sic abstrahitur ab ipso vniuersale. et est illud vniuersale intentio sui totius. et ideo predicatur de toto. et has intentiones considerat logicus. Et quedam earum accepte sunt ut simpliciter. et quedam ut compositae. Intentio accepta a toto

secundum quod significatur sub forma generis vel differentie vel proprii vel accidentis. simplex est et totius intentio. et ideo quelibet talis de toto predicatur. quia totum potest optime significari sub forma que est essentialis et accidentalis. Et si est essentialis potest esse pars. dummodo illa forma simpliciter et secundum totum insit et non secundum partem. sicut quedam accidentia insunt secundum partem. sicut ethiops albus dicitur secundum dentem.

Forma vero speciei composita est. et quia definitio dicit quidditatem rei vel speciei. Ideo ipsa plura continet. sed non est composita ex materia et forma. sed potius ex genere et differentia. Ita quod genus est loco materie. et differentia loco forme. tamen illud quod est loco materie non est materia. sed est forma generalis abstracta non a qualitate materie. sed a materia propria que est proportionata forme. que est differentia. Si vero velimus proprie loqui dicemus quod est abstracta non a materia sed a toto sibi quod totum significatur nomine materie proxime. sicut si significatur homo secundum quod est corpus animatum sensibile. sic est materia proxima homini. et quod abstrahitur ab eo. ut sic significatur est forma generis que est animal. Et sic patet solutio etiam ad secundum et tertium. quia genus et differentia que concurrunt ad constitutionem speciei habent se per modum potentie et actus et eis in constitutione speciei proportionantur. Ad quartum est dicendum quod physicus non definit per materiam solam sed per materiam in quantum est materia huius physice forme. et sic materia secundum quod concipitur a forme nomine et ratione erit principium cognitionis. et non per se sicut nullus mechanicus ligna et lapides considerat nisi secundum quod inducitur in eis forma domus. quia aliter non esset vniuersum materia definiens neque principium cognitionis. Sed quia physicus considerat formas transmutabiles sibi esse et habent esse transmutatis a materia physica et ab his que insunt physice materie. Ideo dicitur quod physicus materiam considerat. Omnem tamen causam considerat secundum quod insit ad esse quod habet in materia. quod solum est esse nature et reale. Et considerat mouentem siue efficientem secundum quod mouet materiam. et formam secundum quod habet in materia. et finem secundum quod est terminus motus quo mouetur materia. et mouet ipsam secundum quod est subiecta forme secundum esse quod habet forma in materia

Et in hoc finitur primus

tractatus primi libri de anima. qui in scripta vniuersitate Colonienli solum legitur studentibus pro forma. Cui annexere decreui secundum. qui est de opinionibus antiquorum. sequendo sicut in prioribus Albertum magnum. qui originem et radices opinionum magistralissimè dearticulat. ex cuius commentariis paucis mutatis totum sequens excerptum est. ad declarationem nonnullorum que de anima dicenda erunt. prout liquido constat poterit ei qui etiam cursim ea pegerit

Secundus tractatus.

De opinionibus

antiquorum

Principium autem questionis apponere que maxime videtur ipsi inesse secundum naturam. Animatum igitur ab inanimato in duobus maxime differre videtur motu et sensu: Accepimus autem et a progenitoribus se re duo hec de anima.

¶ Iste est secundus tractatus huius primi in quo detersminat philosophus de anima secundum opinionem antiquorum. Dicens quod principium questionum secundum artem traditam in posterioribus analyticis est apponere ea in principio que maxime videntur pertinere ipsi anime secundum seipsam. Quia ex illis manifestabitur nobis que sunt posterius et secundum aliud convenientia. Animatum autem differt ab inanimato in hoc quod habet animam duo operantem in ipso que sunt in totus progressius secundum locum et sensus. Vegetatiua enim a quibusdam non dicitur habere animam sed partem partis anime. ut in libro de vegetabilibus et plantis habetur. Anima vero rationalis non videtur a quibusdam secundum eandem rationem nomen anime participare cum alijs. Animatum ergo quod perfectam habet animam et que vere est anima differt ab eo quod non est animatum tali anima in eo quod est motuum secundum locum. et in eo quod est sensuum. Et hec duo ut dicit philosophus dicta de anima accepimus a progenitoribus nostris id est prioribus philosophis. qui patres in philosophia appellati sunt.

¶ Dicit enim quidam et maxime primo animam esse id quod est mouens. existimantes autem quod non mouetur ipsum non pertinere mouere aliorum eorum que mouentur animam sic arbitrati sunt esse. Unde Democritus ignem quemdam aut calorem dicit esse ipsam. Infinitis enim existentibus figuris et atomis que speciei rotunda de ignem et animam dicit. ut in aere mota corpora que vocantur decisiones que videntur per portas in radijs. quarum omne semen elementa dicit Democritus totius nature. Similiter autem et Leucippus. Horum autem spherica animam propter id quod maxime possunt per omne penetrare huiusmodi figure et mouere reliqua cum moueantur et ipsa arbitantes animam esse efficiens in animalibus motum unde et viuendi terminum esse respirationem. Et obstringente enim eo quod continet corpora et extrudente figuras prebentes animalibus motus ex eo quod non est ipsas quiescere nullatenus auxiliium fieri de foris ingredientibus alijs huiusmodi in respirando. Prohibere enim has et que insunt animalibus disgregari simul prohibens constringens et comprimens et viuere autem quodiam possunt hoc facere.

¶ Sic philosophus prosequitur opiniones antiquorum de anima in speciali dicens. Quis quidam dicit et maxime quod ad primum

nitatem omnium anime et primo quantum ad substantialiter inesse omni anime. Animam esse illud quod mouet secundum locum totum corpus et membra non quidem sicut natura que mouet ad unum et eodem modo secundum quod mouet ad plura et multis modis sicut vegetatiua mouet ad digerere nutrire augere egerere et generare. et sensitiua ad plura que manifesta sunt sicut ad videre audire olfacere imaginari etc. Et hoc dixerunt quia existimabant quod nihil mouet alijs id quod in seipso non moueatur. Quia putabant quod nihil posset alij dare dispositionem quam in seipso non haberet hoc est quia ipsum non disponitur. Et ideo ipsi putabant quod id quod non mouetur in seipso non posset mouere alijs quod alterum. Et quia anima mouet corpus ergo arbitrati sunt quod anima sit de numero eorum que mouentur a seipsis. Et quod primo non nisi solum causam materialem et corporalem viderunt omnino nihil dicentes de causa efficiere formali et finali. ideo ponebant quod id quod maxime motiuus est in corporibus esset anima. et quia hoc calor et ignis ideo Democritus dixit animam esse ignem quemdam et calorem. Cum enim ipse ponat atomos esse omnium principia que sunt infinitarum figurarum. sicut in primo per se dicuntur. ergo dicit atomos que sunt speciei siue forme rotunde et figure animam constituere. Et quia animam dicit esse ignem vel calorem eo quod vidit calorem naturales esse instrumentum anime. Ideo dicit quod illi atomi qui sunt rotunde figure constituunt ignem calorem et animam. Atomi autem illi sunt sicut decisiones minutissime que deferuntur in aere que videntur in radijs solis. que ingrediuntur per portas et fenestras domorum. Harum autem decisionum omne semen dicit Democritus esse elementa omnium rerum naturalium. et idem dicit Leucippus collega Democriti Inter hec autem illa que sunt rotunde forme et figure dicunt esse animam propter id quod he figure omnino vel per omnia ut asserunt possunt penetrare precipue quando circulerentia est minima. Et huius Albertus duas dat causas simul iunctas. Prima est. quod id quod secundum punctum tangit hoc tangit secundum minimum et maxime penetrat. circulerentia autem spherici quocumque verratur non nisi secundum punctum tangit siue tangit planum siue sphericum in eo quod est circulerentia. Figure vero alie etiam secundum punctum qui est in angulo et spherici possunt tangere. et ideo non semper maxime penetrant. Alia causa iungenda istis est quod linea circularis citius obliquatur quam aliqua linea recta versus eandem partem protracta ad quam curuatur circulerentia. et ideo minus resistit penetrationi. Quia igitur videbant animam vbiusque adesse corpori ponebant ipsam esse rotundum induisibile penetrans per totum. et quod rotundum est volatile de se eo quod non est status alicuius super punctum. cum punctus non sit locus alicuius sed superficies et rotundum quocumque voluat semper est in vno puncto terminum. Ideo suum non est stare sed perpetuo volui et moueri. et ergo ponebant animam esse rotundum perpetuo mouens seipsum. et ideo potes mouere omnia reliqua. et hoc dixerunt sicut tactum est. Quia arbitrati sunt quod anima est id quod adhibet animalibus motum localem in toto et in membris. Propter quod dixerunt quod terminus et distinctio vite est propter respirationem quoniam positio eorum fuit sicut et veritas est quod omne animal habet cor vel membra aliud quod habet in corpore vices cordis. et hoc motu dyastoles et systoles exuffiat ex se spiritum vitalem. Et motu enim incenderet nisi esset spiritus refrigerans vel interius in corpore existens vel extrinsece attractus sicut in respirantibus. et quod spiritum quocumque

Libri primi de anima.

Tractatus secundus

¶ modo in corpore hominis factum dicebant esse respice ratione. animam huiusmodi spiritum esse dicebant. Dicebant addentes quod nullum aliud auxilium sit celesti virtute ad vitam per quam anima infunditur nisi quod aer qui continet corpora animalia attractus in respiratione producit secum figuras sphericas per quas reprimat eas figuras que interiora penetrant ne exeant que prebent animalibus motum sicut principia semper per se mota. eo quod nunquam contingit quiescere propter ipsas per se ipsas motas. Dicitur enim quod ingredientibus in animalia huiusmodi figuris in respirando prebent ille que ingrediuntur illas que prius infuerunt disgregari. prohibent autem hoc cooperantes. hoc est opera sua facientes. aerem producentem atomos rotundos et defendentem eos intus ut vnicuique impleant et penetrant et moueant. Dicitur enim vnicuique animalium viuere tamdiu quousque hoc potest perficere.

¶ Videtur autem et a pythagoricis dictum eandem habere intelligentiam. Dixerunt enim quidam ipsorum animam esse que sunt in aere decisiones. quidam de secta pythagoricoz in hoc discordabant ab alijs pythagoricis. quia non dicebant atomos sed virtutem que mouet eos animam esse. Alij autem has mouens de his autem dictum est propter quod id continue videtur moueri et si sit tranquillitas nimia.

¶ Hic ponit opinionem pythagore. Dicens quod id quod dictum est a pythagoricis de anima videtur habere eandem intelligentiam quo ad hoc quod ponit moueri substantiam animam esse anime et quod per illud debeat definiti. Et ideo quidam pythagorici ponentes principia prima esse indiuisibilia secundum quantitatem aliquando dixerunt quod anima erat atomi rotundi. sicut etiam dicit Democritus. Et huius causa fuit. quia non poterat videre compositionem aliquam in rebus nisi eam que est quantitatis. et cum illam in principia resoluerent vellent putabatur quod diuisio staret in atomis. Alij autem posteriores peripatetici subtilius aliquid intelligentes viderunt verumque. quia idem indiuisibile non poterat esse mouens et motum. neque poterat esse quin multa mouentia vnius figure rotunde haberent quandam vnam naturam communem que moueret in omnibus eis. et videbant bene quod hoc mouens non fuit figura. quia figura est de sequentibus naturam et esse secundum rationem. licet concommittitur secundum tempus. Ideo quasi corrigentes dictum antiquorum patrum suorum dixerunt quod illud quod est per se mouens omnes atomos rotundos est anima. et tamen dixerunt conuenientes cum antiquis quod prima mouentia mota sunt atomi. eo quod continue moueri videntur etiam si sit tranquillitas nimia. Causa autem physica huius secundum venerabilem dominum Albertum magnus est quia atomi causantur ex reliquijs vaporum eleuatorum dupliciter. quoniam quando eleuantur vapores sunt quedam minima minus commiscibilia propter terrestritatem que alia. et illa euadunt in aerem quando cetera partes vaporum continue eleuantur. Simili modo quando resoluuntur vapores terrestria magis sicca separantur et manent in aere. et huiusmodi. quod habent in se calorem eleuantur a loco vbi eleuata sunt mouentur sursum virtute illius caloris et per naturam grauis que est ex terrestritate mouentur deorsum. et aliquando ex motu ipso calefiunt. et tunc velocius reascendunt. et sic hinc motus incertus in aere

¶ In idem autem feruntur quecumque dicunt animam esse quod seipsum mouens. videntur autem homines existimantes motum maxime proprium esse anime et alia quidem omnia moueri propter animam. Ipsam autem a seipsa propter nihil videre mouens quod non et ipsum moueatur.

¶ Hic philosophus dicit quod omnes illi qui dicunt animam esse aliquid mouens seipsum mouens conueniunt in hoc quod motuum esse magis sit proprium et substantialius anime. et quod omnia alia moueantur propter animam. et animam moueri propter seipsam. eo quod supponebant quod nihil mouet per se nisi et ipsum moueatur. sicut nihil per se calefacit nisi et ipsum sit calidum. et ideo ponebant isti omnia corpora physica esse plena animabus mouentibus ea continue. Ratio autem istorum octauo physicozum posita fuit. Videbant enim omnia mota et mouentia reduci ad vnum mouens seipsum primum. et putabant quod esset in mouentibus. sicut in alijs causis formalibus et efficiendis que per se et vniuocae referuntur ad effectum. In omnibus enim illis eadem est forma in causa et effectu secundum rationem et species et ideo putabant quod motus quem largitur primum mouens et quod mouetur esset per speciem et rationem in forma mouentis. et ideo dixerunt primum mouens necessario moueri. Hoc autem non est necessarium in his que per essentiam suam totam mouent quando in illa essentia nihil potest esse motum. Et est simile huius sicut si diceremus calorem simplicem esse calefacientem et tamen in ipso nihil esset calidum neque disponderetur per calorem. et huius illi nescuerunt discurre. Videbant quod mouens seipsum non est nisi animatum. et ideo credebant quod anima esset primum principium mouens seipsum. Et qui primo ponebant numeros inter pythagoricos sicut Plato qui dixit prima continua et solida proportionibus numerorum fieri sicut patet in secunda parte Thymet. dicebant esse numerum seipsum mouentem. Hec autem positio verissimam habuit eam dicitur sui. licet falsa sit in materia quam dicit sicut inferius patebit.

¶ Similiter autem et anaxagoras animam dicit esse mouentem et si aliquis alius dixit quod omne mouet intellectus. Non tamen penitus sicut Democritus. Ille quidem enim simpliciter dicit idem esse animam et intellectum. verum enim esse quod videtur. Unde bene facere Homerum quod Hector iacet aliud sapiens. Non itaque vti in intellectu tanquam potentia quadam que est circa veritatem. sed idem dicit animam et intellectum. Anaxagoras autem minus certificat de ipsis. Dicitur autem quod anaxagoras quidem enim causam eius quod bene et recte dicit intellectum alibi autem intellectus hinc esse animam. In omnibus enim ipsum inesse animalibus magnis et paruis et honorabilibus et inhonorabilibus. Non videtur autem secundum prudentiam dictus intellectus omnibus similiter inesse animalibus. sed neque hominibus omnibus.

De opinionibus

Hic ponit opiniones Anaxagore Dicens. qd ille dicit animam per se et essentialiter esse mouentem omne illud qd mouet. Et cu Anaxagora puenit omnis ille qd dixit q intellectus agens purus oē illud mouet qd est in natura. Nec em est positio Anaxagore. et est subtilior q̄ pre habita licet minus certificata sit p determinatōem dictorum anaxagore. Nō em Anaxa. penitus idem dixit esse aiām cū intellectu sicut Democritus. Democritus ei dixit idē oīno et penitus esse aiām oām qd intellectus. eo q̄ ex eisde atomis p̄stituit. Cū em intellectus sit virtus apprehēdens et distinguens vey. s̄m q̄ vey est adēq̄ rō rerū et intellectuū. dixit Democritus verū esse q̄cqd videt et sentit. Et cū idem obiectum sit eiusdē virtutis. erit s̄m cū eadē virtus intellectus et sensus. Et id laudat Homerū. et verū dicit eū dicere in herois vbi dixit q̄ Hector sapiens iacet. quoniam sicut dixit. p. in p. bleumatib; Hector patiebat q̄nq; vsq; ad sensus amissionē et amentia. et q̄ caruit sensu. caruit etiā vsu ipsius intellectus. et hoc dixit Democritus Homerū ideo dicere q̄ sensus et intellectus essent oīno idem. Nō em Democritus vtebat intellectu tanq̄ potentia quadam q̄ est circa p̄itates simplices rerū. abstractas a materia et materie appendicijs. s; omnino idē dē esse aiām et intellectus. Anax. aut minus certificatur de dictis suis q̄ sit sua intentio. Sultoriens em inuenitur in dictis suis q̄ cām veritatis et motus bene et recte dē esse intellectū simplicem. et alibi pfundit sensum dictorum suorum et dicit intellectū esse idē cū aiā sensibili. Et hoc sequitur ex dicto suo vbi dicit q̄ intellectus est in oib; aiālib; magnis et puis. et honorabilib; q̄ discernit honestū. et in honorabilibus que de honesto in morib; nihil discernit. Et rō est Anaxagore. Quia vidit oēm multitudinē q̄ est sub sp̄ vna. exire ex vna natura speciei. et oēm multitudinē q̄ est sub genere exire ex vna natura generis. et ideo posuit omne mouens p̄ sciam et cognitiōem exire ab vno mouēte primo p̄ intellectū et nō esse differentiam. nisi t̄m scdm esse qd h; in hoc et in illo et ideo dicebat sensus in substantia eundem esse cū intellectu. sed per esse differentem et esse causam adumbrationis eius. Et peccabat iste. Quia licet vna natura prima sit ex qua erit. tamen sunt differentie huic nature aduenientes et alias essentias p̄stituentes. Quia videmus q̄ intellectus qui denoiat a prudentia et informat virtutib; intellectuālib; non videtur oibus animalib; inē. Et licet natura intellectūalis participetur ab omnib; hominib;. tamen virtus intellectūalis ad actū relata. non equaliter ab oibus participatur. Quia videmus vni multo magis esse dispositum ad intelligendū q̄ alium. Predicto igitur modo quicūq; antiquorum considerant quiditate anime q̄ id qd mouet hī dicunt animam esse id quod maxime et primo et essentialius motum est siue hoc sit atomus siue numerus siue intellectus.

Quicunq; quidem igitur animatum in motu aspererunt hi quidem maxime motū opinati sunt animam esse. Quicunq; aut ad cognoscere et sentire ea que sunt. isti dicunt animā esse principia. Alij quidem plura facientes hec. Alij vero vnum hoc. Sicut Empedocles quidam ex elementis omnibus esse. et

antiquorum

vni quodq; horum animam dicens. sicut terram quidem terra cognoscimus. ethere ethera aquam autem aqua sed igne ignem manifestū est concordia autem concordiam. discordiam tristi.

Hic philosophus colligit opinionem eorum qui de uenerunt in noticia anime per sensum. Dicens. Quicunq; dixerunt animam esse definiendam penes cognoscere et sentire ea que sūt attribuēdo cognoscituum esse velut magis essentialē. et motiuum esse sicut potentiam que consequitur essentiam anime. Isti dicunt animam esse principium rerū naturalū. et naturalia vel agentia. q̄ alia principia nō viderūt. Et dicitur. Quia alij inter eos dixerūt ista principia eē pla et alij dixerūt ea eē vni. Emped. em qd dixit esse principia. quatuor materialia. et duo agentia. dixit animam esse ex omnibus his elementis et animam eā vnum quodq; istorum. Ratio autem inducens istos fuit subtilis. Videbant enim q̄ nihil est qd sit potentia oia fieri. et nihil eorū s̄m actus in natura. nisi materia prima. et cū hāc proprietate i cognitua potentia aie inuenissent et precipue in intellectu potentiali. arguebāt cognoscitua potentiam et intellectū potentialem esse aliqd materie. sicut adhuc multi phierantes faciūt noym et materiam idem. Cuius adhuc alia inducunt rationem dicētes nihil restringere potentia materie nisi formā. p̄pter qd videm? materiam determinatā quantitate et p̄teritate esse pauciorū formā capace q̄ sit materia determinata quantitate t̄m. Sicut materia nō determinata quantitate erit amplioris capacitatis formā q̄ illa q̄ quantitate determinata est. Hoc autē est. q̄ ex formis nō h; nisi formā primā. forma autē prima eē q̄ constituit essentiam primā in ordine rerū naturalū. Hec autē i intellectualitas sicut i metaphisica determinari habet. Hec igitur est potentia capiens omnes formas inferiores p̄ amplitudinem potentie materialis que est i ipa. Iste autē rōes sunt que induxerūt primos philosophos ad hoc qd dixerūt q̄ aia est ex principijs materialib; nature. Fundamentū autē dicti istorū fuit. Quia supposuerūt q̄ cognitio non existit aie nisi p̄ assimilationem cognoscentis et cogniti. sicut etiam verum est vt in principio tertiū dicit. Scdm fundamentū quod fuit etiam suppositio quedam vera. est q̄ nihil cognoscit nisi a principijs suis. sicut etiam in primo physicorū dicit q̄ intelligere et scire circa omnes scientias nō est nisi ex principijs. causis et elementis rerū. Tertiū fundamentū est q̄ anima cognoscat oia. qd etiam verum est. et syllogisabant sic. Cognoscentis oia. simile est in forma cum principijs oim. nihil autē est simile cū principijs oim nisi qd est ipa principia prima. vel ex ipis principijs primis. Igitur anima aut erit ipa principia prima aut ex principijs primis constans. Hec igitur sunt que eos in errorem duxerunt. q̄ propter paucitatem exercitij non intellexerūt q̄ alia est potentia materie et alia intellectus possibilis. p̄ ut diffuse patebit in tertiū vbi ageť de intellectu possibili potentia. Simili modo quando videbant q̄ cognitio non est in anima nisi per assimilationem cognoscentis et cogniti non considerauerunt q̄ talis assimilatio non ē per essentias rerū sed per intentiones rerū. eo q̄ intentio lapidis est in anima et non lapis et horum ignorantia sunt decepti. Et sic patet q̄ Empedocles dixit anime assimilationem fieri cum omnibus quia ex principijs est omnium. et ideo terra cognoscat terram. et ether quera

Libri primi de anima.

Tractatus secundus

acrem vocabat cognoscit ethera, et aqua aqua et quae spiritus
ualior est ignis id dixit hoc manifestum esse quod anima igni cog-
noscit igne, et idem dixit in efficientibus principijs quoniam con-
cordia cognoscit concordiam et discordia discordiam

Eodem autem modo et plato in *Timeo* animam
cit ex elementis, cognosci enim simile simili, res
autem ex principijs esse Similiter autem et in
his que sunt de philosophia dicta, ipsam qui-
dem animam determinatum est ex ipsa vnus
idea, et ex prima longitudine et latitudine et al-
titudine, alia autem simili modo.

Hic philosophus ostendit conformitatem opinionis Platonis et Em-
pedoclis dicens quod eodem modo id est propter eandem rationem
plato in *Timeo* dixit animam esse ex elementis, non quidem
ex eisdem que dixit Empedocles sed ex alijs que plato om-
nium posuit elementa. Habet autem idem inducens quod habuit
Empedoclem ad similitudinem intellectus possibilis cum
materia et quantum ad hoc quod est cognitionem fieri per assi-
milatorem cognoscentis et cogniti et quod non sit cognitio re-
rum nisi per principia rerum, et ideo dixit cognosci simile si-
mili et res esse ex eisdem principijs ex quibus sunt cogni-
te, et verum in hoc dixit, sicut in superioribus patuit. Sicut autem
dixit in *Timeo* ita etiam determinauit in dictis suis de phi-
sophia, ubi loquitur de primis rebus principijs. Ibi enim dis-
tinguit ipsum animal quod est forma separata et est genus con-
tinens in se species animalium, expressis ante hoc constituit ex ipsa
idea unitatis et ex prima longitudine, latitudine et altitudi-
dine siue profunditate. Et alia que sunt in alia coordina-
tione alterius generis constituit simili modo. Et non fuit
Platonis intellectus irrisorius quemadmodum multi per-
trauerunt. In omnibus enim unitas est a forma, et oportet quod
in quolibet genere vno, sit vna forma prima secundum intentionem
que est genus illud. Et illa forma reduplicata de potentia
in actu constituit species diuersas secundum quod reduplicatur
ad diuersos actus. Hanc igitur formam quae separata po-
tuit Plato, vocauit ideam, quod latine sonat formam siue
exemplar eo quod omnia alia formae. Separata autem potuit
eo quod per essentialia sibi non dependet ab aliquo posteriorum
Nullo enim animali existente in specie et in individuo, ad-
huc remanet substantia animata sensibilis eo quod non trans-
hit essentialiam ab eis sicut iam dictum est. Quia autem idea
est substantie corporee ideo prima principia corporum po-
tuit cum idea prima, esse principium animalis. Fluuit autem
punctus ex unitate et linea ex binario et superficies ex ter-
nario et corpus ex quaternario. Quia si accipiamus pri-
mum indiuisibile in illo conuenient punctus et unitas, si au-
tem deat primum indiuisibile huius positionem in continuo tunc
generatur punctus. Punctum igitur addit super unitatis
rationem. Quandoque igitur sunt duo in vno gene-
re quorum vnum se habet ex additione ad alterum, illud
quod ex additione est, principiat a simpliciori. Et hac
ratione dixit Plato punctum principium ex unitate, et ex il-
la etiam ratione discreta quantitas est ante continuam.
Linea autem oritur a binario quoniam linea constituitur
in esse ex fluxu puncti in continuum, fluxus autem omnis
vnus et eiusdem indiuisibilis est ab vno indiuisibili punc-
to in aliud indiuisibile punctum, et sic linea duo indiuisi-
bilia puncta habet actu quorum vtrumque oritur ab vnus-
tate, sicut binarius est perfectus in duabus unitatibus.

Hec est igitur ratio quare linea dicatur orta a binario et
superficies a ternario, quia tria puncta poni non possunt
secundum actum in continuo in vna linea prima simplici. Dicit
autem linea vna prima simplex linea recta, quoniam cur-
ua compositioem habet in partibus diuersis et circularis
habet compositioem in formis duabus que sunt conue-
xum et concauum, sicut in libro de celo dici habet. Tri-
a igitur puncta a tribus unitatibus orta si secundum actum sunt
positioem habentia, non continuabit ea vna linea simplex
quocumque modo protrahatur, sed primum continuas ea
est superficies, igitur superficies continuitas primum est in
tribus punctis secundum actum positioem in continuo. Si autem
quatuor puncta ponamus ita quod quartum differentiam
ponat a tribus, oportet quod quartum figurat in profundum
continui quoniam si ponatur in latum non faciet differen-
tiam ad tertium, et si ponatur in longum non faciet dif-
ferentiam ad secundum. Si igitur positioem quatuor punc-
tis nulla superficies vna continuabit ea, Oportet quod cor-
pus continet haec quatuor puncta discreta a quatuor unitatibus
exorta. Sicut autem dictum est quod vna forma
idealis est in omni vno genere sicut dixit Plato, et verum
dicebar, quod est resolvere omnia genera subalterna ad
generalissima, et illius forma reduplicata per differentias
formae et constituit omnia alia inferiora et contingit gene-
ralissima resolvere in ens et vnum que sunt omnium prin-
cipia. Vnum autem nihil dixit addere super ens secundum rem
ideo unitatem idealem primam dixit esse omnium princi-
pium formale, sed magnitudinem ab unitate per dimensio-
nes fluentem dixit esse principium materiale eo quod physica
materia est illa que tres habet dimensiones indeter-
minatas. Isto igitur modo Plato dixit principium om-
nium et formale et materiale esse numeros et supponebat
rem cognosci ex numeris. Cognoscitur ergo ex talibus nu-
meris qui essentialia rerum principia, et cum anima cog-
noscat omnia, oportet quod anima sit ex primis numeris qui
sunt essentialia rerum principia.

Adhuc autem et aliter intellectum quidem vnum
scientiam autem duo, singulariter enim ad vnum
plani autem numerum ad opinionem, sensum
vero eum qui firmi. Numeri quidem enim spe-
cies et principia entium dicebantur Sunt au-
tem ex elementis. Iudicantur autem res alie
quidem intellectu, alie vero scientia, alie autem
opinionem, alie vero sensu. Species autem nu-
meri hi rerum.

Hic philosophus ad idem ostendit quomodo Plato
probabat dictum suum ex ipsis habitibus perfectioribus
vires anime Dicens quod intellectus secundum Platonem qui est
conceptio principiorum que sunt simplices rerum quiddi-
tates stat in vno, non fluens ex vno in aliud. Scientia au-
tem que conclusionum est et effectus est demonstrationis
necessario est duo quoniam exit ab habitudine extremorum
ad medium in conceptioem conclusionis, et sic de perfectio-
ne eius sunt duo quorum vnum efficitur ab altero, et est
sicut unitas termini vel sicut punctus fluens in continuum
per directum vel discretum, et ideo singulariter stat fluxus
eius in vno non obliquatus ad aliud quod sit extra suam
eiusdem rectitudinis. Opinio autem cum sit acceptio du-
plicis exit quidem ab vno sed non stat singulariter in vno

De opinionibus antiquorum.

sed dilatur ad timorem contradictionis. cum certa ratione non sit probata conclusio. Sensus autem firmissime corporis est quoniam acceptius est corporalis forme. nec hoc facile sensus exterior tamen sed etiam sensus interiores qui particularium formis informant que ab individuantibus non sunt separate. Cum igitur ois acceptio siue conceptio anime aut sit vniuersalis aut particularis et si vltis tunc aut simplex aut complexa et si complexa aut est stans in vno aut dilata ad formidinem oppositi et non possunt esse plures. oportet quod oia que sunt in anima sunt per hec quattuor. Cum autem ois cognitio sit per similitudinem cognoscentis et cognitum ut dictum est. oportet quod ipsa anima similitudinem habeat ad ista quattuor. Cum igitur vnitatis forme et binarius et trinaris et quaternarius sint ipse species ideales que sunt principia rerum et sunt de numero elementorum primorum elementantium oportet quod anima sit ratio elementalis istorum numerorum eo quod omnes res iudicant et cognoscunt aut intellectu aut sententia aut opinione aut sensu sicut dictum est. Isti enim numeri sunt forme prime et species et principia rerum. Et Plato quidem in Timeo dicit animam esse quasi naturam mediam inter intelligentias et naturam et sic sit media. oportet quod sit numerus idealis. ab intelligentia quidem secundum ordinem nature productus. et ante naturam existens.

Quoniam autem et motiuum videbatur anima esse et cognoscituum quidam complexi sunt ex vtrisque enunciantes animam esse numerum mouentem seipsum. Differunt autem et circa multitudinem. hi quidem enim vnum illi vero plura dicunt. Consequenter autem his et animam assignant. motiuum enim secundum naturam primorum existimauerunt non irrationabiliter. unde quibusdam visum est ignem esse. Et enim hic in partibus subtilissimus est et maxime elementorum incorporeum.

Ostensis his que mouerunt antiquos ad dicendum quod anima definienda erat per motiuum et habitis his ex quibus alijs videbatur quod definienda esset per cognoscituum fuerunt quidam vtriusque istorum complectentes et definiendo animas per vtriusque dicentes. Animam esse numerum seipsum mouentem. Numerum quidem dixerunt ipsam esse propter rationes Platonis qui numerum ut dictum fuit ponebat esse principium omnium rerum. ut ex illo potentiam cognoscituum omnium haberet. et per seipsum mouentem dicebat. ut ex illo mouerentur corpora per rationem superius introductam. et in hac anima rationem plurimum consenserunt antiquorum stoicorum. Quia ex ista videbatur eis quod animam probarent immortalem esse. Licet autem omnes in hoc conueniant. quod anima est ex principijs primis. tamen in duobus differunt. quorum vnum est que sint illa principia prima. Secundum quot sunt numero. Maxime vero in hoc differunt quod quidam ex eis dicunt principia esse corpora. Quidam vero dicunt ea esse incorporea et misceant principia ex eis et ad hoc vtriusque referenda esse principia dicunt. Et in multitudine principiorum differunt. Quosdam quidam eorum dicunt esse vnum et quidam plura. Et ex his principijs que ponunt tradunt animam esse corporalem vel incorpoream. et vnum vel plura. Quod autem dicitur

cum quod natura principiorum est motiuum. non est irrationabile ut supra ostensum fuit. et quia quidam putabant quod primum motiuum omnium et incorporeum est ignis ideo dixerunt quod anima est quidam ignis. hoc enim est subtilissimum omnium corporum specie secundum partes suas et inter omnia elementa est maxime incorporeus et spiritualis. et mouet alia sicut videtur cum ipse maxime sit mobilis.

Democritus autem dulcius dicit enuncians propter quid vtriusque horum. Animam quidem enim et intellectum idem. Istud autem esse principiorum et indiuisibilem corporum. Motiuum autem propter subtilitatem partium et figuram. Figuratum autem leuiter nobilissimam sphericam dicit. Huius autem esse intellectum et ignem.

Hic philosophus comparat opinionem democriti alijs dicens. Licet democritus falsum dixerit. tamen dulcius ceteris dicit quia ex positione sua cuncta canit quasi reulit. propter quod est vniuersum operum anime generalium. Dicit enim animam quidem et intellectum idem esse ut supra tactum fuit et cum intellectus sit essentia prima que capacitate sua ambit omnes alias dicit quod habet ex eo quod atomi rotundi primo sunt principia rerum et sunt motiuum. sicut anima eo quod hinc figurata. que oibus figuris mobilior est et propter partes subtilissimas. Figura autem illa est forma rotunda. talem autem dicit esse intellectum et animam eo quod velociter transit ab vno in aliud. et ignem dicit esse eiusdem speciei rotunde. et ideo animam esse ignem vel ex igne.

Anaxagoras autem videtur quidem aliter dicere et animam intellectum sicut diximus prius. vtriusque sicut vna natura. verum tamen intellectum ponit principium omnium maxime solumque dicit ipsum eorum que sunt simplicem esse et immixtum et purum. Aliter signat autem vtriusque eidem principio cognoscere et mouere dicens intellectum mouet omnem

Hic philosophus comparat opinionem democriti opinioni ipsius Anaxagoras. Dicitur quod licet melius posuerit quam Democritus tamen non adeo dulcius secundum philosophiam dicit quod minus certificauit. Alicubi enim videtur quidem aliter dicere animam et intellectum. sicut superius dictum fuit. alicubi pro videtur vtriusque vtriusque sicut vna natura. et ideo intellectum ponit omnium principium esse. Maxime et solum eundem dicit esse simplicem et immixtum et purum inter omnia illa que sunt. Et iam ostensum est quod dicit ipsum esse principium quod scilicet in eo est omnium capacitas sicut in principio quodam primo materiali. Simplicem autem dicit esse eo quod non distendit corporeitate et proprietate. Immixtum autem eo quod non comixtus est organo alicuius corporis per suam operationem sed remanet separatus. Purus autem est in eo quod capit essentias puras rerum et non est eorum secundum se in materia et materie appendicijs. Et hec positio in paucis peccat sed non certificat. Quia dicit quod ab eodem hinc et cognoscere et mouere et hoc esse non potest. Quia idem eodem modo se habens non potest esse materiale et efficiens. Est autem cognitua materialis et passiva et motiuum efficiens et actiuum.

Libri primi de aia

¶ Videtur autē Thales ex quibus reminisci/
mur motiuum aliquid animā opinari. siquidē
dixit lapidē aīam habere: qm̄ ferrum mouet.
Diogenes autē sicut et alteri quidā aerez hunc
opinans oīm subtilissimū esse et principium et
ppter hoc cognoscere et mouere aīam. secundū
quidē q̄ primū est et ex hoc reliqua cognos-
cere. scdm̄ vero qd̄ subtilissimū est motiuū eē.

¶ Consequēter ponit opinionē Dellisi Dicens q̄ ex
antiquis philosophis Italicis de quibz extat parua res/
miniscentia fuit Dellisius qui opinatus est aīam p̄ mo-
tum definiendā quia dixit magnetē habere aīam p̄ quā
trahit ferrū. Diogenes vero sicut et alij quidā dixerunt
aīam esse aerem quēdam eo q̄ cognitiuo et motiuo di-
cebant eam diffiniri. et aerem dixerūt esse p̄ncipiū oīm
et ita esse principium cognitōis in aīa. et eundem dixe-
runt esse subtilissimū. et ita esse in anima eundem aere
principium motus in quo mouet ipa anima.

¶ Eracritus autē principium eē dicit siquidē va-
porē ex quo alia constituit. et incorporalissimū
autē et fluens sp̄. Quod vero mouet motu cog-
nosci In motu autē esse que sunt et ille arbitra-
tus est et multi.

¶ Hic ponit opinionem Eracriti qui fuit ciuis ephesi-
nus Dicens q̄ ille posuit oīm p̄ncipiū esse vaporē et ex
ipō p̄stitui oia alia et eundē dixit esse incorporalissimū
et mobilissimū. eo q̄ semp̄ fluat et dixit q̄ nihil entū est
qd̄ non cōtinue mouet et ideo cū cognitio sit per assimi-
lationem eo q̄ cognoscens omnia sit nobilissimū. Ideo
ipse et multi alij sumū cordis et vaporē dixerūt eē aīam.

¶ Similiter autē his et Alkimeon opinari vi-
sus est de anima. Dicit em̄ ipsam immortales
esse propter hoc q̄ assimilatur immortalibus
hoc autē inesse ipsi tanq̄ sp̄ mote. moueri enim
et diuina omnia continue semper lunam soles
astra et totum celum.

¶ Hic dicit q̄ Alkimeon q̄ a quibusdā Thales q̄ vn̄
de seprē sapientibz fuisse credis similes habuit cām cum
inducente. Hic em̄ licet non diceret aīam esse vaporē
vel fumū. dixit tñ q̄ est qd̄dā diuinū qd̄ mouet sp̄ mo-
uens se ipm̄ et ideo etiaz immortalē dixit esse aīam. qz cū
ip̄a sit p̄ncipiū mouens p̄mū. si em̄ daret nō moueri tñ
etiā nō moueret. sicut dixerūt. Si at̄ p̄mū nō mouet tñ
nihil secundoz. mouet vel mouet sicut in octauo phicozū
dicit et sic cessat motus in tota natura qd̄ est incōueniēs oz
igit q̄ se sp̄ moueat. ē igit immortalis. Hec autē rō scripta
est in phedrone Platonis. et iō dixit Thales aīam p̄pa-
rari dijs celestibz immortalibz q̄ sunt intelligentē moueres
qz mouere inest aīe sicut intelligentijs immortalibz qz et se
mouent celestia sicut aīalia. moueri vidit oia diuina p̄ri-
nue ex se ipis sicut solē lunā et astra et celū totū Alkime-
on autē talem dedit de aīa p̄hiām ppter hoc qz vidit ani-
maz mouere p̄ intellectū sicut et celū mouet et iō aīam di-
xit esse p̄ncipiū motus p̄mū et nō posse nō moueri et nō
mouere sicut nec p̄ma possunt a motu cessare

¶ Magis autē rudiū et aquam quidam existit/

Tractatus secundus

mauerunt vt Hippo. Suaderi em̄ visū sunt
ex genitura qm̄ omnū humida est et nāqz ar-
guit sanguinē dicētes aīam qm̄ genitura non
est sanguis. hāc autē esse primā animam

Hic phs enumerat alios qui non habebant rationes
adeo subtiles sicut priores. Dicens q̄ magis rudes non
adeo efficaces habuerunt ratōes inducentes eos ad po-
nendum. Hippus quidam vulgaris phs dixit animaz
esse humorem aqueum et videtur sibi q̄ hoc p̄uasert a se-
mine generatōis. Quia semen oīm generatōz est huius
midū aqueum quod cito recipiet membrorum effigies.
fuit enim causa dicti. Quia vidit virtutem formatiuam
esse retentam in humido per viscositatem spermatis que
format omnia membra. et hanc putauit esse humidū naru-
ram in semine eo q̄ nullam causam considerauit nisi mate-
rialem. Dixit ergo primo humorem formare in seipo or-
ganum et postea humorem seminale radicaliter illis or-
ganis imbutum esse animam animalium. et ideo redarsit
eos qui sanguinem dixerunt animam Dicens q̄ hu-
mor spermatis non est sanguis sperma autē generatio-
nis primam dicit esse animam que format omnia mem-
bra et infundit sicut prius dictum est.

¶ Alij autem sanguinem quemadmodum Cre-
cias ipsum sentire anime magis proprium o-
pinantes. hoc autem inesse propter naturam
sanguinis. Omnia enim elementa iudicem ac-
ceperunt p̄ter terram. Hanc autem nulli p̄-
tulerunt nisi si aliquis dixit ipsam ex omnibz
elementis esse aut omnia.

Hic phs p̄fertur altā opinionē Dicens. Q̄ alij grossi-
ores sanguinē aīam esse dixerūt. et illa rōne inducti dixerūt
nū sentire magis esse p̄mū aīe et per illud dixerūt aīaz
esse definiendā quemadmodū dixit Cresias. et cum vis-
deretur corp⁹ exanguē ppter frigiditātē obtupescere in
sensu et ad reditū sanguinis redire sensus. putabāt vim se-
situa sedē hīc in sanguine et esse sanguinē. et qz sensus et ani-
mā dixerūt idē eē. iō dixerūt aīam esse sanguinem. Et vt
sumarie dicat oia elemēta iudicata sūt esse aīa ab aliq̄ anti-
quoz p̄ter terrā. hāc em̄ nulli retulerunt solā esse elemē-
tū vel aīam nisi forte aliq̄s diceret eā eē ex oibz elementis
aut oia elemēta quemadmodū Emped. Hui⁹ autē cau-
sa fuit qz cū duo sint i q̄b̄ conualescit vltā calor scz et huius-
mor neutz ē in terra. et iō etiā a paucis elemētū esse pone-
bat terra. s; dicebat eē fer distillās ab oibz alijs elemētis
et sic ex alijs eē p̄posita. Un̄ etiā illi q̄ sanguinē aīam esse
dixerūt p̄mas opatōes aīe vegetabilis et sensibilis in san-
guine vlti hūore que loco sanguis eē videbāt. Est em̄ vlti-
mū nutrimentū sanguis inter venas. ex q̄ ē cib⁹ et augmen-
tū et generatio. et in aīa sensibili sensus. qm̄ etiā spūs aīaz
lis in q̄ deferūt forme ad vires aīe apprehēsiuas. resoluūt a
sanguis humore et iō sanguinē porē dicebāt illo. Et qm̄
tā sanguis q̄ sperma opatōnes q̄s hūit in humido hūit. qd̄
format ad membra corpis siue i generatōe siue post. et caus-
sas formales et efficiētes videre nō poterāt iō aīam p̄mū
humidū et oīm humidoz p̄ncipiū esse dicebant. Aīam
em̄ propter potentiā que est in ea ad omnia quodam mo-
do materiale et p̄mū principium esse credebant sicut sup̄-
pra dictum est.

Sola terra in
dicitur caret

De opinionibus

Definiunt autem omnes animam tribus ut est dicere motu sensu et incorporeo. Horum autem unumquodque reducitur ad principia. unde et in cognoscendo definiunt ipsam aut elementum aut ex elementis faciunt dicentes si militer inuicem preter unum dicunt enim si militer cognosci simili. Quoniam autem anima omnia cognoscit constituunt eam ex omnibus principijs. Quicunq; quidem igitur unam aliquam dicunt causam ut elementum unum et animam unam ponunt ut ignem aut aerem plura vero dicentes principia et animam plura dicunt.

Hic philosophus recapitulando dicit. quod antiqui tria dixerunt substantialiter inesse anime scilicet motum sensum et incorporeum. Horum quidem dixerunt ei inesse quo seipsam mouet. sensum quia illum eundem reputabant cum intellectu. omnem virtutem apprehensiuam siue cognitiuam sensum vocantes. Sed incorporeum dicebant ei inesse hac ratione. Quia videbant quod omnis forma que determinat et perficit materiam post corporeitatem sui naturam siue adueniens. diuisibilis et corruptibilis est. Animam autem rem videbant indiuisibilem et incorruptibilem ideo dixerunt incorporeum ei per naturam inesse. Hac igitur ratione moti et inducti et similibus. dixerunt animam incorpoream. et ipsam animam per incorporeum definiunt. nihil inueniens in hoc dicentes. Sed in supposito incorporei multum errabant propter nouitatem eorum in philosophia. Quia incorporeum dicebant rarum quod tactu et visu non manifestatur. et sic inciderunt in errores diuersos. aerem vel vaporem dicentes esse animam. Horum autem trium que dicta sunt quodlibet rederunt ad aliquod nature principium eo quod animam videbant habere proprietatem primi principij alicuius. in mouendo et quiescendo vel cognoscendo sicut supra manifestatum est. et ideo illi qui animam in cognoscendo esse definiunt ponebant animam esse aliquid materie prime. etiam id quod ipsi supponebant esse materiam primam. dicebant esse animam. et ideo dixerunt ipsam esse elementum primum aut id quod propria compositione componitur ex primis elementis. quia iuxta preteracta. primum determinans potentiam materie prime. est intellectualis et cognoscitiua natura. Et in hoc similiter omnes preter unum dixerunt quo ad causam dicti. licet valde essent dissimiles in determinando suppositum elementi quod animam esse dixerunt. Causa autem dicti fuit quod simile simili cognoscit eo quod omnis cognitio est per assimilatum. et quia anima cognoscit omnia et cognitio res est per principia res ideo dixerunt eam consistit ex primis principijs res. Et quicunq; inter eos dixerunt eam unam esse causam (que materialis est) entium. dicunt aliquid elementum esse principium unum. Illi enim animam unum illud esse dixerunt ut ignem vel aerem vel aliquid aliorum elementorum. Plura vero dicentes causas et principia materialia dicunt animam esse plura. vel prima compositione componi ex pluribus.

Anaxagoras autem solus impassibilem dicit intellectum et nihil commune nulli aliorum habere. Huiusmodi autem cum sit. quomodo cognoscit et propter quam causam necque ille dixit ne

antiquorum

que ex his que dicta sunt conspicuum est.

Hic ponit differentiam positionis Anaxagore ab aliorum positionibus. Dicens. Quod Anaxagoras solus considerans alius impassibilem et immaterialem dicit intellectum et nihil habere commune in esse cum alijs elementis corporalibus. Soluit enim Anaxagoras duo esse principia et causas. quorum unum esset efficiens et reliquum materiale. et unum quidem dicebat esse intellectum omnia agentem secundum formas quas habet apud se et distinguere reliquum autem dixit esse chaos primum ex quo intellectus format et distinguit res. et lucem substantiam huic intellectus dicebat esse animam et ideo non habere commune materiam cum alijs. et ideo impassibilem esse omnino in esse. sed agere dixit eum formas suarum passionum vel apprehensionum in his que intelligit sicut primum intellectus agit formas in rebus. Et iste subtiliter dixit propter quod Aristoteles in illis locis commendat eum quoniam absque dubio veritatem dixit de intellectu agente sed tamen quia non perficitur intelligere et cognoscere in animatis nisi ex intellectu possibili ex cognitione sensibili. ideo non sufficienter dixit. Et cum intellectus immaterialis sit et nulli habeat aliquid commune qualiter cognoscit res et propter quam causam determinata et distincta cognitio sit in eo. cum ipse non sit nisi lux communis intelligibilem. Anaxagoras non dixit nec perspicuum est ex his que dicta sunt ab eo vel ab alijs.

Quicunq; autem contrarietates faciunt in principijs et animam ex contrarijs constituunt. Quicunq; autem alterum contrariorum vel calidum aut frigidum aut aliquid huius in aliud et animam similiter unum aliquid horum ponunt unde et nominibus consequuntur. qui quidem calidum dicentes quia propter hoc et viuere nominatum. Qui autem frigidum propter respirationem et refrigerationem vocant animam. Tradita quidem igitur de anima et propter quas causas dicunt sic hec sunt.

Hic philosophus ponit aliam opinionem de anima dicens. Quicunq; autem ponunt contrarietates in principijs eo quod non sola materiam dixerunt esse principium sed etiam contraria agentia dixerunt. illi propter causam dictam constituit dicunt animam ex contrarijs. Quicunq; autem non dicunt duo contraria agentia sed unum primum esse agens. siue illud dicant calorem siue frigus siue aliquid huiusmodi de contrarijs primis. consequenter etiam dicunt animam esse illud unum quod ponunt principium esse contrarium. et videtur quod consequantur hanc rationem ex ipsis nominibus anime et operationum eius. Quidam enim dicunt ipsam esse calorem. Quia propter calorem naturale est viuere in viuentibus cum anima sit secundum suam substantiam principium vite. Alij autem dicunt eam esse frigus. eo quod vident in respiratione attrahi frigus ut temperet calorem cordis in quo est sedes vite. Hec igitur tradita sunt ab antiquis de anima et propter quas sic dicunt causas dictam esse sufficienter secundum presentem intentionem.

Considerandum autem primum quidem de motu. fortassis enim non solum falsus est subam ipsius huiusmodi esse qua

Libri primi de aia

Tractatus primus

lem aiunt dicentes animam esse quod est se ipsum mouens aut possibile mouere sed vnus quoddam impossibile inesse ipsi motum:

Hic consequenter phs reprobat opiniones istas de anima eo qd isti sic dicentes in multis errabant. Et primo considerandum est de motu quo ipsi dicunt animam esse definendam ita qd improbanda est opinio eorum qui dicebant eam moueri a se ipsa non autem eorum qui dicebant eam esse motuam et hoc esse substantiale et intrinsecus eius definitioem quia hoc verum est. Dicit igitur qd considerandum primo an anima dicatur a seipsa moueri. Et hoc rationabile est inquirere quia magis videtur hoc sibi repugnare qd alia duo scilicet cognitiuum esse et incorporeum. Quia fortassis non tamen falsum est moueri sibi inesse sicut substantiale inest ei de cuius substantia est sed vnus etiam impossibile est qd ipsa per se moueatur sicut mobile de cuius essentia non est motus. Si enim de essentia sua esset motus ipsa non constitueret in esse neqz saluaretur nisi per motum sicut patet de definitioe venti qd sic definitur. Ventus est aer motus. Et quo si auferatur intellectus motus iam non erit ventus. Et sicut procella definitur qd est aqua mota si igitur auferatur motus ab aqua iam non erit procella. Similiter modo si anima definiretur per motum intelligendo qd motus auferatur ab aia iam non erit aia. Sed hoc est irrisorium et impossibile igitur per motum definitum non debet. Et confirmatur extra textum sic. Quia motus est actus imperfectus et imperfecti sicut in tercio physicorum dicitur cum igitur hoc maxime imperfectum est in quo motus iam non est solus in subiecto sed etiam intrat in essentiam ipsius sicut definiens intrat in essentiam definiti esset anima imperfectissima inter omnes res si motus esset definitiuus eius. His igitur rationibus probatur aiam non debere definiti per moueri. Quod quidem igitur non necesse sit mouens et ipsum moueri prius dictum est.

Hic phs remouet vnus suppositum falsum quod ipsi supposuerunt. Dicens qd falsum est dictum eorum quo dicitur omne mouens necessario moueri. qd in octauo physicorum ostensum est oppositum eo qd in quolibet ordine primum mouens non mouetur et ita etiam in moribus animalium in quibus inuenitur mouens motum et inuenitur motum tamen ac proinde est necessarium inuenire mouens tamen. Vtrumque enim mouens est cor motu forte tamen manus vel pes nullus aut corporum aut pars corporis potest esse mouens tamen ergo non est corporeum quod est mouens tamen et hoc est anima non igitur inest ei motus sicut subiecto eo qd illud cui inest motus sicut subiecto mouetur. Anima autem non mouetur

Dupliciter enim mouetur omne. Aut enim secundum alterum aut secundum seipsum. Secundum alterum dicitur quod quocumque mouentur ex esse in eo quod mouetur vt naute. Non enim similiter mouetur nauis. Hec quidem secundum seipsum mouentur illi autem ex esse in eo quod mouetur. Manifestum autem in partibus est proprius quidem enim motus pedum ambulatio hec autem et hominum est. Non inest autem nauis tunc.

Dicit phs qd omne quod mouetur altero duorum mo-

duorum motus mouetur vel vtroque modo. Aut enim mouetur secundum seipsum et per se aut secundum alterum. Secundum autem alterum dicitur aliquid dupliciter moueri. Aliquid enim alterius motu mouetur eo quod inest illi quod mouetur sicut contentum in continente sicut cur naua nauis motu mouetur. Aut inest ei sicut pars est in toto sicut manus mouetur motu totius corporis et vtrumque istorum separatum ab eo cui inest potest moueri per se. Quod autem naua in nauis non moueatur proprio motu et per se manifestum est. Quia naua cum sit homo non habet motum conuenientem sibi per se nisi motum pedum qui est ambulatio hoc autem quando est in nauis et mouetur motu nauis non videtur sed potius nauigatione non ergo tunc mouetur per se. Secundum autem alterum etiam dicitur moueri quod mouetur motu alterius et cum separatur ab eo nullo modo potest moueri sicut cur mouetur albedo et scientia fortis motu forte licet secundum se nunquam moueri possit.

Dupliciter itaque dicto moueri tunc intendimus de anima si per seipsam mouetur et participat motu. Quattuor autem motus cum sint loci mutationis alterationis augmenti et decrementi aut secundum vnum horum mouebitur aut secundum plures aut omnes. Si vero mouetur non secundum accidens natura inerit motus ipsi. Si autem hoc et locus. Omnes enim dicti motus in loco sunt. Si autem est substantia anime mouere seipsam non secundum accidens moueri ipsi inerit sicut albo et tricubito mouentur enim et hec sed secundum accidens. Cui enim insunt mouetur illud corpus vnde non est locus ipsum foris anime autem erit siquidem natura motu participat.

Hic phs ostendit de quo motu loquitur quando dicitur qd anima non definit per moueri dicens. Licet dupliciter dicatur aliquid moueri scilicet per se et per accidens nunc non intendimus inquirere si anima moueatur per accidens sed potest si mouetur per seipsam et sic participat motu tanquam intransitum definitioem et hoc iam improbatum est. Restat igitur querendum vtrum anima etiam moueatur per se. Et probatur phs qd non mouetur per se dicens cum quattuor sunt motus species scilicet secundum generales terminos numerentur licet tamen tres sint secundum genera sicut in quinto physicorum habet hoc est loci mutationis alterationis augmentatio diminutio oportet concedere si anima per se mouetur qd mouetur vna istarum specierum motus aut secundum plures earum aut secundum omnes. Si igitur non mouetur anima secundum accidens tunc oportet qd naturaliter sit mobilis et vt naturaliter ei insit motus ergo et locus ei conuenit per se. Quia omnes isti motus sunt in loco secundum aliquem modum et hoc planum est de loci mutatione recta. Quia illa de loco ad locum est. Similiter autem planum est de augmento et decremento. Quia ibi incrementum fit in locum maiorem et decrementum in locum minorem. De alteratione physica palam est quoniam illa non fit nisi qualitatibus actiuis et passiuis transmutantibus corpora physica. Qualitates actiue et passiue dissoluit vel contrahunt partes materie quas mouent et hec dissolutio vel contractio non fit sine motu locali partium que ad invicem accidunt in locum maiorem quando dissoluitur

De opinionibus antiquorum

Anima igitur erit in loco circūscripto. ita quod erit ei assignare principium medium et finem in loco. et sic ipsa erit corpus. Et ex hoc sequitur quod ipsa non sit primum mouens. quoniam omne corpus est motum ab alio distincto ab eo per essentiam tamen vel distincto ab eo per essentiam et locum. ut in octavo philosophorum dicitur. et in vii. Et sequitur etiam quod ipsa non sit omnium cognitua. quia supra probatum est quod potentia determinata corporeitate non potest fieri omnia. sequitur etiam quod ipsa non sit incorporea. ut de se patet. et sic ex sola ista positione omnia que anima definiunt sunt destructa. Si vero sicut ipsi dicunt mouere seipsam est substantia anime sicut definitio est substantia definitio sic oportet quod non insit secundum accidens. sicut album vel tricubitum dicitur moueri. hoc autem mouetur secundum accidens. ex eo quod insit ei quod per se mouet. quod est corpus. Et ideo non sequitur quod albedo vel mensura tricubiti per se sit in loco. hoc sequitur utique de anima que secundum naturam et substantiam ponitur participare motum. Non enim potest dici quod circulariter mouetur. quoniam hoc modo anima animalium non mouet corpus. neque talis motus manifestatur in ipsa. ut manifestum est.

Amplius autem si natura mouetur et violentia mouebitur. et si violentia et natura. Eodem autem modo se habet de quiete. In quod enim mouetur natura et quiescit in hoc natura. in quod autem violentia et quiescit violentia. Quales autem violenti motus anime erunt et quietes neque fingere violentibus facile est reddere.

Neque philosophus ponit aliam rationem ad idem dicens quod omne quod mouetur aliquo motu quocumque illud etiam moueri potest motu secundum locum naturaliter mouetur vel violente. Anima ergo si mouetur naturaliter etiam mouetur violente. et e converso si mouetur violente etiam mouetur naturaliter. Et eodem modo se habet de quiete in quocumque locum mouetur naturaliter quiescit naturaliter. et ad quocumque locum mouetur violenter in eodem quiescit violenter. sicut in quinto philosophorum ostenditur. In quibus autem locis habeatur motus naturales et quietes et in quibus habeatur motus violentos et quietes violentas non erit facile assignare etiam si habeatur licentia fingendi. quia neque sile aliquid poterit in uentre.

Amplius autem si quidem sursum mouebit ignis erit. si vero deorsum terra. Horum enim corporum motus hi. Eadem autem ratio et de medijs

Neque philosophus probat dictum suum inducendo ad aliud inchoans dicens ex quo locales hi motus omne quod physice quocumque motu per se mouet. et ea sunt eiusdem nature quorum motus est ad locum unum et eundem si datur etiam sursum moueri. ipsa erit ignis vel ignee nature. si vero deorsum moueri. ipsa erit terra vel terre nature. quoniam isti motus sunt istos corporum. Et eodem modo sequitur quod aliquid sit de natura mediorum elementorum si datur ad loca mediorum elementorum moueri per naturam.

Quoniam autem videtur mouere corpus rationale est his mouere motibus quibus et ipsa mouetur. Si autem hoc et conuertentibus dicere ve-

rum quod secundum quod corpus mouetur hoc et ipsa Corpus autem mouetur secundum loci mutationem quare et anima mouebitur secundum corpus aut tota aut secundum partes translata. Si autem hoc contingit et exiunte iterum ingredi. Ad hoc autem sequeretur resurgere mortua animalium. Notum autem secundum accidens si ab altero moueatur. Depellet enim utique violentia animal. Non oportet autem cui a seipso moueri in eis substantia hoc ab alio moueri nisi secundum accidens: sicut neque quod secundum se bonum aut propter seipsum. hoc quidem propter aliud esse: hoc autem alterius causa. Animam autem magis dicet aliis utique a sensibilibus moueri si quidem mouetur.

Neque philosophus ostendit quo motu anima deest seipsam mouere dicens. Ex quo ostensum est quod primum mouens seipsum. mouet se secundum motum localem. ut in physicis est determinatum. et anima est primum mouens seipsum in suo ordine. oportet quod anima moueat seipsam locumutatione. Quia autem dicitur etiam mouere corpus rationabile est quod moueat ipsum corpus speciebus motuum quibus et ipsa mouet quantum mouet seipsam. Si autem preedatur hoc tunc etiam e converso verum erit dicere quod anima mouetur motibus quibus mouetur corpus. et ex hoc sequitur quod anima mouet in corpus sicut in locum. et non sicut in id cuius ipsa est perfectio. Cum igitur corpus moueatur de loco ad locum. oportet quod nature transitus et motus sit de corpore ad corpus sicut de loco ad locum. quo ad vegetabile sensitivum et rationale aut ad minus secundum partes illas transferatur que dicuntur mouere seipsas. Si ergo sit transitus de loco ad locum. etiam potest redire quando vult ad locum unde exiit. Primum ergo per iterum ingredi corpus quod motum fuit ex hoc quod ab eo exiit anima. et sequitur ex hoc quod eadem corpora sepe resurgunt. igitur sepe moriuntur. quod est absurdum. Si autem dicatur quod secundum accidens mouetur de corpore in corpus. sicut dixit Plato quando dixit a compositibus stellis deprimi animas in hec corpora. quando autem de corpore ad corpus veniunt in secunda et tertia et sic deinceps transcorporatione tunc depelluntur violentia male meriti quod gesserunt in corpore sicut aliquando impellitur animal motu impulsionis violente. tunc sequitur quod non naturaliter ei insit motus. et sic per motum definiti non debuit. Luz enim inest naturaliter motus sicut de finiens ipsius oportet ipsum secundum hunc motum non ab alio aut secundum accidens moueri. sed per seipsum. sicut neque dicimus quod id quod est per se bonum et propter se appetibile secundum eandem bonitatem et appetibilitatem sit propter aliud bonum. aut ex alia causa appetibili que sit causa extrinseca. Si autem concedatur anima ab extrinseco moueri aliquo. hoc non erit sicut motus impulsionis violente. sed sicut dicimus eam moueri a sensibilibus secundum quod obiecta sunt mouentia et sensus patientes. quia sentiunt intus suscipiendo speciem sensibilem. de hoc autem motu patebit inferius in secundo.

At vero etiam mouet ipsa seipsam et ipsa mouetur utique. Quare si omnis motus ex distan-

Libri primi de anima.

tia est ab eo quod mouetur secundum quod mouetur. et anima extrahit utriusque a substantia ipsius secundum seipsam nisi secundum accidens seipsam moueat. sed est motus substantie ipsius per se

¶ Hic philosophus ponit aliam rationem ad idem dicens. si anima naturaliter mouet seipsam et substantia liter tunc utriusque mouetur a seipsa. Omnis autem motus facit distare mobile ab aliqua natura alicuius generis in quo est motus secundum quod ueniunt secundum generis diuersitatem. Aut enim facit distare ab ubi aut a forma. aut a quantitate. Si igitur autem motus est in substantia eius ut dicitur aduersarij tunc anima per motum illum distabit a substantia ipsius in qua est et per quam inest ei motus secundum ipsam animam. Hoc enim sine dubio sequitur nisi dicatur ei motus secundum accidens inesse. hoc autem non ponitur. sed potius quod motus sit secundum substantiam ipsius. Motus enim essentialiter est distantia eius quod mouetur. Quia cum motus sit entelechia existens in potentia secundum quod est in potentia. oportet quod omne quod mouetur distet ab eo in quo mouetur. ergo si motus inest anime ut substantia ipsius oportet quod anima substantialiter distet ab aliquo substantiali suo. et hoc non est verum cum ipsa sit actus corporis. Nec autem omnia sequuntur nisi dicatur animam mouere seipsam secundum accidens. tamen et hoc concedatur ad huc non sequitur quod ipsa per accidens sit in loco sicut alia per accidens sunt in loco. quia ipsa non est pars alicuius quod per se est in loco. per quam partem et partes eius illud referatur ad locum vel totum. Est enim pars animas et essentialis et non quantitativa. Cum vero dicitur quod pars per accidens est in loco intelligitur de illa parte que per se potest esse in loco. Cum vero dicitur quod albedo per accidens est in loco quia album corpus per se est in loco est albedo forma situata in albo et quantitativa quorum est locus per accidens. Anima autem non determinatur quantitate per accidens. ideo etiam neque hoc modo est in loco. sed est in loco. quia extra locum corporis sui non inuenitur. ut dictum fuit. Hoc autem vocatur a quibusdam definiti loco. et hoc modo per accidens potest dici in loco. Nec igitur sunt que probant animam non moueri localiter vel alio motu secundum se

Quidam autem et mouere animas dicit corpus in quo est sicut ipsa mouetur. ut Democritus similiter dicit Philippo comediarum didascholo. Refert enim Dedalum fecisse ligneam minervam effundens argentum fusile. Similiter autem et Democritus dicit. motus enim inquit indivisibiles sphaeras propter id quod apte nate sunt nusquam manere contra trahereque et mouere corpus omne. Nos autem interrogabimus si et quiescere facit hoc idem quomodo autem faciet. difficile autem impossibile dicere. Omnino autem sic non videtur anima mouere animal. sed per voluntatem quandam et intellectum.

Tractatus secundus

¶ Hic continuat opinionem priorem dicens quod quidam eorum qui definiunt animam per motum dicunt eam mouere corpus in quo est localiter in eo quod ipsa localiter mouetur. ut Democritus qui dicit similem causam esse motus animam corpus. qualem dixit Philippus quidam didascholos siue doctor comediarum. Docebat enim comicos puocare in villis homines ad carmina audienda per hoc quod fierent imagines deorum mobiles propter quarum spectaculum homines fluere. referens dedalum antiquitus fecisse ligneam imaginem mobilem in omnibus membris. ita quod videbatur cantare per motum lingue et tripudiare. Causa autem motus fuit. quia in concauo imaginis fuerunt infixata organa in argento viuo. et ad motus illius moueri videbantur sicut adhuc fit in stellis et imaginibus. pedes autem stabant super rotulas paruas in quibus arcus concaui erant et distincti per cellulas. et cum argentum viuum descendebat in interiori arcu per cellulas. tunc posterior arcus eleuabatur et conuertebatur tota. et tunc imago mouebatur de loco ad locum. quia necessario moueri habuit ad eandem partem ad quam mouebatur fusile siue argentum viuum. Et similem causam motus animalium ponit Democritus. dicit enim quod indivisibiles sphaere in se mouentur eo quod apte nate sunt non mouere siue quiescere propter causam superius inductam. et cum sic moueretur sphaere ille tunc trahuntur secum et mouentur totum corpus in eandem partem ad quam ipse mouentur. Et istud leue est destruere. Primo enim querendum est a Democrito que sit causa quod quiescunt animalia quando volunt. Huius causa non est sphaera indivisibilis que nunquam quiescere potest. Manifestum est autem quod idem est causa processui motus et quietis in animalibus. Qualis enim indivisibilis sphaera faciat quietem. vel difficile vel impossibile est Democrito dicere. Difficile quidem si fingat restrictionem atomorum facere quietem. quando sunt in pleno. Impossibile autem si nunc velit adaptare causam. Democritus enim in pleno dixit has sphaeras quiescere et in vacuo moueri. Uniuersaliter autem loquendo ex his que apparent ad sensum non ex tali causa causatur motus progressus animalium quasi sit ex necessitate alicuius quod non potest quiescere sed potius ex voluntate libera et intellectu causatur que non necessario mouent. sed quando volunt.

Idem autem modo et Timeus philosophus animam mouere corpus. In eo enim quod est moueri ipsas et corpus mouet propter id quod complexa est ad ipsum. Constitutam enim ex elementis et dispersitam secundum harmonicos numeros. quatenus cum naturalis sensum harmonie habeat. et ut omne feratur secundum consonantes motus aspectum rectum in circulum reflexit. et diuinus ex uno in duos circulos dupliciter ordinatos. iterum unum diuisit in septem circulos tanquam essent celi motus anime motus.

¶ Hic ponit opinionem Timei dicens. quod Timeus eodem modo philosophus volens reddere causam naturalem quare anima mouet corpus et ostendit causam ex necessitate mouentem et non ex voluntate. Dicit enim quod in eo mouet corpus in quo in seipsa mouetur. ipsam autem us

seipsa dicit necessario moueri. mouet autem corpus. quia complexa ad ipsum sicut forma incorporata corpori et cōmixta eidem sicut omnes vires suas. Dicit enim plato quod anima componitur ex harmonicis numeris et dispergitur per numeros in partes corporis. quos numeros vocat Plato elementa. et ideo dicit eam componi ex elementis siue cōstitui. hoc est ex primis numeris elementalium. Constituitur autem sic ex elementis quatenus habeat sensum et potentiam cognitiuam omnium ex numeris harmonialiter componentibus eam. Quia nisi componeretur ex numeris primis dualibus non cognosceret omnia. quia non esset in potentia respectu omnium talem nisi haberet harmoniam quod esset tercius ordinis. Quia tunc ex illuminatione fluente percipit primam causam et intelligentiam que precedunt eam ex ordine nature. et sequentia percipit ex capacitate potentie que est ante formam corporalem. et per hos numeros fert totum mundum quasi in seipsam. eo quod habet motus resonantes ad principales partes mundi. Dixit enim Plato quod deorum opifex deorum omnium primo fecit orbem rectum quando dedit ei naturam ignis. qui est rectarum dimensionum et recti motus. ut in libro de celo dicitur. Desinde ut equaliter et ordinate accederet et recederet causando generationem et corruptionem. reflexit rectitudinem dimensionum eius in circulum eo quod rectum cum sit vniuersi simplicis forme principium est linee circularis que est duarum formarum quarum vna est concavitas et alia convexitas. Habita autem figura et motu circularibus non fuit sufficientia in motu circulari qui est super polos mundi. ab oriente in occidentem et per occidentem regirandum in orientem. quoniam vno modo se habens non accedit et recedit. sed oritur et occidit super easdem partes eodem modo. sic in diuersis locis non causarentur diuersa. Propter quod dixit Plato quod circulum vnum deus deorum dominus diuisit in duos circulos dupliciter coordinatos. quorum vnus est occidentalis equinoctialis qui mouetur super polos mundi diuersis motibus diurnis. qui est motus primi orbis. Secundus est circulus signorum qui habet polos proprios mobiles in duobus parallelis quorum vnus est aequinoctialis poli et alter meridionalis. super cuius polos omnes stelle mouentur. et isti circuli sunt coordinati. quia vnus facit longitudinem in omnibus his que generantur ab oriente. alter autem latitudinem et motus qui est super polos eius et a meridie in aquilonem. et conuerso inter duos circulos solstitiales. Alterum autem circuloz qui est circulus signorum diuisit in septem circulos planetarum. hoc est saturni. iouis. martis. solis. mercurij. veneris. et lune. quorum omnium motus est a meridie in septentrionem super polos orbis signorum. et hos motus dixit et bene principia omnium naturalium. Animam autem posuit sicut superius diximus cum est in confinio eternitatis et temporis et precipue animam mundi cuius particulares anime sunt tanquam imagines. et ideo etiam dixit in anima sicut naturam esse aspectum rectum. eo quod cognoscendo egreditur directe super rerum rationes et numeros quibus ipse res constituitur. Hunc autem aspectum reflexit in motibus anime in circulis. quia anima a se incipit ut dicebat habens in se omnium rerum rationes. et que excitata a rebus extra efficiuntur principium scientie. Et ideo dixit Plato quod cum anima progreditur recte in res extra reflectitur cognitio rerum in seipsa. quoniam in seipsa cognoscit quorum sunt rationes et recordatur. Propter quod dicit Boetius in libro de solatione. si Plato nis musa verum personat quod quisque dicit immemor

reordatur. et sic per reflectionem recti in circulum causatur in anima intellectus veritatis. In superioribus autem sunt duo ordines motuum et motorum in genere. Vnus quidem primus motus et motor. Primus qui est aplanus vocatus. quasi sine errore existens et rectus qui est motus diurnus. Alter autem motus est siue ordo intelligentie secundum ordinis et motus latitudinis zodiaci qui dicitur motus planus quasi erraticus. quia in eo sunt digressiones multe diuersorum planetarum. et sic etiam est in anima in qua mouet semper intellectus recte et sine errore. Phantasia autem et concupiscentia et recte et non recte. sicut in tercio patet. et ideo in anima dixit esse duos circulos primos. sicut in celo et duos primos motus. Alterum autem dixit in seipsum diuisi qui est sub phantasmatibus et mole carnis pregrauatur. Unde dicit animam in sphaera saturni accipere memoriam longam. in sphaera iouis accipere rationem et phantasmatum siue opinionum. In sphaera martis irascibilem et in sphaera solis sensibilem illustrationem. In sphaera mercurij estimationem noctium et diuentis. Et in sphaera veneris concupiscentiam. Et in sphaera lune motus quos mouet insequendo naturam corporis. ut attrahendo. nutriendo. augendo. et generando. Omnes enim istos septem gyrouagi sunt aliquando recti et aliquando non recti. et omnes in circulum reflectuntur. incipiendo ab anima et in animam terminantur. quoniam Plato dixit quoniam omnium species sunt in anima. et que non excitatur nisi a rebus extra. Dicebat etiam animas ab initio factas in comparibus stellis et quando descendunt tunc per incorporeum descendunt. et in ordine primo sunt rectorum motuum. et in descensu per ordinem planetarum accipiunt vires et motus iuxta predicta. et paulatim versus ad onus carnis deprimitur. et ibi inebriate erare lacteo qui est dulcedo carnis quasi carnales efficiuntur. et obliuiscuntur superioris harmonie cuius tamen similitudinem et species in se habent. Quando autem excitata redeunt in corpore ad proprium bonum et innaturam sibi sicut scientias et virtutes. tunc reascendunt per geminos ad stellas compares. Si autem sunt mali meriti in secundum transcorporationem efficiuntur fere vel bestie alie. moribus eorum congruentes. Dicebat autem plato omnia hec ut dicit philosophus in fine istius textus quasi motus celli essent motus anime et conuerso.

¶ Primum quidem igitur non bene dicitur animam magnitudinem esse. eam enim quam omnibus talem esse vult qualis est aliquando vocatus intellectus. Non enim velut sensitiva est neque ut desideratiua. Harum enim motus non circulatorio est.

¶ Nec philosophus reprobat opinionem predictam dicens quod philosopho non bene veniunt dicere quod anima sit magnitudo siue virtus in corpore existens que habet magnitudinem. quod tamen sequitur ex dictis Platonis quibus dicit quod ipsa sicut harmonicis numeros est corpori proportionata siue aplanata. Si enim naturalis est corpori sicut visus oculo vel quicquid magnitudinis oportet quod aut sit magnitudo aut virtus aliqua in magnitudine existens. et hoc non bene dicitur et tamen dicitur. Plato enim vult quod anima mundi talis sit sicut est anima illa que aliquando. hoc est in quibusdam vocatur intellectus. dixit enim animam mundi esse intellectuale. Causa autem quare hoc dicit est. Quia intellectualis anima

Libri primi de aia

non est vt sententia id est vt anima sensibilis vel desideratua. quia sensibilis anima est virtus in corpore. similiter 2 desideratua. 2 nō possunt et aequaliter adaptari. p proprietates circuli. qz nō reuertitur supra se sicut intellectu alia aia. que incipit in se querēdo d̄ intelligibili 2 reflectit sup se qm̄ inuenit seipsuz. nec est aia sicut hec sensibilis terra. que non habet nisi motum rectum ppter distantiaz sut a celo. sed anima intellectualis est imago eternitatis 2 q̄ d̄ modo causa temporis. 2 ideo superior. motus inueniuntur in ea portus q̄ in alia. qz ipsa est quasi quoddā p̄ncipiū nature. 2 ideo motus p̄mi in natura in ea inueniunt

Intellectus aut vnus 2 cōtinuus sicut 2 in/ telligētia est. intelligentia aut vt intellectualia. Hec autē eo q̄ sequentur vnū sicut numerus sed non sicut magnitudo. ppter qd̄ quidez neqz intellectus sit p̄tinuus sed aut impartibilis aut nō. sicut magnitudo aliqua cōtinua est

Hic p̄bus reprobat p̄mo rōnem p̄dicatam 2 opinionē dicens. Si motus intellectus sunt tales tunc motus ei⁹ sunt corporales. 2 tunc sequitur q̄ ipse intellectus vel sic corpus. vel virtus in corpore que nō explet motus suos nisi p̄ corpus. qz circuli forma est corporalis actus. 2 actus corporalis est alicuius virtutis operantis corporee. Dicendū ergo est si intellectus debet habere p̄mitatez q̄ rōnabile est q̄ habeat p̄mitatez talem qualem habz operatio eius que vocatur intelligentia siue intelligere. Similiter aut 2 ipsa actio intellectus siue intelligere rōnabile est qd̄ habeat formam eorum que intelliguntur. que vocantur intelligibilia siue intellecta. eo q̄ actus sunt p̄ntiū potentis fm̄ rōnem 2 obiecta actibz. Sunt autē intellecta sequenter 2 non p̄tinua. 2 sunt magis similia numero q̄ p̄tinuo. ergo intellectus nō erit sic p̄tinuus vt circulus. sed oportet vt aut sit impartibilis aut nō p̄tinuus sicut magnitudo siue q̄ritas est p̄tinua

Qualiter em̄ intelliget magnitudo cū sit qualibet partū ipsius. parte autē aut fm̄ magnitudinem aut fm̄ p̄ctum si oportz 2 hoc partem dicere. Si quidem igitur fm̄ p̄ctuz. hec aut infinita manifestū est. qm̄ nequaqz p̄tran/ sibilis. Si vero fm̄ magnitudinē. multotiens 2 infinities intelliget idem. videtur autē 2 semel p̄tingens. Si aut sufficiens qualibet partium tangeret qd̄ oportz circulo moueri. aut 2 omnino magnitudinem habere:

Hic ponit secūdam rōnem dicens. si aut detur q̄ intellectus est magnitudo quedā p̄tinua tunc querat a Platonē qualiter possit intelligere magnitudinē mathematicā vel aliā quācumqz q̄ritatez p̄tinuā. Aut em̄ intelligit eam accipiendo totā simul. aut capiēdo partes. et si intelligit accipiendo partes. aut hoc est sic q̄ accipiat partes in diuisibiles q̄ s̄ p̄cta si em̄ p̄cta p̄ntē vocari partes. aut accipiat partes diuisibiles que sunt vere partes magnitudinis. Quocūqz aut istoz. modoz. fiat acceptio intellectus nō erit nisi tactus quidā. quo magnitudo que est intellectus tangit magnitudinē que intelligit quādo simul sunt in vl

Tractatus secundus

timis. si aut intellectus accipiendo magnitudinē intellet tam tangit p̄cta ipsius. cū p̄cta sunt infinita in qualibet magnitudine. 2 infinita tangendo qd̄libet nō p̄tingat p̄ transire ipm̄ tangentē. sequitur q̄ intellectus nunq̄ finiet quācumqz magnitudinē paruā intelligendo. qd̄ scimus tū falsum esse. Si vero tangit fm̄ partes que magnitudinem habent. hoc potest fieri dupliciter. Aut ille sunt partes aliquote que numerant totū. vt due decime vel due medie vel quatuor quarte. 2 sic de alijs. Aut non sunt aliquote et sic nō numerant totum. et si tangit aliquotas intelligēdo magnitudinem. tunc multotiens intelligendo tangit idem. Si aut intelligendo tāgit eas que non sunt aliquote. cum tales infinite in qualibet magnitudine oportet in lectum intelligendo infinities tangere idem. licet enim tangat diuersas partes in numero ipse tamē omnes sunt eedem rōne 2 intellectu. qz omnes sunt eiusdem speciei 2 forme fm̄ q̄ sunt partes p̄tinuē. Omnia autē hec exp̄rimur in nostris intellectibz. Quia videmus q̄ quādo intellectus noster intelligit magnitudinem aliquā. intellectus noster non tangit eam. p̄nt intelligitur nisi semel. nec potest dici q̄ sufficit intellectum tangere vnā quācumqz partem. eo q̄ omnes partes magnitudinis intellecte sunt vnus rōnis. ideo sufficit aliquam tangere 2 per illam que ē eiusdem rōnis cum alijs tangit alias. Quia tūc querens dum est quare fm̄ hoc oportet eum esse sicut circulum aut etiā omnino siue etiā vniersaliter esse alicuius magnitudinis. quia sine forma circuli bene tangeret partem illam et sine magnitudine existens bene esset acceptiuus speciei magnitudinis sicut modo

Si aut necessariū intelligere toto circulo tāgentem. quis est partibz tactus. Ampli⁹ quo modo intelliget partibile in partibili. aut impartibile partibili. Necessariū autē esse circulū intellectum hunc. intellectus quidem em̄ motus intelligentia circuli aut circulatio. Si ergo intelligentia circulatio 2 intellectus vtiqz erit circulus. cum hmoi circulatio sit intelligētia. semper autē aliquid intelligit. si quidem p̄petua sit circulatio. Practicarum quidem em̄ intelligentiarū termini sunt. omnes em̄ alterius causa sunt. speculatiue aut rōnibz terminantur similiter. Ratio autē omnis definitio est aut demonstratio. Demonstrationes vero et a p̄ncipio sunt 2 habent quodāmodo finē. syllogismū aut p̄clusionē. si aut nō p̄cludantur sed nō reflectuntur iteruz in p̄ncipium accipientes semper mediū 2 vltimū recte procedūt. sed circulatio iterum in p̄ncipiū reflectit. Definitiones aut omnes finite sunt.

Hic ponit terciā rōnem dicens. q̄ circularis intellectus nō tangit intellectā magnitudinē fm̄ partes. sed necarium est vt totus totū tangat. 2 cū totū nō sit extra suas partes fm̄ q̄ tangitur. non potest tangi totum nisi fm̄ partes. et in partibz suis omnibz. 2 tunc querendus est sicut p̄us q̄ erit prius tactus. quando sicut totū tangit intelligendo circularis noster intellectus. Si vero dicat q̄ intellectus nō est circulus vel circularis forme p̄tra hoc est. quia

De opinionibus

antiquorum

Veritate oportet quod intellectus sit hic circulus de quo dictum est. Dicitur enim quod actio et motus intellectus sit intelligentia siue intelligere. et intelligentia est circularis. sicut dicit Plato siue motus circuli. oportet ergo quod intellectus sit circulus. motus enim circuli circularis est et motus intellectus intelligentia est. Sicut igitur se habet motus ad motum. ita mobile ad mobile. Sicut Plato dicit intelligentia esse circularis. ergo necesse habet dicere intellectum esse circulum. Si autem hoc procedat tunc oportet quod intelligentia intellectus semper aliquid intelligat idem. et prius reflectatur super illud. et hoc oportet ex eo quod intellectus noster est sicut per se circularis celi que semper in idem reuertitur. et hoc quidem falsum est. quia nulla est intelligentia circularis. Si enim esset aliqua talis oportet quod esset aut practica sicut artes mechanice que rotantur de operibus. Aut speculativa quarum finis est veritas scita. Et nos videmus quod omnes practice directe vadunt ad finem suum qui est id quod operatur et persoluitur est per artem. sicut domus aut lectus. et non reuertitur speculatiue aut terminatur rationibus definitionum que sunt principia in ipsis et procedunt directe ad conclusionem. Ratio enim omnis que certa est aut est incomplexa. aut est complexa. et si est quidem incomplexa ipsam habet scientiam quid dicitur rerum que vocatur scientia quod et illa vocatur definitio. Si autem est complexa per ipsum adquirimus scientiam propter quod aliquid inest subiecto. et hoc est demonstratio. et in scientiis intellectiuis non habemus aliud. quod probabiliter est opinio et non intellectus. Demonstraciones autem sunt finite. quia sunt a principio quod est causa dicens propter quod est medium terminus in eis. et finem habent determinatum ad quem procedunt qui est aut conclusio aut syllogismus. Si enim concludantur vltimas conclusiones tunc est status in eis. si autem non concludantur ille. tunc conclusio sumetur in alio syllogismo pro positione. et adiugetur aliud medium et alia maior extremis. et concluditur alia conclusio. et ideo non reuertitur in idem omnino a quo inceperunt. sicut facit circularis celi. Accipiunt enim semper medium aliud et vltimam extremitatem aliam. et procedunt ad finem determinatum. vltimum autem est extremitas. quia extremum et vltimum sunt idem. et sic ab hoc procedit in finem in quo erit status. Circularis autem reflectit se in principium unde incepit. Definitiones autem omnes quibus nos scimus quid est res sunt finite. Quia definitio in generibus primis stant. eo quod extra genus primum nihil vniuocum inuenitur quod in definitione poni possit. ergo intellectus non est circulus.

¶ Amplius autem si eadem circularis multotiens est oportet multotiens intelligere idem

¶ Hic ponit aliam rationem dicens. cum circularis sit circuli reuolutio que multotiens fit sicut reuolutio celi. tunc multotiens intelligeret idem et eueniret ab eadem in idem intelligendo. Cum autem id a quo procedit intellectus sit notum per se. erit idem notum per se. et non notum per se. et sic paradoxia de eodem verificabitur. Si vero dixerit aliquis quod Plato non loquitur secundum veritatem. sed secundum metaphoram et assimilauit intellectum motui circuli. hoc est peccatum in problematibus. quia propter metaphoras non contingit vti rationibus obuiariis.

¶ Adhuc autem intelligentia assimilatur cuidam statui et quieti magis quam motui. eodem autem modo et syllogismus.

¶ Hic philosophus ponit aliam rationem dicens. si dicitur illud non obstat adhuc sequitur inconueniens. quia intellectus magis assimilatur quieti quam motui. et similiter est de syllogismo. Si enim consideretur id in quo quiescit hoc est forma que intenditur per totum motum. et est perfecta cum motus sit actus imperfectus. Intelligere autem non est actus imperfectus sed perfectus. et similiter syllogismus. et ideo magis assimilatur ei in quo quiescit. Nichil enim perfectius est in anima quam intelligere secundum actum et considerare per syllogismum. quoniam hoc est perfectius quam potentia intelligens et quam habitus intelligens. et ideo illa operatio pars est beatitudinis et optimi actus intellectiue admirabiles habens delectationes quibus nihil est preteritum. et ideo etiam de philosopho in. vii. physicoz. Anima in sedendo et quiescendo fit prudens.

¶ Attuero neque beatum quod non facile sed violentum. Si autem est motus ipsius non substantia extra naturam vti que mouebitur. Laboriosum autem est commisceri animam corpori nec possibile absolui.

¶ Hic philosophus ponit aliam rationem dicens. non potest dici quod intellectus sit numerus complexus corpori et non corpus. quia tunc sequitur ad minus quod sit virtus operans in corpore sicut visus in oculo. quia omnis spiritus complexus ad corpus et proportionata est sic corpori imixta quod non operatur sine ipso. eo quod ipsa spiritus est actus corporis vel prius etus. et tunc intelligere non est beatum neque felicitas. quia id non est leue sed est quasi violentum. et ex obligatione corporis in quo est non est aliquid beatitudinis et felicitatis. tale autem est intelligere intellectus si est virtus complexa ad corpus. Si enim motus qui est intelligere est vel intelligentia est extra naturam intellectus. et est a corpore in quo est. tunc laboriosa est actio sicut videre audire et operationes que in organis sunt corporalibus. laboriosus enim est in operatione commisceri corpori. nec habere operationes a corpore absolutam.

¶ Et adhuc fugiendum si quidem melius est intellectum non cum corpore esse. quemadmodum et consuetum est dici et multis videtur

¶ Hic ponit aliam rationem dicens. si anima intellectualis ut de Plato descendit per capricornum a parti stella. et sit in desiderio eius incorporari. ut dicitur. oportet intellectus potius fugere incorporationem. melius enim est intellectus non esse in corpore ita quod sit imixtus ei et non separata habitudo. quam esse cum corpore et incorporatum et imixtum ei in tantum quod non agat sine ipso et hoc quidem consuetum est sic dici et multis videtur. quia etiam verum est quod intellectus nullius corporis est actus et operatio nem in corpore habet libertatem.

¶ Immanifesta autem et circularis ferri celum causa. Neque enim anime substantia causa circulariter ferri anima sed secundum accidens sic mouetur. Neque corpus causa sed magis illi.

¶ Hic philosophus aliam rationem improbat dicitur Platonis dicens quod Plato adhuc peccauit. quia cum diceret celum circulariter moueri non dicit causam manifestam illius motus. Precipue cum ipse ponat celum esse nature ignis. cuius est recte moueri nisi reflectat in circulum iussu dei deorum. et tunc accidit et circulariter moueri et non inuenit ei per se neque etiam anime conuenit substantialiter secundum Platonem circulariter moueri. sed

Libri primi de anima.

Tractatus secundus

fm accūs sic mouet inq̄tū aspect⁹ eiusq̄ natura ē rect⁹ i
circulū est reflexus. Nec potest dici q̄ causa motū anime
sit corpus. q̄ anima potest mouere ⁊ magis causare mo-
tum in corpore q̄ e contrario. Igitur videt ex omnib⁹ his
que dicta sunt animā male dici mouentem se circulariter
et per hoc mouere corpus

¶ Atuero neq; q̄ melius dicitur ⁊ oportebat
ppter hoc deum facere circulariter ferri animā
quia dignius sit ipsi moueri q̄ manere: moue-
ri autē sic q̄ aliter. Quoniā autē huiusmodi in-
tentio est alteris ratioib⁹ magis propria. hanc
quidem dimittamus nūc.

¶ Hic phs iterū reprobat dictū Platōnis dicens q̄ pla-
to nō assignauit causam quare melius dicitur ⁊ magis p̄gru-
it deū deorum animā sic fecisse vt moueretur q̄ quiesce-
ret. nec assignauit causam quare melius est ipsam circula-
riter mouere seipsam q̄ alio motu locali. ⁊ ideo dictū suū
sine causa est ⁊ sine p̄sideratione phis. q̄ phis est causā
fas ostendere eoz que dicūt. Et q̄ hec intentio qua que-
ritur qualiter anima a deo exiit in esse ⁊ qualis sit in seip-
sa vtrū quiescēs vel mota magis ppria est alteris rōnib⁹ q̄
in p̄ma phia sunt. ideo nūc dimittenda est.

¶ Illud autē incōueniens accidit ⁊ huic ratioi
⁊ plurib⁹ que de anima. Copulat em̄ ⁊ ponūt
in corpus aiā nihil determinātes ppter quā
causam ⁊ quō habente corpore. Et tamē vide-
tur hoc vtiq; necessariū esse. ppter em̄ p̄muni-
tatem hoc quidē agit aliud. hoc autē patit. ⁊
hoc quidē mouet. illud autē mouetur. Hoz au-
tem nihil inest adinuicē quibuscūq;. Si autē
solum conātur dicere quale quid sit anima De
suscepto autē corpore nihil.

¶ Hic ponit vltimā rōnem dicens. q̄ huic opinioni ⁊
plurib⁹ alioz accidit vnū p̄mune inconueniens. hoc est. q̄
omnes in hoc pueniūt q̄ aiā copulat corpōi sicut motor
mobili ⁊ actus eius. ⁊ nihil determināt de corpore ppter
quā scz cām ⁊ qualitū dispositionū corpōis sit anima
motor ⁊ actus. ⁊ tū hoc est simplr necēarius. q̄ nō q̄libet
agens agit in hoc patiens. neq; hoc agēs in quodlibet pa-
tiens. ⁊ sicut nō quilibet motor mouet q̄cūq; mobile
sed ppter p̄municatōem ⁊ p̄portionē q̄ est inter hoc agēs
et patiens. illud agit ⁊ hoc patit. ⁊ hoc mouet ⁊ illud mo-
uet. Licet em̄ materia ⁊ forma nō p̄municent in aliq̄ alia
forma vel in aliqua alia materia que sic media inter ea. eo
q̄ nō p̄ medium forma vnif materie tū hec materia ppter
pproprietā p̄uatōnem q̄ est in ea efficitur. ppria materia
huius forme. ⁊ sicut hic motor pprius efficitur huius mo-
ti et hec p̄uatō in essentia est idem forme licet fm esse sit
differens

¶ Adhuc determinatū tanq; p̄tingens sit fm
pythagoricas fabulas quālibet animā quodli-
bet corpus ingredi. Videtur em̄ vnūquodq;
ppriam habere spēm ⁊ formam. Simile itaq;
aliquid dicitur sicut si aliquis dicat tectonicas

in fistulas ingredi. Oportz em̄ artem q̄dem
vti organis. animam autē corpore

¶ Hic phs reprobat istam opinionem amplius dicens
q̄ quidā videntur loqui de anima an si sibi apratū sit q̄d
libet corpus indifferēt dicit em̄ soluz in p̄muni q̄d sit
aiā. q̄ videlicet sit aut sphaera indiuisibilis. aut numerus
mouens se. acti ois aiā sit omni aie eiusdē spēs. ⁊ nihil dis-
cūt de natura corpōis q̄d susceptibile est anime quare scz
hoc habeat figurā equinā. hoc a sininā hoc humanam. et
istā differentiā quā videmus in figura ⁊ situ organoz
et mēbroz diuersificari in quolibet aiāli acti ipsi arbitrent
fabulas pythagore in legib⁹ suis dicitas esse veras. Glos-
sē em̄ pythagoras facere ciues colere pietatē ⁊ iusticiā.
fabulatus est aiās maloz ciuium exire de vno corpore in
aliud corpus deterioris p̄ditionis. ita q̄ anima hominis in-
grederetur corpus leonis vel asini. Quod nullo modo
fieri p̄t fm naturam. qm̄ nō est diuersitas in figuris ⁊ or-
ganis corpōz nisi ppter diuersitatem animaz. q̄ diuersi-
tas materie est ppter diuersitates forme. Sicut em̄ vide-
mus in artib⁹ mechanicis q̄ quelibet querit sua ppria in-
strumenta p̄ que expleat suas operatōes. ⁊ nō p̄t explea-
re alia. Ita est de animalib⁹ diuersis in specie ⁊ in nume-
ro. Architectonica que struit domos querit securim ⁊ do-
labrā. ⁊ nō p̄t p̄ficere opus suū per fistulam vigellam vel
alia instrumenta alterius artis. Ita est etiā q̄ anima leō-
nis querit mēbra leonis sibi p̄ que ⁊ nō p̄ alia p̄t exple-
re suas operatōes. Si ergo debet sciri animarū diuersitas
determinādū est necessario de corpore cuiuslibet aie. ⁊ qui
non determinat de anima pur exigit hoc corpus vel illud
facit acti aliquis in artib⁹ putet architectonicā que est cō-
structio domus. instituat sibi instrumenta tibiūz sicut
fistulas ⁊ folles ⁊ p̄ illas faciat opus domus

¶ Lia autē quedā opinio tradita est de aiā
credibilis quidē multis ⁊ neq; vna mi-
nor his que dicta sunt. Rōnes autē tanquam
directiuas prebens ⁊ in p̄muni factis rōnib⁹
Harmoniam em̄ quandam dicitur Etem har-
moniam temperamentum ⁊ p̄positionez esse
p̄trariorum ⁊ corpus componi ex p̄trarijs.

¶ Istud est aliud capitulum in quo ponit aliam opinio-
nem de anima que conuenit in aliquo cum alijs p̄habitis
⁊ multis fuit credibilis. ⁊ non habet minorem proba-
bilitatem q̄ aliqua dictarum opinionū. Quia inter om-
nes prebet rationes directe phisicas. quando ratōes om-
nium opinionum in p̄muni conferuntur. Dicunt em̄ isti
philosophi. q̄ p̄traria que pueniunt dupliciter se cōplect-
tuntur. Quandoq; em̄ p̄plectūt se non saluatis quali-
tatib⁹ eoz que p̄plectūt. sicut faciūt miscibilia in mixto
et hec vocat mixtio sicut in fine primi perigenes dicitur
Aliqñ vero p̄plectūt se ita q̄ saluantur species ⁊ quali-
tates p̄plexorum. sicut homogenea pueniunt ad hetero-
geneoz constitutionem. sicut os caro ⁊ neruus. ⁊ hmoi in
p̄stitutionem manus. Dicebant igitur q̄ harmonia ⁊ p̄-
positio ⁊ temperamentū p̄mixtionis est anima. eo q̄ vide-
bant oia p̄misceri ⁊ cōponi fm medietatē geometricā. ⁊
hanc medietatem rationem siue p̄portionem tempera-
menti ⁊ compositionis ⁊ mixtionis dicebāt esse animam
Cuius sententie p̄mus defensor fuit Empedocles qui
nullam omnino formā in entib⁹ esse dicebat

De opinionibus

antiquorum

¶ Et quidem harmonia quedam ratio compositio est aut compositio animam aut neutrum possibile est esse horum.

¶ Hic philosophus reprobat hanc opinionem aliquid rationibus dicens harmonia non habet in semetipso. Aut enim harmonia dicitur ipsa ratio proportionis quia commiscetur et componitur mixta et opposita. Aut etiam ipsa mixtio vel oppositio vocatur harmonia. Si autem neutrum istorum est. Quia minor pars quia cum anima habet operationes que non sunt secundum numerum alicuius commiscibilium vel oppositorum mixtio aut ratio non habet prout agendi aliquid quod non reducatur ad miscibilia vel opposita in eodem vel in speciali. igitur non erit anima mixtio vel oppositio. Quia mixtio et oppositio non agunt aliquid nisi vnum quod est secundum actum in quem mixta sunt vel opposita. anima autem omnis agit multa.

Amplius autem mouere non est harmonie anime autem attribuuntur hominibus omnes

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem et est ista. Mouere localiter non est harmonie. Quia aliter omnia mixta ad harmoniam haberent motum localem quo ipsa seipsa mouerent. Si autem maxime sensibile videmus esse motum secundum motum progressum suum. et ideo omnes fere antiqui dixerunt animam esse diffinitam per motum esse. Quia videtur plures non habere animam. sed per se animam esse perfectas.

¶ Congruit autem magis de sanitate dicitur harmonia a ordine de corporis partibus quam de anima. Manifestum autem si aliquid tentauerit reddere passiones et opera anime harmonia quodammodo difficile est adaptare.

¶ Hic ponitur tertia ratio ad idem que est ista. Sanctitas magis conuenit dicitur harmonia quam anima et vniuersaliter omnes potentie sue partes et habitus corporales. quia tales sunt in corpore secundum quod ipsum est mixtum vel oppositum ex contrariis. tales enim sunt diffusi in corpore secundum quantitate corporis et secundum compositum qualitates. quia secundum tales vniuersus est sanior altero. Hoc autem modo non inest anima alicui corpori. ita. si quod vnum sit animam alio secundum quantitate et qualitate mixtorum et oppositorum. Quia licet anima vegetabilis et sensibilis sint partes operantes in corpore et non expletas operationes suas nisi in corpore aliquid preterit non sunt corporee partes modo quod dictus est. et ideo habitus corporalis virtus corporea est. vel qualitas. Anima autem vegetabilis et sensibilis secundum vires suas sunt quidem partes incorporee. sed non corporee. Intellectus vero nec virtus est corporea nec in corpore sed separata. si autem facile manifestat ei quod tentat reddere causas operationum et passionum anime. que vna sit visiva. et alia auditiva. et tertia imaginaria. et contra intellectiva. Cause autem harmonie ille non conuenit. Quia non possumus dicere quod ex abundantia phlegmatis super cholera oppositio oculi habeat visum et quod abundantia cholere super sanguinem in aure sit auditus. et sic de alijs diuersis harmonijs mixtorum et oppositorum. non enim differt imaginatio a reminiscencia in hoc quod plus habeat ossis quam carnis vel conuerso.

Amplius autem dicitur harmonia in duo respiciet maxime quidem propria magnitudinum in habentibus motum et proportionem et rationem ipsorum cum sic congruat ut nullum generum permittat. Hinc autem et eorum quod commiscetur rationem. Neutro quidem igitur modo rationabile. Compositio autem partium corporis multum inuestigabilis est. Dicit enim propositiones partium

et multipliciter sunt. Quia igitur et quod congruit accipe intellectum compositum esse aut et sensitiuum et appetitiuum. Si autem et inconueniens rationem mixtionis esse animam. Non enim eadem habet rationem compositio elementorum secundum quam caro et secundum quam os. accidit igitur multas animas habere et secundum omne corpus. si quidem omnia ex elementis commixtiones sunt. commixtionis autem ratio harmonia anima.

Hic ponitur quarta ratio ad idem et est ista si harmonia diuidatur in duo. scilicet vniuersus harmonia non est anima. Considera autem primo maxime ea que sunt propria harmonie et habet et videamur pro propria magnitudinum que habet motum et rationem sicut sicut et consideremus oppositum harmonie ipsi. que est ex talibus. Quia ille magnitudines tales sic opposite sonant id non contingat accipere aliquid mixtorum vel oppositorum. primo. quia in tali proportione non est ignis sicut et igne primo. ita quod non sit aliquid medium quod plurimum cuiuslibet elementum est cum plurimo alteri et idem vbius ignis est iuxta aquam et cetera elementa et e contrario quodlibet cum quolibet et hec est vna intentio harmonie et est propria. Ab alia autem parte dicitur harmonia proportio que est in rebus miscibilibus et compositibilibus an commiscantur. omnes enim que proportionata sit quilibet cuiuslibet. quia aliter necque misceri necque componi possent ad aliquid vnum constitutum et hec harmonia est in vno quibus miscibilibus et compositibilibus respectu alteri et non est omnium sit mixtorum et oppositorum. et idem non ita proprie dicitur harmonia sicut priori modo dicitur. Sed neutro istorum modorum rationabile est animam dicere harmoniam. Quia mixtura enim et oppositio corporis multum facile inuestigatur. Quis sit in quibuslibet membro sibi vel dissimili. multum enim diuersa sunt diuersorum partium corporis propositiones et manifeste sunt quia in ossibus est plus et est restreitas in carne plus sanguinis. et sic de alijs. Quia tunc ergo cuius membri commixtio vel compositio est intellectus et cuiusmodi alia commixtio vel oppositio sit sensitiua potentia cuius sit appetitiua. et non erit assignare. Si autem ex ista opinione sequitur quod inconueniens est dicere animam esse rationem et proportionem preperamem vel mixture. non enim vna et eadem ratio est harmonie compositum secundum quam est os et secundum quam est caro. Cum ergo multum et diuersa sunt hominibus preperamem rationes in vno corpore animato multum tens sequitur multas inesse animas in eodem corpore ponit si quidem anima esse ratio et harmonia preperamem. corpus autem est ganicum in partibus dissimilibus multas habet tales harmonias. Hec igitur rationes dicte sunt contra eos qui animam harmoniam esse dixerunt.

Inuestigabit autem hoc vniuersus aliquid ab Empedocle. vniuersus quibus horum rationem quadam dicit esse vtrum igitur hec ratio anima autem est magis aliquid cum sit in partibus

Hic specialiter reprobat opinionem Empedocle. dicit quod specialiter ab Empedocle inuestigandum est quod harmonia specialiter sit anima. Dicit enim Empedocle quodlibet corporum mixtorum rationem et harmoniam esse quadam secundum formam quendam igitur est vtrum anima sit illa harmonia siue proportio preperamem que est in singulis membris corporis vel sit anima in mixtis corporibus et membris ex tali mixtura. cuius tunc alterum sit aliquid a mixtura et proportione. Si enim sit mixtura singularum membrorum. tunc inuitabiliter sequitur multas esse animas in vno corpore et eodem. Si autem sit alterum aliquid causatum a mixtura. ad minus ab Empedocle. dicitur debuit assignari.

Amplius autem vtrum concordia cuiuslibet mixtionis causa aut eius que secundum rationem et hoc vtrum ratio est aut alterum aliquid preter rationem. Hec quod dem igitur habent hominibus in dubitationes.

Libri primi de anima.

Hic reprobatur solutio quae ad praedicta potuisset dedisse Empedocle. dicens. Si dicat Empedocle. animam non esse mixturam ipsam sed causari ab ea in membris tunc querendum est ab eo utrum eorum mixtura cuiuslibet membri est causa anime aut simpliciter aliqua que est secundum quandam rationem et proportionem. et si concedat quod quilibet concursus mixtura est causa anime tunc adhuc sequitur in uno corpore esse multas animas. Si autem est aliquis specialis causa tunc debuit illa assignari ab Empedocle.

Si vero alterum est a mixtione. anima quidem igitur carni esse intermittitur et alijs partibus animalis. Adhuc autem si quidem non unaqueque partium habet animam si non est anima ratio compositionis quid est propter quod corpus corrumpitur anima deficiente.

Hic reprobatur alterum membrum praedictae divisionis dicens. Si anima dicat ab Empedocle esse alteram a mixtura membrorum tunc querendum est de ipsa anima utrum ipsa sit ratio quaedam et proportio mixtionis cuiusdam causata a mixtura membrorum. aut est aliquid alterum extra rationem harmonie. Et si quidem dicat quod est mixtura et ratio contemplantis causata ab harmonia corporali membrorum. tunc est praesens oppositio corporis secundum naturam. et secundum esse et hoc non convenit. quia anima est mouens et agens et contrarius. Corpus autem est patiens motus et rectus. Agens autem mouens et regens in omnibus est ante patiens motus et rectus. Si autem dicat quod est alterum extra rationem membrorum harmonie existens. tunc sibi ipsi contradicit et praeter hoc debuit assignare quale quid est illud. Hec igitur opinio tales quales dicere sunt habet contra se oppositioes. paruas autem et paucas habet rationes que induxerunt Empedocle. dicentes quod anima esset harmonia. quare una est quae videbatur Empedocle mirum. si anima non est harmonia carnis et ossis et humidi quare per subtractionem carnis et ossis anima deficit in animali. Adhuc autem si dicat anima non esse in qualibet parte. ita quod quilibet partium habet animam eo quod anima non est ratio et proportio compositionis vel mixturae que est igitur causa quae ista membra corrumpunt quoniam deficit anima et expirat. De autem rationes indignae sunt vel soluantur. Quonia anima non deficit subtracta carne. aut aliquo tali parte quod destruit organum eius et propria materia in qua est. et ideo forma que est anima saluari non potest praeter intellectualem animam que aliquid habet praeter corpus saluans ipsam. Corruptis autem et soluitur harmonia corporis egregie dicitur anima ideo quia anima continet corpus et mixturam eius et ideo continere ablatum. necesse est solui harmoniam compositionis. et compositionis.

Quia igitur non harmoniam possibile est esse animam necque circulariter moueri manifestum ex dictis secundum accidens autem moueri est et moueri seipsam ut moueri quidem in quo est hoc autem moueri ab anima. aliter autem non est possibile moueri secundum locum ipsam.

Hic. per recapitulat dicit. quod quidem igitur non est possibile animae esse harmoniam. et quod non potest circulariter moueri est manifestum ex his que inducta sunt secundum accedens sicut dictum est et contingit animam moueri et mouere quodammodo seipsam. mouet enim corpus in quo est anima et hoc corpus mouetur ab anima et ita mouendo corpus. mouet anima quodammodo seipsam. quia mouentibus nobis necesse est moueri ea quae in nobis sunt. Hoc autem quod dicitur habet dubitationes de intellectu scilicet si erit inferius primo.

Tractatus secundus

Rationabilius autem dubitabit versus aliquis de ipsa tanquam que mouetur in huiusmodi consideras. Dicimus enim animam tristiari gaudere confidere timere Amplius autem irasci et sentire et intelligere. Hec autem omnia motus videtur unde opinabatur aliquis ipsam moueri.

Illud est aliud capitulum in quo improbat illam opinionem que dicit animam esse numerum seipsum mouentem. Dicitur quod rationabilius aliquis accipiet dubitationem an mouet anima considerans ea que nunc inducent. ex illis enim anima forte secundum seipsam moueri videbitur alicui. motu physico qui est alteratio. et qui etiam est in aliquibus cum motu locali. dicimus enim animam tristiari gaudere confidere sperare et timere. Amplius autem irasci et sentire et intelligere. Hec autem omnia videntur dicere motus. et cum haec insunt anime. videbatur alicui animam secundum ipsam moueri. sunt enim omnia ista passiones siue passibiles qualitates illae secundum quod est physica alteratio. ut in vii. physicorum dicitur. Hoc autem non est necesse. Si enim et quod maxime gaudere aut dolere aut intelligere motus sunt et vnumquodque moueri aliquid. Moueri autem est ab anima ut irasci aut timere eo quod corpus quodammodo mouetur. Intelligere autem huiusmodi forsitan alterum aliquid. Horum autem accidunt alia quidem secundum loci mutationem quorundam modorum. alia vero secundum alterationem. Qualia autem et quomodo alterius rationis est Dicere autem irasci animam simile est. Et si aliquis dicat eam tepe-re vel edificare. melius enim fortassis est non debere animam misereri aut addiscere aut intelligere sed boiem anima Hec autem non tanquam motu in illa existente sed aliquo quidem versus ad illam. aliquando quidem ab illa ut sensus quidem ab his. Reminiscencia vero ab illa motus qui sunt in sensibus organibus aut quies.

Hic. per. reprobatur ista opinio dicit. quod non necario sequitur ex his quod anima secundum se alteretur. quia haec non sunt in anima. sed potius ab anima in corpore vel in corpore alioque parte. quae mouet istis passionibus que inducere sunt. Si enim maxime gaudere dolere aut intelligere intellectu possibile quod venit de ignorantia in sciam sunt motus physici. tunc magis contingit moueri vnumquodque membrum quam animam secundum se. sed moueri sic ab anima est sicut irasci. aut timere. ex eo quod anima ex aliqua causa cor sic vel alter moueat quando enim irascitur primo mouet anima cor secundum systolem propter conturbationem. et secundum diastolem propter nocentium repellendum. Quoniam autem timet tunc mouet secundum systolem. Intelligere autem secundum intellectum possibile forsitan autem est huiusmodi quod non sine motu cuiusdam parte corporis exprimit aut forsitan est alter quod dicitur. quoniam secundum quod coequeat et quod coequeat cor non fit sine motu cuiusdam parte corporis. secundum autem quod est in se vnum non coequeans cor fit sine motu corporis. ut postea dicitur. Eorum autem quod sunt cum motu corporis quod dicitur sunt in eo quod secundum locum mouet. Quod systole et diastole sunt in eo quod secundum locum mouet restringendo se et apertendo. Quaedam autem sunt secundum altera ratione ut motus quod est in ipsis passionibus caliditate sanguine vel

Infrigidato Dicere aut qd aia fm seipam moueat irascendo sicut est ac si quis dicat aiam fm se moueri texendo vel edificando. Cu em aliqs rexit vel edificat est ab aia motus. et id qd subicitur motui. z id qd mouet est manus vel pes vl aliqd alioz membroy exterioroy. Et sicut qm irascitur vel timentet vel gaudet est motus ab aia. z qd subicitur motui est cor vel aliud membru interius qd mouet. Et io no facit plus aia qd illud qz ista no dicit nisi in hoc q in istis mouetur membru intersecu occultum. z ideo vulgus credit q in istis mouet aia. In illis aut vident moueri membra exteriora. z io dicunt in talibz moueri corp? vel coniunctus ex corpe et aia. Velius aut dicit totum hoiem misereri aut addiscere aut intelligere qd aiam. qz actioes z opationes sunt suppositoy z ppter coniunctoy fm potentias. z p potentias naturales. que insunt aliqn aie. aliqn corpi. Quado vero dicit hoiem moueri in aia vel p aiam no facit rei motum esse in aia vel p aiam tanqz motus in aia existat. quia si in subiecto qd mouet. sed sunt motus illi dupliciter. aliquid quado em ptingit ab exterioribz vsqz ad ipam. aliqn ar sunt ab ipa vt sensus (q est motus sensibilu speciez) est pertingens ab exterioribz vsqz ad aiam. Reminiscencia at et memoria incipiunt ab aia z veniunt vsqz ad motus sensibiliu speciez que sunt in organis sensiu. z vsqz ad quietes sensuum eo q sensus non semp mouent fm actu.

Intellectus aut videtur in fieri substantia qdam existens z no corrumpi.

Hic ostendit quod aliud est de intellectu di. q intellectus possibilis quo est aia oia intelligibilia in fieri. videt esse qdam suba separata z videt no corrumpi aliquo modo corruptioe corporis. Quod sic ostendit Accipiat ex phisicis intellectus esse potentia. intellectualem forma determinatuz vtens in natura qd est an corporeitate. Tunc arguitur sic. Vis potentia que est aliqd in fieri si dicitur esse aliqd in natura necesse est q ipsa sit p forma dantem esse illi rei naturali distincta z determinata. intellectus aut possibilis e potentia q est oia in fieri fm intellectus cu q sit in natura ista potentia ista forma q est intellectualitas determinata z distincta. q est substantia quedam separata. qz ome separam in genere substantie hns potentia z actu in seipso e substantia. Haletur aut ex pdictis q ipsa est incorporea ante quantitate corporis z contrarietate fm naturam existens. licet no pcedat ipm rpe. Illo fundamento posito. Arguit sic. Nilhil eoz que fm naturam sunt precedentia quedam corruptuntur corruptioe eozum que sequitur ipa. Intellectus siue aia intellectualis sic se bz ad corp? phisicu. q impossibile est ea corrupti corpi phisici corruptioe.

Maxime aut corrumpere vtique ab ea que est in senio debilitate. Nunc aut forte queadmodum in sensitiuis accidit. Si em accipiat senioz oculu iuuenis videbit sicut et iuuenis quare seniu no est in sustinendo aliquid aiam sed i quo sicut in ebrietatibz z infirmitatibz. Intelligere igit z psiderare marcescut alio quoda interi? corrupto ipm aut impassibile est. Intelligere aut et amare z odire no sunt illi? passionez sz huius hntis illud fm qz illud bz. Quare z hoc corrupto no reminiscit neqz amat. no em illi? erant. sz cois. qd quide destructu est. intellectus

aut fortassis diuinu aliquid et impassibile est. Quod quidem igitur non possibile moueri a nimam manifestum ex his. Si autem penitus non mouetur manifestum. qm neqz a seipsa

Hic phs post pdicta demonstrationem adducit persuasionem q psuadet q intellectus non corrumpit corruptioe corporis dicens si intellectus possibilis corrumpere corruptioe corporis. oporteret q etiam alteraretur alteratioe corporis sicut videmus alterari visum. z auditum. et omnes virtutes quaz est comunicatio cum corpore. licet hoc per accidens conueniat ipis virtutibus z per se organis ipaz. Si autem sic alteraretur intellectus hoc eem maxime a debilitate que est a destructioe corruptiois fm naturam. z hec est debilitas senij. In illa autem debilitatur virtutes anime. sed debilitas illa non per se accidit p virtutibus que operantur in organis sed ipis organis sicut dictum est quoniam si senex accipiat p medicinam vel alia compositioem oculum hmoi qui est clarus z purus. ipse videbit sicut iuuenis. ergo hec debilitas que non redundat ad virtutem anime nisi per organum nullo modo attingit virtute incorporea. cui? nullu oino e organu talis ac virt? e intellect? possibilis. Seniu em no e i sustinendo aliquid aiaz sz in sustinendo aliqd corp? in q e aia. Sic et ebrietas z quedam alie infirmitates que oppilant rōnem. non faciunt hoc nisi per alterationes quibus alterant corpus sicut spiritum animale z cerebrum. z hmoi partes alias a quibus accipit intellectus species intelligibiles. Et hec est simpliciter causa q mox quidam delyrant ex inordinatioe z dissolutioe corporis in quo est phantasia. a qua accipit intellectus. quia licet intellectus non comunicet corpori. comunicat tamen cum eo quod comunicat corpori. Et quia sic intellectus est separatus ideo dixerunt quidam q non mouetur per accidens motu corporis. licet hoc sit falsum. eo q aia intellectualis fm veritates vt postea dicit. est vna substantia ex qua sunt quedam potentie q sunt virtutes in corpore et coicantes corpori. Quedam autem non sunt virtutes in corpore que sunt separate propter quod anima intellectualis est in corpore sicut determinata z definita in ipso. non quidem sicut locutus est in loco. sed sicut forma est i sua materia z motor in suo moto qd mouet eum? nihil e extra id quod mouet z io mouetur motu corporis. Intelligere tu ist? intellect? possibilis consumitur in senio z in morte debilitatur sicut patet in delyratioe senum. alio quodam quod non est suum organum corrupto. vel debilitato. z hoc est organu phantasiae z imaginatiois cum quibus comunicat intellectus possibilis fm actum intelligendo. ipsum autem intellectum fm se est impassibile. Intelligere autem fm actum z amare quod est passio concupiscibilis. cuius contrariuz est odire. no sunt passionez aut opera intellectus fm se sum pti qzuis em non sunt sine intellectu. sunt tamen passioes aliarum virtutum anime que habent intellectus ordinem z sunt in ipis fm qz precipant aliquatiter intellectu. z ideo sunt huius vel illius virtutis sensibilis habentis intellectum fm refulcatioem fm qz habent ipm. Quia alias as mare odire z cōsidere z alia q supra inducta sunt no eent ordinabilia ad honestu z turpe in moribz. Propter qd dicit. p. in fine pmi ethicoz. qz rōnale e duplex. scilicet p centia z p participatioem. quorum primum est intellectus. scdm est orediens aliquo modo rationi siue persuasibile ab ea. et ideo corruptus his virtutibus propter corruptionem

Libri primi de aia

organi sui neq; remiscit aliquis neq; amat. Iste em paf siones no erant intellectus fm se sz erat coes aie z coz/ porz. Intellectus aut fm se forsitan est qd diuinu et in/ passibile qd sepatur a corpore. z tunc habebit intellige/ re alterius modi. et alias delectatões quibus nihil e co/ trarium. Redendo igitur ad primu dicendu est. q aia nullo mo motus mouet p se z pbice. Si ar hoc pcedat tanq; veru manifestu est qm neq; a sepa moueri porest

vtum aut his que dicta sunt irrõna / bilius differentie aiam esse nueru se / ipsum mouete. Insunt em his impossibilia. pri mo qd ex ipso moueri accidetia. ppria aut ex eo q dicunt ipam esse numeru. Quo em opoz/ tet intelligere vnitatem mota et a quo et quo im pibilem et indifferentem existentem. Si naq; est mota et mobilis differre oportet.

¶ Istud est aliud capitulu in quo phisiprobat opinionẽ eoz q dixerunt aiam esse numeru seipm mouete dices q irronabilius his opinionib; pdictis dixerunt illi q asseru erunt aiam esse nueru seipm mouete. Quia ad illa positio nez sequunt impossibilia coia. ex illa pre ptingentia. q dis/ cunt aiam seipam mouere. z ex alia pre sequuntur ad eaz impossibilia ppria z spõalia q ptingunt ex hoc q dicunt eã ee nueru. Quia ipõssibilia sunt posita supius. Relin/ gunt igitur videre q impossibilia sequuntur opinione eoz q dis/ cunt aiam ee nueru seipam mouente. z circa hõz indrere pnu. qmõ pgruit intelligere vnitatem moueri pmo. Quia nihil mouet nisi hns situm. si igitur vnitatem mouet ipa habe bit situ. et sic erit aliqd in pnuo. et nõ aliqd in discreto. Qna cuõ oẽ qd mouet necesse sit moueri ab aliq. qd differt ab eo aut eẽntialiter tm. aut eẽntialiter z localiter. quere dum est ab istis qmõ vnitatem mouet ab aliquo differere ab ipa p substantia z locu aut p substantia solu. z tm ipa vnitatem maneat indiuisibilis z indifferens etns p substã/ tia z locu. hoc em nõ est intelligere. Quia si ponat seipam moues tuc erit motiua supius z mobila seipã. z mota et tucõz q differat a seipã substantia. z sic p sbam diui sibilẽ est vnitatem. z hõ est p intellectũ z definitõem vnitatis.

¶ Amplius qm dicunt lineã motã plenũ facere punctũ aut lineã et vnitatem motu linee erunt punctũ aut vnitatem est positõem habes. Pluẽ rus aut aie iam alicubi est positõem habet.

¶ Sic ponit scõdam rõem ad idẽ dices q apud mathe/ maticos coe dcm est q motus pucti facit lineã. et motus linee supficiẽ planã. sz manifestu est ex phisicis qd oẽ qd mouet fm locu. situ hõz cu igitur ponat vnitatem moueri õz q vnitatem situ habeat. q erit idẽ cu puncto qz indiuisibile vnu hns situ est punctus. Sz hõ est ptra mathematicos q dicunt q fluxus pucti facit lineã et nõ nueru. q vnitatem mota qẽ situ hns et idẽ pucto motu suo facit lineã z nõ nueru. nõ igitur dõm est q aia est nuerus moues seipm. sz lineã moues seipam vel supficiẽ. pcellerunt em nccario q nuerus ille que dicunt esse aiam est vbi siue in loco z q hõz positõem qz hõ necesse fuit eos pcedere. pnt motu que at tribuebãt ei z tuc nccario sequuntur iã inducra icõueniẽtia. Amplius at si auferat aliqõ nueru. aut vnitatem reliquit alius nuerus. Plãte at z aialiu multa diuina viuunt et vident eandẽ habere aiam spẽ

Tractatus secundus

Hic ponit terciã rõnem ad idẽ. Dicens si qõ auferat a numero vnitatem vel nueru relinquet alia numeri spẽs et hoc est ideo qz numerus e multitudine numerata p vnu et esse numeri e a discretione spẽs aut nueri e a mẽsura. de terminare multitudinẽ quã pcpue determinat vltia vni/ tas. z iõ cu auferat aliqd v laponit relinquit eã generis nu/ meri q est discretio. sz nõ relinquit eadẽ spẽs. qz spẽs dat ab vnitatem vltima fm qz finit z determinat multitudinem. In pnuis vero sic nõ est qz ex appositione vel depositõẽ nõ causant. sed potius a pnuitate. z illa neq; p appositõẽ apponit. neq; p depositõẽ deponit ppter qd diuisio linee nõ facit aliã spẽm sz em aliã lineã in numero. Sicut aut i his aiais q hnt corpa multũ sita z nõ diuersificata p orgã/ na diuerse figure vel paz hnt diuersitatis in organis coz/ porũ suoz sicut plante z quedã aialia. q sunt lãbri terre et serpentes z anguille qn diuiduntur magis sequuntur diuisiones aiarum suarum modum diuisionis continui q discreti. qz in in vtraq; parte diuisa relinquit aia eadẽ specie. z hoc non fit in numeris. qz magis aia õz dici pun ctus vel lineã vel alia spẽs pnuẽ qritatis qz numerus.

Videbitur aut vtiq; nihil differre dicere vni/ tates aut corpora parua. Et nanq; ex Demo/ criti spheris si fiant puncta. solum autem ma/ neat quantitas. erit aliquid in ipso. Hoc qui/ dem mouens. illud autem quod mouetur si/ cut in magnitudine. Non em ppter hoc qd e in magnitudine differre aut paruitate accidit quod dictu est sed qz quantum.

Hic. p. reprobat eadẽ opinionẽ di. qz taliter dices aiaz eẽ vnitatem se moueres nihil dnt ab eo q õt aiaz eẽ pua corpa. Cur? eã e qz si ponam spheras indiuisibiles qõ õt. Des/ moerit? eẽ aiaz z eẽ pucta ita q nõ remaneat i eis qltas a liq sz qritas sola i qnẽ adhuc õz q i eis differat moues ab eo qd mouet eẽntialit sicut p3 p añdica z hõ accidit i mag nitudine mota qẽ diuisibil. nõ em sedq; qritatẽ eẽ mobis/ se ex hoc q e magna vlt pua. sz ex hõ q e qritas qz sic e diuisi/ sibil. oẽ aut motu e diuisibile vt i sero phisicõz õisuz e. Si igitur vnitatem vel punctus ponatur moueri oportet qz vtrũq; sit qritum z sic vnitatem vel punctu dicet esse cor/ pora parua sicut dixit Democritus.

Unde necesse e aliqd esse motiuũ vnitatum. Si aut in aiali qd moues aia et in nueru. qre nõ moues z qd mouet e aia sz moues solum. Lõtingit at qdãmo hãc vnitatem eẽ. õz em ipsi inesse qndã dãm ad alias. Pucti at solitari q vtiq; differentia erit nisi positio. Si quidẽ igitur sũt altere i corpe vnitates z pucta. in eodẽ erũt vnitates obtinebit ei locu pucti z tm qd phibz i eodẽ eẽ si duo sũt z ifinitas. Quoz ei locõ est indiuisibilis z ipa. Si at i corpe pucta nuerus aie aut si qui eoz q in corpe punctoz numerus aia qre nõ oia hnt aiaz corpa pucta em i oibus videt eẽ z ifinita. Ampliõ at quõ possibile e se pari pucta z absolutu a corpiõ. siquidem nõ di uidantur linee in puncta.

Tractatus

De opinionibus

antiquorum

Hic confirmat amplius improbatōne suam dicens qd adhuc est necessariū mouēs esse aliud essentialiter a motu. Si igitur vnitates sunt motu oportet qd aliqd p essentiam distinctū ab eis sit motuū vnitati. Si ergo aia definiatur essentialiter p esse motuū aialū. aia p essentia alia erit ab vnitatibus. qd nō erit mota sed mouens tm̄. qd nō erit numerus seipm̄ mouens. Etia si aia dicat vnitates vel numerus oportet qd vnitates sit quedā materialis z qd dammō z nō simpliciter vnitates formalis oportet enim qd vnitates que sunt ipa anima habeant aliquas dnam ad alias vnitates que sunt alie res. formalis aut vnitates nō dnt ab alio formali vnitates neqz numerus a numero. decē em̄ canes z decē equi nō differūt p denariū. sed potius p materiam. qd isti sunt canes. z isti sunt equi. Cum igit vnitates cōstituentēs aiam differāt ab alijs vnitatibus cōstituentibus alias res oportet qd nō sunt formales vnitates. puncti em̄ solitarij hoc est fm̄ se accepti que vtiqz erit dnam ab vnitates nisi potentia sola. Cū igit aia nō sit vnitates formales sed vnitates materiales. z vnitates tales nō differāt a punctis aia erit vnitates que sunt puncta. Si igitur dicatur qd altere vnitates sunt in corpe z alia puncta que constituunt corpa qd ille vnitates z puncta que cōstituent aiam. oportet tm̄ qd sint in eodē loco iste z ille. quēlibet em̄ talis obtinebit locū puncti p hoc qd ponunt motu vnitates aie. habēt em̄ tūc necessario sitū sicut z corporis vnitates. vtiqz ergo erunt indiuisibilia hñtia sitū z sic se quis ipa esse in loco vnius puncti. nihil em̄ phibet in eodē loco esse duas vnitates hñtes sitū. si em̄ vna supponatur alteri. nō facit aliā quantitātē cū ipa. z sicut est etia infinite sibi supponant. qd vnitates aie z corporis dnam nō hñt. qd quoz locus est indiuisibilis. z ipa indiuisibilia erūt. z que sunt in vno loco z sunt indiuisibilia. posita eiusdē rōis sūt puncta. z hoc conuenit tam punctis z vnitatibus aiam. qd etia punctis z vnitatibus corpe. Si aut illud pcedat qd scz puncta que sūt in corpe cōstituentia corpe. sunt numerus aie qd pstituit aiam. numerus em̄ qd est aia ex punctis ē que sūt in corpe. tūc qd dū ē ab eis qd nō oia corpa hñt anisimas. cū oia corpa habeāt hmōi corpa sese pstituentia. sicut ipi dicūt. puncta em̄ vt dicūt sūt in oibz corpibz. qd ponūt qd liber corpe. pstituit ex infinitis punctis. Etia sequit ex isto qd nullū aialū motū ex separatōe aie a corpe sicut tm̄ ex resolutione p̄tinui i puncta. igit aie aiatoz nūqz a corpibz absolūtū qd i diuersis locis physice p̄barū ē qd linee z alia cōtinua nō resoluūt i puncta et si in infinitū diuidāt. remanētibus at punctis i cōtinuo aie remanēt i ipis. qd puncta sunt aie sicut cogūt dicere ex sua pōne. Si aut ppter hoc cōcedat qd vnitates materiales qd formale pstituit nūqz quonūerac qd est. tūc se qd qd qd numerus habeat aiam. z sit animal qd est absurdum.

Accidit autem sicut diximus. siquidem idem dicere corpus quoddam subtilium partium ipsam ponentibus sic autem sicut Democritus dicit ab anima moueri propriū inconueniens Siqdem em̄ ē anima in omni eo qd sentit corpe necesse duo in eodē esse corpa si corpus aliqd aia. Numerū aut dicentibus in vno puncto puncta multa. aut omne corpus aiam habere. nisi qdē numerus differēs fiat z aliis ab his qd in corpe punctoz. Accidit at aial moueri a

nūero sicut et democritū dixim⁹ ipm̄ mouere Quid em̄ ē differre dicere sphaeras paruas aut vnitates magnas aut oino vnitates ferri. Vtrobiz em̄ necesse est moueri aial in eo qd mouentur ipse. Complectentibus igitur in vnu numerum et motum. hec quidem accidunt et multa alia hmōi. Non enim solum definitōes anime impossibile est hmōi esse sed et accidēs Manifestum est autem si quis argumentauerit ex ratione hac passiones z opera anime reddere vt cogitatōnes. sensus leticias. tristitias et quecunqz alia hmōi. Sicut enim diximus prius neqz diuinare est facile ex ipsis.

Hic p. ponit alia rōne dicens si aia eēt nūer⁹ tūc seqret i cōueniēs cōe qd accidit dicentibus qd aia ē corpe indiuisibile z ab alia pte accidit incōueniēs p̄p̄riū qd accidit democrito inq̄tū ponit cām qualis dicta est qd moueri est ab aia Si em̄ aia supponat esse corpe. p̄p̄riū ex punctis. tūc cōstringit incōueniēs qd cōtingit illis qd dicūt eā esse corpus subtile z tale incōueniēs ē qd duo corpa sūt in eodē loco. Cū em̄ aia sensibilis sit in toto eo qd sentit z est p̄pres in partibus z tota in toto vbiqz penetrat corpus aiatū sensibilis. z erit quēlibet ps in loco partis corporis. z ipa tota erit in eodē loco cū corpe qd animat. z sic duo corpa erūt in eodē loco. Hoc aut idē incōueniēs accidit dicentibus eā eēt nūmer⁹ motū vel vnitates moras. Numer⁹ em̄ motū necesse est habere sitū z esse eundē punctis. seqt igit qd punctus qui est anime pars quedam. sit in eodem loco cū puncto qui est pars quedam corporis. z sic in vno puncto loci oportet esse multa. z multoz puncta sicut autem se habet locus partis ad partē sic se habet locus totius ad totū et ideo sicut duo puncta quoz vnu est anime z alter corpe sunt in eodem loco. Ita tota anima ex situabilibus punctis constituta in eodem loco erit cum toto corpore ex situabilibus punctis constituto. ergo duo corpa erunt in eodem loco. Aut oportet concedere qd non sit anima in alio corpore nisi ipsa puncta que constituunt ipm̄ corpe sed ex hoc sequitur qd omne corpus sit animatū z habeat animam qz omne corpus pstituit ex punctis nisi quidā nūer⁹ rus differēs esse ponat. z ali⁹ qui sit aia ab eo numero qd est punctozū corpus constituentū. sicut seqtur duo corpa esse in eodē loco. Hoc igit est inconueniens cōe qd accidit simul dicentibus animam esse corpus subtile z animam esse numer⁹ qui mouet propriū aut incōueniēs qd accidit Democrito accidit etia istis non esse aliquā cām motus corporis aiatū nisi numerū motū. z hec est sicut eā sicut posuit Democrit⁹. Quid em̄ ē dicere qd ad cām mot⁹ corpe aiatoz dicere sphaeras paruas motu suo mouere animal z dicere magnificatas p sitū vnitates. aut vtiqz vnitates motu suo mouere corpa aiatā. vtiqz em̄ necesse mouere aial in eo qd illa mouent z sic erit voluntarius mor⁹ aialū neqz hñt i facultate q̄scere sicut moueri tm̄. sicut supra dictū est. Ista sunt igit ipossibilia z multa alia sicut his que accidunt illis qui in vnum complectuntur numerum et motum. non enim solum definitionem anime impossibile est huiusmodi esse sed etiam accidentia propria que sunt anime passiones z proprietates naturales impossibile est attribuere numero. hoc aut facile ē ei qd arguta mēte tentauerit assignare causas proprioz passio-

Libri primi de aia

num et operatum eius ut assignet in eis causas cogitationum et sensuum et letitiam et tristitiam et aliorum quae sunt his similia. Si enim numerus constituit animam tunc diuersitas numerorum constituet vires aie diuersas et opera et passionem. Sicut autem superius deridendo dictum est etiam si cui licentia diuinandi conceditur de tali vnitatum et numerorum diuersitate non erit ei facile in tali diuersitate numeros fingere.

Ribus autem modis traditis scilicet quos definiunt animam alij quidem maxime motum enunciauerunt in mouendo seipsum. Alij autem corpus subtilissimum aut incorporealissimum aliorum. hec autem quas dubitationes et subcontrarietates habent peritimus fere

Hic philosophus summat opiniones antiquorum dicens quod tribus traditis scilicet quae antiqui maxime animam definiunt alij maxime in definitione aie ponunt quod est mouens seipsum. Alij autem corpus subtilissimum aut incorporealissimum inter alia. Qui autem definiunt eam per mouens seipsum tam isti quam illi fuerunt. Sed corpus subtile et incorporeale ponentes animam propter tria diuersificati sunt. Quidam enim non dixerunt eam esse corpus et tamen hoc sequebatur ex eorum positione sicut fuerunt illi qui dixerunt eam esse numerum vel unitates motas. Quia unitates motae necessario habent situm et ideo ipsas sequebatur esse corpora vel aliquid corporis. Secundi fuerunt dicentes eam esse sphaeras indiuisibiles. Tercij dixerunt eam esse harmoniam corporis et hi tamen non directe dicunt eam esse corpus sed corpoream formam. Hec autem quas habent contra se obiectiones dubitationum et quas habent subcontrarietates tam fere dicit Aristoteles peritimus siue executi sumus. Subcontrarietates autem dicunt quoniam rationes se inducentes habuerunt veras licet positio erronea fuerit et ideo praetercundo et abijciendo illas tergitur philosophus.

Relinquitur autem considerare quomodo dicitur ex elementis ipsam esse. Dicunt enim quatinus sentiat ea quae sunt et vnumquodque cognoscat. Necessarium autem est accidere multa et impossibilia rationi. Ponunt enim cognoscere simile simili tanquam aie animam res ponentes. Non sunt autem hec sola. multa vero et alia. Magis autem fortassis infinita numero quae sunt ex his. Ex quibus igitur est vnumquodque horum cognoscere animam et sentire sed compositum non cognoscat neque sentiet ut quid deus homo aut caro aut os. Similiter aut quodlibet aliud compositorum. Non enim quolibet modo se habentia elementa horum vnumquodque sed ratione quadam et compositione sicut Empedocles dicit os et terra. Terra autem bene apta id est bene amplius receptaculis duas ex octo partibus sortita est quatuor aut vulcani ossa autem alba sunt. Nihil igitur profectus est elementa in anima esse nisi et rationes inerunt et compositio. Cognoscat

Trattatus secundus

enim vnumquodque simile. Os autem aut hominem nihil nisi et hec inerunt. Hoc autem quod impossibile sit nihil oportet dicere. Quis enim dubitabit si inerit in anima lapis aut homo. Similiter autem et bonum et non bonum eodem modo et de alijs.

Dicit philosophus persequitur opinionem aliam dicens quod modo considerandum est quomodo anima dicitur esse ex elementis volens. Quod quidam antiquorum ideo dixerunt animam esse ex elementis omnium ut omnia sentiret. et cognoscat vnumquodque eorum per hoc quod est simile illi. Sed necessarium est quod ad istam positionem sequantur multa impossibilia. Ponunt enim quod anima cognoscat simile simili tanquam ponentes res ipsas in anima similes rebus exterioribus quas cognoscit sed certum est quod non solus sunt in rerum natura. quae vocamus elementa vel principia rerum. sed sunt multa alia ab eis. magis autem fortasse sunt infinita. ad minus potentia et successione quae sunt ex elementis. quorum vnumquodque anima cognoscit. primum cognitionem habens de eorum quolibet. Et si anima cognoscat et sentiat elementa ex quibus est vnumquodque eorum quae sunt ex eis. adhuc dubium est quod propter hoc sentiet compositum ex illis ut quis deus Jupiter. vel sol. aut quid homo. caro vel os et sic de alijs compositis. non enim sufficit ad hoc ut cognoscat compositum cognoscere ex quibus est compositum sed ex quibus et qualibus est. hoc est in qua proportione componantur. et quae sit ratio compositionis eorum in hoc et in illo. non enim elementa quolibet modo se habentia componunt vnumquodque compositorum. sed determinata ratione ne proportionis et determinata compositioe quae diuersificantur secundum vnumquodque sicut et Empedocles dicit quod os componitur ex quattuor elementis. ita quod ipsum est humus siue terra coaptata alijs elementis in amplis partibus. Amplius autem dicit poros siue vasa quia terra grossa est et non nisi in amplis partibus capi potest et amplioribus partibus indiget quibus coaptetur quam cetera elementa est. Talis est autem secundum Empedoclem proportio compositioe eius quod duas ex octo partibus habet terre cuius propria est nigredo siue situatio luminis. et quattuor ex octo dedit vulcano siue igni qui est res alba et calida ut idem dicit et ideo vinctibus proprietatibus ignis super proprietates terre. ossa sunt facta alba et dura. Et nam autem proprietatem ex octo dedit aquae et vna aeri. Si igitur vnumquodque aliorum similiter habet determinatam proportionem et compositioem ex qua oportet ipsum cognoscere si per seum simile cognoscat debeat. tunc nihil est profectus dicere elementa esse in anima. nisi rationes proportionum quibus componuntur res. inesse dicantur. et nisi etiam realiter in anima esse possit natur ipsa rerum compositio. et hoc est ideo quod dicitur quod anima cognoscit vnumquodque quod est sibi simile secundum rem et naturam. Os igitur et hominem non cognoscat nisi et hec inesse dicantur. Quod autem impossibile est omnia entia simplicia et composita esse in anima nemo dubitat nec vnumquodque aliquis dubitauit. nullus enim praetercunq; imperitus dicit quod lapis secundum esse lapideus sit in anima et bonum secundum esse boni. et alius secundum esse alius.

Amplius autem cum multipliciter id quod est significat aliud quidem hoc aliquid aliud quantitatem aut qualitatem aut et quoddam aliud diuisorum predicamentorum vtrumque

oibus erit aia aut no. sed no vident coia z om
niu elemeta. Si igit qcumq substantiaz sunt
ex his solu Quo igit pgnoscer z alioz vnuq
qz aut dicet vniuscuiusq generis ee elemeta z
pncipia ppria ex qbus aiam p stare Erut q qli
tas z qnitas z substantia Sed impossibile est
ex qnitate elemetis ee substantia z no qnitate
dicentibz itaqz ex oibz bec z hmoi alia accidit

Hic pfirmat hoc qd dicitur est di. Lu ens dicit multu
pluriter ita q aliud feat substantia z aliud ad aliqd. aliq
quitate aliud qualitate qrendu est. vnuq ex oibus illis
erit aia vel non. Qz aut no sit ex oibus videt ex h q oia
ponit ee ex elemetis. z no sunt aliq elemeta q sunt coiter
oim pdicamentoz Querendu est igit vtru ex his solis e
qcumq sunt elemeta substantiaz. z si hoc def tuc qrit quo
cognoscer quidditate alioz genex. z vniuscuiusq qd est
in illis generibz. cu dicat q no cognoscer nisi simile simili.
tunc em nihil in se hz qd sit simile his q sunt in alijs gene
ribus. opz igit eos ex duobz vnu eligere scz q aut dicat
aiam no cognoscere res alioz genex. aut q dicat q sunt
diuersa principia z elemeta vniuscuiusq generis. z q aia
cognoscat z pponit ex illis. erit igit aia fm hoc in pre qly
tas. in pre qnitas. in pre substantia. z sic de alijs pdica
mentis. z erit eentia qd p dicitur pdicamentu z no accidera
liter. z sic no erit pdicatio accentalis qn quaitas vel qua
litas pdicat de aliq qd coitutu est ex pncipijs qnitaris
vel qualitaris sicut qn dicitur de linea q est quaitas vel calo
re q sit qntas Sed impossibile est aiam quaitate vel q
litate esse. Quia ab oibus fere supponit q aia est substan
tia z impossibile est q id qd est suba pstituat ab elemetis
qntaris vel qualitaris. qn potius quaitas pstituit ex ele
metis qnitaris. z qualitas ab elemetis qntaris. nec ali
qd sit vnu eentia ab elemetis sube sit. z ex elemetis alioz
ru pdicamentoz Accis em est in suba no sicut quedā ps
qdditate eius. sed sicut qdā dispositio q pnt inesse z non
in esse Ista igit sunt altera incouenientia q ptingit his q
dicunt aiam esse ex omnibus entibus

Inconueniens aut est dicere qdem impossibi
le ee sile a simili. sentire aut sile sili z cognosce
re sile sili. sentire aut pati aliqd z facere z moue
ri ponit sili aut cognoscere z intelligere Dul
tas aut dubitatioes z difficultates hnt ipo di
cere sicut Empe. quod corpis elemetis singu
la cognoscunt z ad sile testat quod nuc dicitu e
Quocunq em insunt in aialiu corpibus simpli
citer terre vt ossa nerui pili nihil sentire viden
tur quare neqz similia z tn coueniret

Hic p. on dit q phi pdicti dixerut impossibilia Quia
dixerit q impossibile est sile a sili pati i natura. sed potius
pntariu pati a pntario sp. z cu hoc dicit q non cognoscat
aia nisi sibi sile cu em ipi dicit sicut etia veritas est vt in se
tudo dicit q sentire est aliqd pati z etia moueri Ome em
sentire est recipe spem sensibile Et passio dz a patin in gre
co qd est recipe in latino Si em sentire quoddā pati est.
et sentire est sile sili. pati q quoddā a suo sili. non igit im
possibile est simile a sili pati. sed semp a pntario Qz at ml
tas hz dubitatioes z difficultates ita dicere sicut dz Em

pedo. scz q oia que cognoscunt p corpea elemeta cognos
cunt q sunt principia oim. z ad sile cognoscat ome qd cog
noscat vnu qd nuc dicitu est testat Qz at pntaria subipis
dicunt testat q hoc ambigue z no fm expssam veritatem
dicitu est. qcumqz mebra in corpibus aialiu sunt simpli ter
rea sicut ossa fere nihil sentiut qm nullu eoz. sentit nisi den
tes q quandā hnt medietate in tactu Herut at hz sentia
tn magni nerui q sunt ligameta ossiu admittit nihil sens
tut q sunt magis terrestres. pti vero siue crines vlr nihil
sentit. z sili vngues z tn talibus pueniret sentire. si veruz
diceret Empe. q terra sentimus terra.

Amplius aut vnuquodqz principioz igno
rantia pluriu qz intelligetia existet Cognoscer
quid ee elemetis. z no sunt aliq elemeta q sunt coiter
oia em alia Accidit aut z Empedocli insipien
tissimu esse deū. Solus em elementoz vnum
non cognoscer discordiam. mortalia autē om
nia Ex omnibus em vnuquodqz est.

Hic ponit roem pfirmate improbarionez pntis dicit
di. cu ome principiu quato fuerit vniuersalius z pus raro
plura dnt sciri p ipm. sed tur fm Empe. totu pntariu si ele
menta sunt pncipia scedi. Quia sed tur q ex vno elemēto
in aia no sent nisi vnu cui ipm simile est. ad omnia vero alia
magis e ca ignoratie. ppter dissimilitudine. q vnuqzqz pn
cipioz fm Empe. magis erit ca ignoratie q scie. q elemē
ta no sunt pma principia ad sciendū Sed tur ex opinione
Empe. q celu qd ipse dixit esse deū sit insipientissimu. Qz
dixit q celu no pponit nisi ex quinqz. hoc est igne aere aq
terra z coocordia. z io qz ex discordia no pponit io similitu
dine ad discordia no hz z ignorat discordia Mortalia at
cogscut oia eo q ex sex pncipijs (q st elemeta) oia pponu
tur Ex quinqz nāqz supradictis z discordia coposita sunt
omia mortalia vt dicit Empedocles

Omīno aut ppter quā causam nō omnia ha
bent aiam qui sunt. Omī omnia aut elementa
ex elemēto aut vno aut pluribz aut oibz Accē
em est vnu aliqd pgnoscere aut qdam aut oia.

Hic p. ponit alia roem qua improbat pdicta positioez
di. q si dem Empe. est verū maxime qrendū est. qre no oia
hnt aiam tam simplicia qz pposita Si em elementū est ca
pgnitionis in alio qd ppositū est. tuc multo magz erit p
noscitū in se ipo Lu igit oia corpa fm Empe. aut sunt
elementū aut ex elemēto. z si ex elemēto sunt aut stz ex vno
aut ex pluribus aut ex oibus. videt q oia corpa sunt cog
noscitū aut vnius aut quozundā aut oim corpoz. igit
omnia videntur habere animas

Dubitabit aut vt iqz aliqz z quid est vnu fa
ciens ipsa Materie em nō compantur elemē
ta Maxime aut propriū est illud continēs qd
cumqz est. Anima aut aliqd est melius z anti
quius impossibile est. impossibilius at adhuc
intellectu Rōnabiliū at esse hūc nobilissi
mum aut diuinum fm naturam. Elementa at
dicunt esse pma entium

Hic ponit ad idē alia rō z est ista. Elemēta siue corpa
simplicia pnt materie cui? nō est viuere. q dubiu est qd
fm Empe. ista q etiam stz pntaria vniat z in viuere in cor
p

corpe qd aiatu dicitur simul teneat elementa. Quod dicitur qd est forma animatoz illa vnit corpa aiata. z illa forma est nobilitas er melius qd desiderat a materia. Sed oes q ponit aiam esse. dicit q nihil est nobilitas z antiquus qd aia. Nobilitas qdem ex eo. qz ipa est diuina quiddam appetibile qd a materia desiderat. Antiquus aut qz ipa pot est definitio z intentione efficietis. z hec pcpue puenit intellectuali aie q est suba diuina ens an oem pparietate z corporeitate fm oz dine nature. si igit aia cet ex elementis tuc elementa eent pot ra aia sicut pstitues pus est pstituto. z hoc no pt dici.

Omnes aut z q ex eo quod cognoscit z sentit aia q sunt ex elementis dicitur ipam et q maxime motiuu no de omni dicitur aia. Neqz em sentitina omnia motiua. Vident em esse quedam animaliu mouetia fm locu z tm videt hoc solo motu mouere anima animal

Hic ponit alia roem di. q omnes dicetes aiam ee ex elementis rephendunt ex eo q cognoscat et sentiat ea q sunt entia in natura. z sicut illi q dicitur ea definiti magis p motiu esse de eo q insufficienter sunt locuti de aia. no em omnia sensitua mouent fm locu. pcedendo de vno loco in aliu. licet forte moueant motu dilatatois z pstrictois oia q habent aiam sensibile. hoc em motu nullu illoz caret q sensus tactus hnt. z ille solus est q sufficit ad pstitutione aial sensibile aiam hntis. Similr no oia motiua sui ipoz fm locu sunt scia siue cognosctia. qz scire est hntiu intellecti. Vt vero mouent fm locu q sciam z intellecti no hnt. aiaz roz aut ee ee motiuu fm locu est falsum. z qm aia definit p motiuu in loco tuc de motu locali pgressiuo intelligitur. Quia hoc solo motu videt aia mouere corpus. alteratioe em mouet a qualitatibz pmiss. augmctiem et decemcti ee est cubus. q ingredit z no sola aia. Similr etia qdunqz dicitur intellecti z sensum ee ex elementis. non de omni dicunt aia. z hoc pat; Quia plare videntur viuere z non pcepti pare loci mutatione neqz sensum. pcpue fm qz sensus est pgnitio sensibilu. Quauis em Isaac in li de elementis dicit car plaras hie sensum. ipe tm dicit q ille sensus no est nisi natural tact. z tact elemeti z est sine cognioe. Et forte no ver de Isaac. qz no est tm gust? tact? z tact? alimeti. sed etia nutritina separa a sensibili. magis ragit nutrimento. p hoc q vltimu radice est infixu in nutrimento z trahit ipm ex vi nutritie z caloris q stz in radice. hoc tm qz sine appetitu naturali no fit. z qz radices stz ori stles in trahedo nutrimentu. mouit Isaac ad hoc q dixit plantas hie duos sensus naturales. qui sunt gustus z tactus

Similr aut z qdunqz intellectiuu z sensituum ex elementis faciunt. Vident em plante viuere no picipates loci mutatoe neqz sensu et aialiu multa intelligentia no habere. Si aut ali quis z hec segregauerit posuerit qz intellectum ptem aliquam aie. sicut aut z sensituum neqz vti qz sic dicit de omni anima neqz de tota neqz de vna. Hoc aut sustinuit z q est in orphanicis vocatis carminibus ro. Dicit em aiam ex toto ingredi respiramentu que fert a ventis. No possibile itaqz platis hoc accidere neqz animalium quibusdam. siquidem non omnia respirat. hoc

autem latuit sic opinantes

Hic p. firmat h qd dixit di. q illi q dicitur intellecti sensum cari ex eisdem elementis diminue dicit de aia. Vt videm q multa stz aialia sensum qd de hntia z no intelligenti. Si vero qd sensum z intellecti segregauerit ita q sint diuerse pres eiusde aie z pcessent q ista aia intelliges z senties hz suu intelligere z sentire ex elementis ex qd e. no adhuc fmo pfectus. Vt fmo ille no est de omni aia. qz no e de vegetatia neqz est de tota aia qz no est de mobilibz fz locu qd est ois aie hntis intelligentia z sensum. neqz e etia de vna aia qdunqz sit illa. qz nulla est tal aia q tm intelligat z sentiat. z nihil aliud operatur. Hanc aut eandem rephesione sustinet opio q tangit in carminibz q facit. Ophyeus Is em dixit q totu id qd nos pmet h est aer qd est plenu dijs qz vocant aiaz q ingrediunt z afferunt ad nos resp rantiu veteris p anhelitu. dulciores tm esse aiam zephyru alioz ventoz eo q nubes pellat z molliat aurā. Is em no de omni aia dixit sicut neqz alij. qz no est possibile hoc accidere platis q afferat sic aiam. neqz etia in multis aialibz que no respirat. qz no respirat nisi aial ambulās multu habēs sanguine. hoc aut latuit sic opinantes

Si vero ex elementis aiam facere opz. nihil opz ex oibz Sufficiens em est altera ps pparietatis seipam dijudicare z opposita Recto em et ipis obliquu pgnoscim. Iudex em vtrozū q ea no e rco. Obliquu at neqz suip? neqz rco

Hic ont p dictos sic dicetes fuisse supfluos. Sic em di minuti stz in doctrina aie sic in caus qz ponebat stz super sui. Dixerūt em cam pgnitiois oim ee q aia e ex oibz elementis hnt in se qitates oim elementoz. z h e supfluu. Vt etia si pcedat q oz dicere aiaz ee ex elementis. no oz tm q co sstiat ex oibz. Vt cu tria reducāt in puatoem z hnti fme cam. sufficiens e altera ps pparietatis (q. e p modū habite) ad dijudicandū z pgnoscendū seipam z oppositu qd e p puatois. Et h in snt pt ondi. qz in geometricis p definitioe rei scim? z ipz. qd e rem z qd obliquu. Lanō em q res gula sonat. e id p qd habet iudiciū de vtrozq. Obliquus at cu sit puatio rei neqz e pn? siue iudex sui ipi? pgnitiois nis. neqz alterius qd sibi opponit p modū habitus. Et si multi modo est in qualitatibz elementoz.

Et in toto at qdā ipam miscere dicit. vñ fortassis z Thales opinatus e oia ee plena dijs. Hoc at hz qdā dubitatioes. ppt quā em caz in aere aut in igne aia cū sit no facit aial in mixto z hoc in his melior ee putata. Queret enim vtiqz aliqs quā ob caz q in aere aia ea q in aia libo melior z imortalioz. Accidit at vtrobiqz in conuenies z irōnabile. Et nāqz dicere aial igne aut aere magis irōnabiliū e. Et no dicere aialia cū aia insit in conuenies est.

Hic ponit sedaz opione di. q stz qdā p hz q dicitur aiaz misceri in toto vniuerso. ea in elementis ea ee ponetes fm elementatis. ex q pone etia p. Ital? q de italia fuit. Empe cam sumpsit sue opionis. dices oia ee plena dijs eo q idex dicebat ee deū noym z materia pma siue materia vniuerso. Hic at hnt qdā spēales ptra se opiones. Quaz pma e q aia sit in elemēto simplici qd e ignis v aer qre no fa cit ipm aial cogitces z senties. h em murū videt cū videt

simplicioris corpis. qd est ea alioz corpoy esse debere no...

Opinari at videt aiaz ee et in his qm totuz...

Hic p. ponit motuū coz. q dixerūt aiam ee in elementz...

Si aut aer qde discerpit silis spai. aia aut...

Hic p. reprobat pdicta rōnem di. Si aer distriet vel...

Unia aut cognoscere aie est z sentire et...

pluribus aut in omnibus aut in alia aliq ca

Hic plus piter determinat de ptibus aime fm opio...

et nucce que descendit p spondiles dorſi a qbus oriuntur nerſi
 ui motui. Quere vero qdam attribuit fm vnam partē
 istaz partium que est vegetabilis sicut Dionisius pbus
 diffiniens vitam dicit q est motus generis nutritibilis natuſ
 ram assequēs Alij aut vt Plato dixit viuere esse fm aliaz
 causam que sita est in corde z mſtuit vitam corpi p arteriſ
 as fm spūm qui vehit vitam Alij vero cōmuniter dixerūt
 vitam inesse fm quāliter p dicitaz potentiaz Illi autē q di
 xerunt aiām in eodem corpe partitā esse p diuersas essent
 ias rōnes habent vel habebāt Quia qcunq; separata inue
 niuntur loco z subiecto aliquādo fm naturā z fm essent
 iam diuersa sunt. etiam quādo in eodē cōtinente ea inue
 niunt. Inuenimus autē aliquādo vegetatiuū sine sensu
 et motuo fm locum z sine concupiscentia sicut in plantis
 In qbusdam autē inuenimus sensitiuū sine motuo fm lo
 cum. vt in spongia z ostrea z conchyliis qbusdam. Ali
 ter aut inuenimus motiuū fm locum absq; sensu sicut in
 intelligentiſ. in qbus etiam nō est concupiscentia z deli
 teratio z appetitus. eo q nullius egent fm naturā Cum
 igitur p dicitaz sunt separata fm locum z subiectū. constat q
 sunt diuerſe essentia z nature Amplius aut qm que in cor
 pore sunt fm diuersas differentias rōis sunt diuersa in es
 sentia z natura Est autē pmo fm tempus vegetari et ali
 mento vt q cōcupiscere z sentire z mouere fm locum. et
 pbus est cōcupiscere q mouere fm locum motu pcedente
 de loco ad locum. z prius sunt ista q intelligere. ergo ista
 omnia diuſam vidētur habere in esse z natura. Amplius. q
 emq; in diuersis z diuersaz cōmixtionū corpibus subiecta
 sua grunt. diuersa sunt in esse z natura. quia sicut se habet
 susceptibile ad susceptibile ita se hz pfectio suscepta vnus
 ad pfectionem susceptam ab altero. Sic autē se habent sus
 ceptus inducere aie. eo q vna est in cerebro. altera in epate.
 et tertia in alteriusmodi cōmixtionis z cōpōnis mēbro
 habet suscipi. igitur ipse sunt diuerſe in esse z substantia et
 natura Hec autē p dicitaz induxit pmo pythagoras z in tā
 tum eis p buit assensum q diuersa dixit esse pgregata aia
 lia in vno animal. Ita q dixit epate esse animal z matricem
 aliud animal. z cor aliud animal principale inter illa. z cereb
 rum obtinere locū sublimis celestis animalis. Et postea
 veniens Plato corripit errores in pte z non in toto. Dixit
 em hęc omnia diuersas esse substantias fm situm z esse. sz ta
 men vnam aiām. z ideo pstituere vnu aial eo q pueniāt
 omnia in animādo Animatum em anima pfecta debet ha
 bere z cognitionē z appetitū z motum z vegetatiōem. pro
 pter quod dixit Plato. q hęc diuidūtur licet sint substantie
 diuerſe. tamē non sunt nisi ptes aie Quia non animāt rē
 fm pfectum modū animatiōis. q est vt ipse dixit ex hoc q
 alicui conueniāt omnia illa qbus animatū differēt ab inani
 mato. Et hunc errorem sequunt qdam philosophoz latino
 rum pcpue in vegetabili sensibili z rōnali q dicunt esse di
 uersas substantias z vnam aiām in corpe hominis. adducēs
 res in astipulationem sue positiois hoc quod pbs. xvi. de
 animalibus dicit q non est viuū z animal simul

Dicunt itaq; qdam partibilem ipsam et alio
 autem intelligere alio qdem cōcupiscere Quid
 igitur continet animā si partibilis est apta na
 ta. Non em vtq; corpus videtur. videtur emz
 contrariū magis aima corpus cōtinere. Egre
 diente em expirat z marcescit. Si igitur alterū

aliquid vnaz ipam facit illud maximē vtq; ente
 anima. Oportebit autē iterum z illud querere.
 vtrum vnū aut multipartiū sit. Siqdem enim
 vnū est propter quod nō mox z animā vnum.
 Si vero diuisibile iteruz ratio queret quid est
 continens z sic vtq; procedet in infinitum.

Hic pbus reprobat p dicitam opinionem dicens q ho
 mo in quo sunt omnia p dicitaz scz intellectus z sensus. zc est
 aliquod vnum in natura. tale aut vnum non fit vnum a
 plurib; vt plura sunt. oportet ergo q illa sunt vnita. Que
 rēdum igitur est ab eis quid continet z vnit aiām si ipsa
 de sui natura apta nata est esse partibilis z pta vt vnus
 faciat Et non potest dici q vnus illa sit corpus. Q; cor
 pus non cōtinet z vnit animā. sed e conuerso anima ē que
 vnit z continet corpus Locus signum est. quia aia egres
 diente p mores de corpore. corpus statim incipit deperdes
 re vnionem z cōtinuitatem suā. tunc em pmo ex ipso ex
 pirat calidum. quod secū ad supficem educit continuans
 humidū. z sic marcescit z dissoluit corpus igitur non vnt
 unur nec faciūt vnum ex hoc q cōtinetur in corpe vno.
 sed potius vnū aliquid erit qd continet. corpus ergo vnus
 unur in aliquo in corpore Querendū igit est vtrum illud
 sit substantia vt accidēs Si dicatur scdm tūc accidēs vnit
 substantiā quod est maximū incōueniens. Q; nulla mul
 titudo substantiaz reducitur ad accidēs. sed omnis multi
 tudo accidentiū ad substantiā reducitur sicut ad vnus.
 Adhuc autē illud accūs vel erit cōmuniter accūs. aut acci
 dens inseparabile. Si est cōiter accūs tunc poterūt esse sine
 illo z tunc sz pla vt plura. igit plura vt plura pstituūt vnū
 qd est intelligibile Si autē accūs inseparabile ab eis. tūc nun
 q; ptinget ea separari quod ad sensum est falsus. Quia sepe
 ista in diuersis repant subiectis Adhuc si vnū sint in acci
 dente tunc cū faciens vnū aliquid qd est hō vel leo sit acci
 dens. homo igitur z leo z cetera aialia non erunt sigillatī
 vnū substantiā. sed accidentaliter. quod ridiculosum ē Si
 vero detur vt dicit Aristoteles q vnus ea que sunt in vno
 corpe sit forma substantialis q sit altera a substantia ipsoruz.
 tunc scitur illud vnus esse aiam q ista Quia in
 hoc solo differt aima ab alia forma naturali. q ipsa vna in
 se existens p diuersas potentias diuersa agit in eo. cuius
 ipsa est pfectio Itaq; illoz quodlibet agit p se Cetera au
 tem forme naturales cōtialiter z p se nō faciunt nisi vnū
 sicut calidum calefacit. frigidū frigefacit. De illo aut vn
 ente ea que supra p memorata sunt. qrem? vtrum sit mul
 tarum partū non vnitaz. aut simplr substantia vna. Et
 siqdem diuersarum partū oportebit et ipm habere aliq
 vnus. z hoc procedet in infinitum nisi stetur in aliq vno
 quod nō est diuersarū partū Si aut statur in aliquo vno
 tali tunc necesse est dicere q mox sine altero aliquo vnus
 vna est substantia que est aia. q vnit in se diuersas potēt
 as. q supra sunt cōmemorate. Quia melius est mox fieri p
 vnū q; p aliud. Cetera substantia magis vnit p pteaz
 res q; aliquid aliud posterus substantia sumptum

Dubitabit autem aliquis et de ipsius partē
 bus quam positionem habet vnaqueq; in cor
 pore. Si em tota anima omne corpus continet
 continet z partium vnamquāq; continere ali
 quid corporis. Hoc autem assimilatur impo
 sibili. Qualem em partem aut quomodo intel

De anima

lectus continebit graue est z fingere

Hic phis p̄ter cōtinuat p̄dicta dicens. q̄ aliq̄s dubitabit quā potestare habet quelibet p̄tium anime in corpe et hoc est q̄rere vtrum habeat potestare p̄tis potestatiue q̄ est quasi pars integralis aie potestatiue. ita q̄ vniciens potestates p̄ticulares sit vna substātia anime s̄m esse. aut ita sit q̄ quelibet pars anime potestare habeat totius anime. et vniciens eas non sit nisi quedā cōmunitio rō z s̄m rem que libet pars sit q̄dam aia totum illud habēs quod habet anima Et si q̄dem dicat q̄ vnaqueq̄ p̄tium non habet nisi p̄ticulare potentiā. tunc oportet q̄ sicut anima cōtinet totū corpus q̄ sic quelibet pars potestatis eius aliquā p̄tineat p̄tem corpis. z exerceat in illa suam opationem. z hoc non cōueniens est. q̄ aia d̄ forma p̄ticiens corpus. z tunc ipsa nō colligit nisi ex potestarijs corpis p̄ticularijs p̄tes corpis p̄tinentijs. z si hoc concedat tūc videt seq̄ impossibilitē. q̄ qualem p̄tem aut quō cōtineat graue est fingere

Videtur em̄ z plante viuere diuise z animalū quādam incisoz tanq̄ eandem habētia animā specie et si nō numero. vnaqueq̄ q̄dem em̄ p̄tium sensum habet z mouet s̄m locum in q̄dam tēpus. Si autē non p̄manet nullū incōueniens est. Instrumenta em̄ non habent q̄bus saluent naturam. sed nihil minus in vtraq̄ partū om̄es existūt p̄tes aie. z similis sp̄ei sunt ad inuicē z toti. Ad inuicē q̄dem sicut q̄ nō sepabiles sunt. Toti autē anime tanq̄ indiuisibili existente. videtur autē z que in plantis anima p̄ticipium quoddā esse. Hac em̄ sola p̄municant et aialia z plante Et ipsa q̄dem separata a sensibili p̄ncipio. sensum autē nullum sine hac habet

Hic phis amplius p̄bat q̄ aia est diuisibilis in diuersas p̄tes corpis dicens. q̄ plante q̄ sunt q̄dam aialia videtur viuere z vbiq̄ habere om̄i facultate aie vegetatiue. et licet in radice sola trahat cibū. tñ virtutē z facultatē trahendi cibū habet in ramis. z hoc ps̄ q̄m diuidit z insigitur terre. tñ em̄ in ramo trahit sicut in radice. sicut est in his aialibus que anulosa vel rugosa dicunt que si diuidant vtraq̄ ps̄ retinet aiam sensibilem. z mortuā s̄m locuz. z sunt iste aie eodem sp̄ei. licet sint numero diuersē. z videtur q̄ vtraq̄ q̄ etiā ps̄ habeat virtutem gustatiuā z cibi receptiuam. si autē nō p̄ficiunt tractū cibi hoc nō est incōueniens. q̄ h̄ p̄tingit p̄ accūs. nō em̄ est hoc ex defectu virtutis aie. quā nō habet vtraq̄ ps̄. sed q̄ deficit ei organū corpale quod in plāta vbiq̄ aptat. p̄pter homogeneitatem plantaz. sed nō sic vbiq̄ p̄ aptari in aiali p̄pter suaz p̄tium heterogeneitatem. vñ licet nō habeat instrumenta q̄bus saluet in natura. tñ aima p̄fecta s̄m om̄es vires videt vtriq̄ p̄tī incē. et siles sp̄ei sunt aie p̄tium ad inuicē. z etiā toti sunt similes Quia nō habuit plus tota s̄m q̄ ps̄ altera diuidēs eam. tota ergo ante q̄ esset separata. z aie p̄tium sunt siles ad inuicē et hoc est ac si tota q̄ corpus est s̄m nō diuisum esset diuisibilis p̄ sp̄ei. Quod autē est diuisibile p̄ sp̄ei est ratio cōmunitis vna. s̄ diuisio aie in p̄tes est diuisio in sp̄ei. sicut si diuideret animal in hoīem z afinū. z nō est sicut diuisio subiecti in potētijs z p̄tētiates naturales sicut diuidit ignis in calidū rarū z lucidum. vel pomū in odorem calozē z saporem. Si vero quis diceret q̄ in plantis in q̄bus maxime

Aristotelis.

sic h̄mōi diuisio non est aia. manifestū est q̄ hoc falsum est Et in plātis videt ad sensum inesse quoddā p̄ticipium formale qd̄ nō est forma corporea agēs tñ vnū. sed virtus incorporea. tñ in corpe agens diuersa. z hoc est aia vegetabilis qua sola cōciant simul aialia z plante. z ipsa q̄dem vegetabilis qua sola cōciant simul aialia z plante. z ipsa q̄dez vegetabilis separatur s̄m esse aliq̄ a sensibili p̄ncipio q̄m est in plantis sine sensu ad sensibile nō separatur ab ipsa. q̄ nihil est quod h̄z sensum qui etiam habeat aiam vegetabilem vt manifestū est in oibus animalibus ex opibus aialū z deductōe deductoz sup̄ia. Et sic posite s̄z opiones diuersorū antiquoz phoz de aia que patēt s̄m aliq̄s in his s̄libz

Sic sunt ponentes aiam p̄ticipi sapientes
Ignē democritus. atomos leu. pythagoras q̄
Ponit Anaxagoras intellectum. elementa
Empedocles. Plato posuit numeros z ideas
Et Thales aiam memorabitur esse motiuā
Aera d̄slogenes Eraclitus esse vaporem
Lōpat Alchimeon h̄ac immortalibus. hypus
Dixit aquā. Erastas aiam dedit esse criuorē
Sūmus Aristoteles hanc dicit corpis actuz.

Et in hoc finitur iste secundus tractatus p̄ticipi libri de anima

Sequitur sc̄d̄s liber de Aia q̄ est de q̄dditate anime z potētijs sensituijs exterioribus eiusdes et de potētijs anime vegetatiue

De quidē igitur a prioribus tradita sunt de anima dicta sunt. Iterum autē tanq̄ ex p̄ncipio redeamus. tētantes de terminare quid est anima et. que vtriq̄ erit cōmunitissima ratio ipsius

Iste est secundus liber de anima in quo phis incipit de terminare de ea s̄m opinionē propriam z veritatem. Et diuiditur in quatuor tractatus In quoz p̄mo dēterminat de ea quid sit s̄m sui substantiam. In secūdo de potētijs eius in generalit. et in speciali de potētijs anime vegetatiue. In tercio de potētijs anime sensituijs exterioribus. In quarto de potētijs sensituijs interioribus. Secundus est ibi. Potētijs autē anime quic̄ sunt generalit. Tercius ibi. De potētijs anime sensituijs. Quartus ibi. De vero neq̄. Primus tractatus diuiditur in duo capitula. In primo ponit aliquas diuisiones ex q̄bus colligit p̄mam diffinitionem. declarando eandem p̄ additiōes aliquaz p̄ticularum. inferēdo tercio diffinitionē completam cum correlario de inseparabilitate anime. In secūdo capitulo inuestigat secundaz diffinitionem anime reddens causam necessitatis eius. ibi Quoniam autē ex incertis.

Quo ad primū in primo capitulo cōtinuat hunc libz ad p̄cedentem. Dicens q̄ hec que a prioribus phis tradita sunt de anima dicta sunt in libro p̄cedenti. In quibus quia nihil est cōueniens substātie ipsius anime vel p̄tibus